

СОФРОНИЙ ВРАЧАНСКИ
ИЗПОВЕДАНИЕ НА ТРИТЕ
ВЕРИ
КНИГА ЗА ТРИТЕ РЕЛИГИИ

chitanka.info

**ИЗПОВЕДАНИЕ НА ПРАВОСЛАВНАТА
ВЯРА НА СЪБОРНАТА И АПОСТОЛСКА
ЦЪРКВА**

ПРЕДИСЛОВИЕ

Любезнейшему читателю молитствуем!

Давид, син Йесеев, человек по сердцу божию, в царях преизящнейший, в пророках преизбраннейший и в богословях глубочайший и тайн божии умозритель искуснейший. Като са бил поучил на закон Господа Саваота, ден и ноц спроти благодат Божию открыто ему било неизреченная и скрития премудрости Божии, това разсуждение положил: „Всякия кончини видях конец, широка заповед твоя зяло.“^[1] Сиреч — како всякое художество и знаяние, що е произведено от человеческия хитрости, все описаное и определонное ест. А слово Божие толкова ест широко, високо и глубоко, понеже никак не може да са подемне и да са разумей с ум человеческий, ако му не буде подарено благодат от Бога всепремудраго.

Той пророк, като рассмотрил тайнии Божии неизреченнии и постановление вечнии премудрости и глубочайший чин и закон Божий, като са бил преложил усердно на испытание и познание и знайдение человеческое, и това като разсуждал, това прилежно говорил: „Повядоша мне законопреступници глумления, но не яко закон твой, Господи.“^[2]

Това изречение много от светих отец толковали его и много изложении на това издали. Но всех умов едино това мудурствуют, сиреч: За това пророк толкова щателно зловерие остави и закони неверних испитал, да би лож противоположив истине. Ала ся най-вече просвятил като свет у темнина. Почти неговое уместование било в послушание вери и во человеческое умишление и сочетал их с божественный закон. И испитовал ги и хочеше лъжата да покаже и като баснотворная плетения и на всякаго смеха достойна бити. И изявил сам със свое словопоказателство.

Таковое и святей Йоан Богослов в сборное свое послание с апостолская власт учи и повелява да испитваме духовете, да не веруваме всякому духу, но да разсуждаваме между добрии и злии духове.^[3] Кой от божественное повеление проведен и кой от неправди натокмен. И да разпознаем кой от духа Божия говори и кой от чрева

своего, и да разумеем. Почто всякое учение и всякое наставление, и всякой закон, що са не основали утвердительно на истинское слово Божие, той закон безсловесен ест и скотский и непотребен ест, и на истинное блаженство противен.

Да видим елинский философ как истинней и ложнии вещи прилежно испитовали. Тако говори Аристотел философ: "Человек от естества знати желает — тоест що може за знае, человек научава от естеством свое. Блаженни сте, рече, що-годе да знаете, а не да сте петимни от познание и знаяние. Затова каквото по божественное поволение, тако и по человеческое вдохновение всякий человек должен ест да испитваи да издира, и да знай. Понеже всякое знаяние спечеля се сас слушание, ала се слушание получава сас сказание и най-више сас самая вяра, каквото Павел святей марторисва. От слушание ест един человек никоему не скажи, от никого не чуе, никой го не научи. Що може да знай оний человек? Не е возможно тому да знай ни добро, ни зло или что ест истина. И что ест лъжа, не може да разсмотри и да разсуди. Почто с наука помощи познава, се законов доброта и законодавец, и правда, и человеколюбие. От познание законов исправя се злая скопост и добродетел любима бива, и злий обичай поправя ся.

Кой человек закона не знай, он ест лишен от правда и от истина по мое разсуждение. Що е това живот живота и душа души нашия? Понеже кой ест истинный человек и познава истинный закон Божий, он може да рече с пророка Давида ведно: „Како не иде на совет нечестивих и на пут грешних не ста, но в законе господне господни поучит ся ден и ноц.“^[4] Коги е закон господен ест светилник на ноги наша, тогива кое претикание може да буде нам? И кое препятие на течение нашей може да се представи! Да речем например: Някой человек верный, що е препростий, като чуе имя антихриста, имя Ария, Нестора и имя Мохамеда — моля ви, що е возможно тому друго да разумей освен мерзостнаго, прелестника, лъжливаго пророка, притворнаго святаго, злейшаго законодавца и душегубителя?

Тако, коги чуе или коги прочете книгу на някого ерес-началника, макар да буде он, що е тая книга написал великоименит и славен, и той час небоязнено рече — како лъжлив ест и сказува истина. Почто, като знай изрядно оное завещание светаго апостола Павла, що говори:

„Макар и ангел да слезе от небето, коги учи друго, що се не согласява с евангелското учение, того да не верувате никак.“^[5]

Тако, коги возме някой человек, що е просвещен с разум в руке свои Талмуда — книга еврейская, и Корана турецкаго, що може да разумей от них? Нали са все противни и на божественное учение, и на человеческого разума? Молю ви, что може да утврди с них? Освен токмо може да ги познай, како са книги огромождени с лъжеплетении, басненное собрание и поучение по вяцшей мере смехотворних соединение.

Като разумей той человек ония уставы и законы, той час хоче да рече: „Повядаша мне законопреступници размишление, но не яко закон твой, Господи.“^[6] Ала да разумей читател наш талмудский и корановский законы, като са книги в правду коварни, ала са много глупавии и грубии хитрости. Почто, като хочели да укриват лъжеплетения свои от других народов, ала най-много от христианския народ. И като от божию повелению на своите приемници тежкая анатема налагат. Почто книгу Корана да я не преписват на другий язык, токмо на арабский, ни с другии писмена — сиреч да не упадне никак на учении люде в руке их, та да биша узнаяли нихная блядословства и гнилия прелести, понеже грекам и латинам арабский язык чуждий ест и неупотребимий. Но на всякий век имал свой финиш, що не били оскудни мужие учении ово из християни, ово из елини, що са били превозмогли с жестокий и крепкий арабский язык и явно учинили под злаком криющаго ся змия.

Ала да умолчу, що са били из християните Самокат, Георгия Кедрин и другии, що верховно осмотрили мохамеданскую и талмудскую хитрост. Умолчу Йоана Кантакузина императора, що е обявил корановая лъжеплететия бледословия с големая книга и с продолжения хорати, що са мудро и благочестно подсмеява и отфърля тая ерес. Но да предложа Порфирия философа перипатетического, що е бил человек елинин и разсуждение учинил на книга Мойсеовая, и на священное евангелие, и на Корана мохамеданскаго Предиречении елинци зарад любоизпитание тие три законоположники книги внимателно прочитали. И на них, що са предадени законы к исправление нравы человеческии, тцателно усмотрили и на всякий закон издали разное изречение.

Перво зарад закона Мойсеова сказали, како закон еврейский закон отроческий ест, а закон христианский закон невозможный ест, а закон мохамеданский закон свинский ест. Но тия речи на елинского сеги философа да не повредят никак очите на благочестиваго читателя. Затова да са не отегчим за изтолкуваме пространно негово малое намерение.

Мни ми са, оний философ разсудил, како еврейския закон и уставы, и церемоние, що са взяти на исправление нравов. Ала са види, како никоя полза не подадат, сиреч каквото пасха, тоест агнец печений, хляб пресночный и от яйце желтенице да ядат, на ноги да стоят обувени и по една тояга да имат в руку свою. И тако скоро и борзо да не ядат и кости, и другое, що са не сварява у желудок, да не остане за утре, но като нечести и гнусни на огън да го изгорят.

Тя пасха еврейская ест, като били евреите на Египет удержани от фараона в лютой и долгой неволи и с мишцею Мойсея и Аарона чудесно избавлени били и на землю обетованную приведени. Почто пасха по еврейски пришествие именуется. И това, и още много еврейски обичай като гледал оний елинин, и рекъл: Тоя закон отроческий ест. А като прочитал евангелието, а най-вече светаго евангелиста Йоан в первую главу, еже ест: „В начале бе слово“^[7] и прочая, рекъл: „Високо говори варварину и самый евангелский закон.“

Затова рече — невозможный ест, почто усмотрил някои заповеди и совести евангелски, що се видят, като превисаваат человеческия сили. Каквито, аще кто хоцет приобрести душу свою, должен погубит ю. И още, аще кто злословит вернаго, той да благославляет. И още, аще возмет ризу, да отдаст и срачицу. И още, аще ударит в ланиту, да обратит и другую. И още, аще седемдесят крат седмерцею брат согрешит в ден, толико же да отпустит ся ему, тако да солнце не зайдет в гнев вашем. А накрая, аще кто хоцет совершен бити, вся своя да раздаст нищим, себе же крест токмо да оставит, тоест страдание, терпение, послушание, презрение, поношение, клеветы, гонение, даже и душу свою за друга положить.

И оний неверный, като гледал тии заповеди спасителя Христа, усмотрил, како трудна вещь ест и несносная, и с това заключил и рече, како закон христианский ест закон невозможный. Ала това не е дивно, почто он человек елинин и не имал истинный разум и слова божественныя сили и не можил да постигне, да разумей. Понеже и сами

апостоли, като не бяха приели благодат светого духа, тако са сумнявали зарад богатаго, що рече Христос трудно са спасява. Ала като приняли оная великая и дивная икономия, разумели, како що са види на человеческия ум невозможно, у Бога вся возможна сут. Но да са не забавям — доволно ест.

Прочее, да разсудит читател наш без всякаго умосмушение, како таковий философ, макар като е бил неверний идолопоклонник, ала като усмотрил Мохамедовий, зело смехотворний и презрянейший закон, издал изречение и нарекъл его свинския закон — що е то животно над всех животних глупейший и злосмрадний. Воистине, без сомнение многая коранова закона смехотворна и с безсловесний разум произведен. Спроти това са повдигнал философ да го нарече такивий мерзкий.

По моему мнению, воистину да биша имали безсловеснии скотове разум и говорение, и они са биша посмеяли таковому законодавцу. И потребно би било да марторисат, како е закон его мерзкий и смешний. Почто, кой от разумний человек хоче да посуди да буде това заслужително и богоугодно, како на всякаго человека (освен мохамеданина) да му уземат стоката вся, що има, да му го разграбят? Ала най-вече имат добродетелно и по-премного заслужително и богоугодно да убиват.

Обаче тоя закон мохамеданский не токмо що позволява това, но и повелява, и не токмо що повелява, ами кой муслиманин не учини това, утврждава, како смертно согрешава. У другии народаве правосудия и обществении правди описание ест всякому да се дава, що е неговое. А закон коранов противно казува, како никой на свето не има власт не на що, освен токмо кой верува Корана. С една реч — все на себе го префърлят. И нищо на другии не е позволено, и ни что же свойственно. И мнят, како и нищо праведно да буде. И това ест част оная коранова закона, що е лишен от всякий разум и смисъл и като един камен от стремина откъснат и в глупина незнаина стропотно низпадает.

Вторая же причина — зацо оний философ толкова от кораново учение отвратен се бе показал? Разсъждавал, како Мохамед полага крайное добре на внешнее и всем скотом общем чувстве. И на своите ученици (сиреч турци) перво им ослабил все невоздержание, многоядение, чревоугодие и женонеистовство, и содомский грех,

неутради́мая плотоугоди́и, курварски́и борби, победи, господствование Бакхуса и всякое телесная чувства услаждени́и.

Равно са валят у тина и у смрадное блато като свини, като някоя вещь пресладкая и превожделенная — обеща им и на ония свят, що е истинное блаженство и венец. Кой са е законно потрудил, от праведваго судия надей ся да не много хочуг да имат повече от тоя свят. Ето, това вкратце реченная доволна ест. Почто мню, како в пример приведох, да читател наш може да познай драконова змия от опашката.

Затова аз, человеколюбнейший читателю, тоя труд возприях да изявлю во всяком роде наука и доброе обучение. Да се вардите и да бягате от злоченства страшилищная, сиреч идолосложение, заблужденное злочестие, лъжливих законоположников, от несмысленная изволения, нечестивих прикрития, антихристове злобнии духове лукавии и смертосносния завети — всякому и комуждо открыти, усердно потрудих ся.

Почто мохамеданская империя в кратком времени толико возрасте, како едвам не всю Азию и великая часть Африки, и малая Европа, и Арабия, и Египет, и Средиземное море вси кораново политат зловерие. Това някои таинство божие и человеком незнайни работи Божии възставило тие невернии варвари с оружие ведно и религию, понеже Бог не хочет токмо доброе и не учиня токмо преблагое. Затова толико возрасте господование его, почто са било умалило у греци и у болгари любов и согласие, и добродетел и потъпкано било изрядное гражданское правление. И от свое злочинствие побеждени и пленени биша и в лютое мучителство смирени впадоша.

Боже, источник всякой премудрости, обрати заблуждщих на пут истинный и укрепи почитающих тебе! Любомудрый читателю, внемли себе добре и опасно, да не прелестят нас тия еретици гордии и тщеславни, их же Бог ест чрево, и слава ест в студ, да не сведени будем с тях във вечния муки. Блюдите ся, рече апостол, како са дни лукави и време свои слуги собирает.

Но да са не почудим на това. Почто и пророк Давид окаявше ся и думаше на бога: „Докле грешници, Господи, докле грешници хвалити ся имут, провещают и возглаголют неправду, не уразумеша, ни же уведяша, во тме ходят. Но дажд им, Господи, по делом их и по лукавствою их.“^[8] И премудрый Соломон дума: „сине, да не прелестят

тебе мужие нечестивия, понеже нест истини в устях их, сердце их суетно, но близ ест погибели их.“ По господню словеси: „Всяк сад, его же не насади отец мой, да изкопает ся.“ Но ний всегда да помним думата апостолская, що рече: „Братия, держите предание, що го приехте от светих мужие, от пророци и ото апостоли, и от самага Христа владики и в научения различная не прилагайте сердца.“

И това ревностное ободрение повдигнало мене, та изписах то сочинение за тия три вери и обичаи християнския, еврейския и турецкия. Всякий да четет и да разумеет каковии вери держат християни и какови евреи, и какови турци. И да разсмотрит добре, како ест вера християнская по среди ония вери като крин посреди терни, света и непорочна, не имуще скверни или порока. Того ради добре да держим ся изповедания, понеже имеет оброк жизни вечния и будущих благ обещания.

Ти убо, читателю благочестивий, благодари Бога в троице светий единаго и прочети сию книгу разумно, и разсмотри що е у нея написано. И ползуй ся о добрых християнских благоцветущии и чистия вери, а ония разумей и виж у какое заблуждение скитают ся. И далече бягат от зломудрование нихное. И сими трудами нашими разумно насыщай ся, и Богу всесветому верния услуги являй, мне же исправляющею споспешествуй рукой.

Здравствуй!

[1] Псалтир, псалм 118, стих 96 ↑

[2] Псалтир, псалм 118, стих 61, 110 ↑

[3] Първо съборно посл. на Йоан Богослов, гл. 4, стих 1 ↑

[4] Псалтир, псалм 1, стих 1–2 ↑

[5] вер. Послание на ап. Павел до галатяни, гл. 1, стих 8 ↑

[6] Псалтир, псалм 118, стих 110 ↑

[7] Ев. от Йоана, гл.1, стих 1 ↑

[8] Псалтир, псалм 93, стих 3–4 ↑

КРАТКАЯ ПОВЕСТ О СУЕВЕРИЕ

На някое място, у някое село много били болни човеци лежали и много от них напразно умирали. И спроти това случение весма голям страх било нападнало между ония човеци и наченали да са разговарят и да думат: „како би възможно да са изцелим ний от тоя недуг и смерт?“ И тако като са разговаряли и един говорил другое, а другий другое, тогива излязъл между них някой старец и рече: „Братя мой, слушайте мене аз да ви скажа: вий добре знайте, како Яков, нашея селянин, отдавна много не е погребен у гроба, и знайте, како беше он здрав и крепок человек. Он сеги у гроб цял ест и станал вампир, от излази нощем из гроба и ходи по доми нашея, и дави и уморява човеците, ала аз зная тому лекарство. Токмо принесете мене един колец от древо глоговое и сас него да раздробя тяло Яковое и да верувате добре, како вече занапред не има да изходи от из гроба. Но утре ви да поидете да разкопайте гроб его и аз да прииду да го изцеля.“ И тако вси согласили са сас оного старца да учинят тая неподобная работа и сторили я.

У тоя ден някой малий Йосиф поишел бил сас отца своего на гроб сас другии човеци и гледал тамо оная грозная работа, що я уработили тие простии човеци. А на утре поишел на школята да чете и даскал го попитал: „На вчерашния ден камо си бил ти? Защо не си приишел на школя да четеш?“ И он сказал где бил за вчера и що учинили селяни сас онаго мертвеца, и що са случило на ония гроб. И тогива ония даскал наченал да сказува на ученици свои и рече им: „Слушайте, любезная чада моя, и не прелщавайте ся сас таковое пустошное веровоние, що говорят прости и неучении човеци. И да не верувате това никако, како станва мертвое человеческое тяло вампир или зло да учиня на човеците, како може да буде то. Ала са случава на някой място, та коги изкопаят мертвое тяло, има кров у тяло его, каквото има у человеческое живое тяло. Ала на тая кров причина ест земля оная, що лежи то мертвое тяло, почто знатно ест, како ся случава ония гроб на някое мазное тефеное сумпоритое и рудное място

и часто ся разтопява оная теф от многая вода и смеша са сас оная кров, що е у того съсирена останала. И тако оная мертвая кров у оного человека разтопява ся от оная теф и обновява ся и станва като самая кров у живаго человека, а прости и глупави человеци, коги видят тако, имат како е станало оний человек вампир, и изгоряват оное мертвое тяло. Велик грях ест. Ала ако хочем да разсудим и да разумеим от какво са ражда по человеците болест и напразния смерти, то са види и знаино ест, почто на тие болести причина ест нам грехове наши и законопреступление нашей, и безмелное питание наше. Ето това скъсява живение наше.“

И тако оний учител свершил учение свое, и вси ученици благодарили его, и свободил их от таковое пустошное простолюдинное верование.

УВЕЩАНИЕ

И другое да речем. Ако имате зарад това някой размишление, возможно ест и тако да учините: да сторите у църква парастас зарад оного мертвеца, що имате умисъл на того, и да го възпомене священник на светую литургию да воздвигне „трисветое.“^[9] После да поиде священник на гроба онаго и тамо да стори водосвещения и да прочене ония три молитви запрещателнии, що са на светое крещение, и оная вода да пролей крестообразно над онаго мертвеца сас тие речи: „да сокрушатся под знамение образа креста сего вся сопротивния сили.“ И оттамо да поиде и да прочете водосвещение у ония дом, що имат размишление и страх от тая суеверная умишления. И тако Божиею помощию хоче да изиде от них таковое сумнительное и пустошное умишление от ония простотии и неразумнии человеци, а не да сторят по своя злоразумное обичай и по своя простая и глупая лудост, да фарлят на огън оное неповиввое и мертвое тяло и немилостивно сас неразумност да го изгорят и да стане пепел. Но они человеци, що са причина на то изгорение человеческого состава, Бог их хоче да изгори на огън вечний, що не угаснява никога. Велик грех ест.

[9] Възглас на литургията „свети Боже, свети крепки, свети безсмертни помилуй нас“ ↑

ПОВЕСТ ЗА ЕВРЕЙСКАТА ВЯРА И ОБИЧАИ

ПРЕДИСЛОВИЕ К ЛЮБЕЗНЕЙШЕМУ ЧИТАТЕЛЮ

Приносям на обучение вашему, любомудрый читателю, тая книга, що е преведохме от греческаго езика на простий болгарский язык, що е сочинена от Павла Медика, що е от прежде бил еврейн и приел веру христианскую, священное писание, реченое на Вехтий и Новий закон. Той Павел — муж учен, словесен и на еврейскую веру искусен. У тая книга хоче да види читател наш обичай и служение еврейское синагоги и хуление и буесловие на проклятая Талмуд — книга нихная, що подават евреи на нея веру беднии и отвращение накрая по всякое главе.

По причина на тая слепота нихная ест оний трепетний грях, що го сторили на истиннаго Месия господа нашего Исуса Христа, що го разпънали и убили като злодея, они били изпервен язык свят, люди избрани и наследници обетованную землю и на все блага ея. Окрашени били сас священство и обогатени с царство, с патриарси и пророци, що били чуднии и ведилие мужие. А сега станали гнусни и омерзени, и проклети от Господа, и опустени от Божие посвящение. И от отечество свое отчуждени и изгнани, и разпилени по всяя свят, и лишени от священство и от царство, и от светии мужие, но исполнени с лест и лъжа, и воздишат под тяжелое иго работное от 1800 години.

Ала не е потребно да се почудим, благочестиви читатели наши, с них, като са упаднали у таковое безчинное злополучное состояние и углубени у темнога, непознание и услеплени с все сердцем и умом.

Зарад това и аз возжелах за изпиша спасение на тия бедни евреи на тая книга и преложих им показание, како пришел ест чаемий их, вожделенний Месия. И сказувам им с мартория равинская и от божественное писание, како несумнено пришел ест и не е потребно да чакат другиго. И призовем евреите да прочетут тая книга внимателно, та дано изволи Бог да влей в сердцай их познание и да отворят очи свои, и да видят свят истинский, и да оставят буесловия и лъжесловие равинское, що са трудят на нихние погубление.

Спроти тая скопост потребно ест читател наш да поскорби зарад окаяние и слезодостойное состояние еврейское и по силе свои да

предстои, да поучи и да настави евреите. Почто с частное показание дано оставят прелест и буйство, и слепота своя. И хотим да придобият ония погубении овци, и хотим да приемнем от Бога великое воздаяние.

Приими това прочее благоохотно, любезнейши читателю, почто на христианина велика полза ест да настави прелещеннаго евреина. Понеже на евреина нужно ест да познай прелест свою и да спечели спасение свое. Но дано ги подари Бог, що он не хоче смерт грешника, но обратити са и живу бити ему.

Здравствуй!

О СМЕШЕНИИ БРАЧНОМ И СПРТОИ МЯСЕЧНИИ ЕВРЕЙСКИЯ

Много и различни чинове и обичаи навикнали еста евреите на смешение брачное, що хотим от них нящо мало да скажем кратко.

Като са сговорят от страни женифовши и невестиния и хочет да учинят смешение брачное, собирают ся многое множество еврей, роднини и приутели и жениховии, и невестинии и учинят единое писание, како са обещали отец или матер да подадут дъщер свою девойка или вдовица на того мужа сас толкова числа вещи прикья. И от другата страна обещава са оний муж, како хоче да уземе тая девойка на имя, имен рек, или тая вдовица за женя. Полагат и нарекут време колико хочут да чакат, докле учинят сватба. Това писмо, сиреч прикосогласование, подпише ся на него жених и утверждает ся от двое мартури. И коги са сверши това, тогива вси, що са найти тамо, поздравляют жениха и срадную ся тому зарад брачное его начинание, почти станали двое.

По това определяват ден или вечер, що има жениху да прииде народно^[10] у дом невестиний. Не имат обичай да иде жених да посети невестата без определеное время. У тоя ден, коги буде посещение, пратят си харизма воздаяние жениху и невестата. Невестата проважда тому риза, гащи, скуфия малая и друго подобное, а жених проважда на невестата гердан сас многоцветнии камене и маргаритарин и сас това една тепсия захарика. Влази крайно всех жених у дом невестиний ведно сас роднини и сас приятели свое и седне близо до невестата, ала не имат помежду си ни хоратене, ни подвизание, но стоят неподвижни като идоли. И като са мине един час, приносят тогива оное смешение и захарика и тамо всякий яде и пий и връща са всякий у дом свой. А на утре паки отхожда жених да посети невестата и тогива, ако прииде на главу его, хорати, ако ли не, а той стои и мълчи като и на вчерашния ден. Находят ся някои от них, що стоят пят дни или повише и не хоратят никак, оправят ся спроти местному обичаю и спроти волята на отец и матери их.

Кога постигне определенное време, що е учинено на прикогласие, зарад да учинят сватба, и определяват тоя ден, обичай имат заради девойка в свряду да учинят сватба, а за вдовица у пяток. Седем дни преди сватбата, ако е преминало на невестата мясечная ея, отходи на баня и умива са или сас топла вода, или сас студеная, влази все на това и вручат на това едно тцание повише от потребное. У тия седем ден, що са пред сватбата, наготвят и украсяват доми свои сас голямое тцание, калесват роднини и приятели свое на послужение сватбеное, що хоче да буде.

После всех, коги привтаса уречений ден, облачат ся и двоица, сиреч жених и невеста, сас одеяние богатное, какво му буде состоянието и каквото има, и на дванадесятий час отхождат безчетно много евреи у дом жениховий и отхождат сас него до синагогите и като свершат молитви свои, доносят жених паки в дом и заводят го у една хижица, що е зарад них много украшена, що тамо стои невестата на един стол, украшен сас благодарност, помежду две жени, що са наричат они помайчими. Полага тогива жениху отгоре на рамени свои оное було и ремону, що го наричат талет, и покрива сас него главу свою, и сас нейное невестата и един от равините узема в руку свою чаша вино и учини благословение на жениха, що приноси едно благодарение сас това на Бога зарад соединение жениховой со невести. Като сверши това, пий он мало част от тое вино и после подаде чашата на помайчима, що седи от десная страна невесте, и тая принесе чашата на невестата, зарад и она да пий мало, от тая чаша пий и жениху. И жених го положи на указателний перст невести и рече й тако: „Сас тоя са перстен ти уневестяваш за мене спроти реченное Мойсеевое и Израилеое.“ И като рече жених тия речи, равина тоя час строшава оная чаша, що я держи в руку свою. И той час, що са найдат тамо, вси викнат сас голям глас и рекут: „Веси мантов“, сиреч сас доброе получие. Тогива равина узем една другая чаша, полна сас вино, и учини брачное благословение, що приноси благодарение Бога, що ги е соединил на брак. И като пий мало част от тое вино, подаде чашата на помайчимата, що седи от левая страни невести, и като пий от тая чаша жениху и невестата, тогива невестата хвърли тая чаша на землята сас голямое устремление. Тогива пак викнат вси второй раз и рекут: „Веси мантов“, сиреч сас доброе получие.

По това после отделят ся токло мужие и поидат у една хижица и тамо прочитут прикосогласие, що е написано на мемврана, и жениху приемне тая прика верх себе си и учини обещание, како хоче тая невеста да я има на любов и да я храни, и да я пази, и да держи все това глави^[11] и обстояние, що са сговорили и согласили пред сватбата. Равин подаде клятва, на жениху приносят равиновая верхная одежда и целуне й полата жениху, и учини клятва. После подават на вси они евреи, що са призовани на тая сватба, различния питие, остудени сас лед, и после отходи всякий в свой дом. И остане тамо жениху и невестата и жените, що свирят, пеят, играят до два или три часа. И най-после подават и ним таковое студено питие и отлучат ся — каждая отходи в свой дом.

На вечеру вечерят жениху и невестата и като свершат вечерание, жениха не може да приближи до невестата, докле не поиде да са очисти на баня зарад очищение законное, що верува да буде узела на мясечная своя. Тая вещь ест невероятна, колко са на това евреи тщателни и держателни. Пазят и вардят това, окаянии, що не хоче Бог вече таковии вещи и не ради ги, почто еста они по естеству человеческое и потребно една да будут и да са содержат. Та белким хочет Бог человеколюбивий да са повдигне и зарад да ги помилува и да ги просвети на обращение.

Седи жениху у дом свой осем дни цели, не излази повон никак. У тие дни яде и пие сас роднини и сас приятели свое играят и веселят ся. Ала в субботу заутра хоче да поиде жениху и невестата на синагоги. И позовут седем лица да прочетат на книгу, що я извадят из кивота, която они по воли свои изберут. Помежду ония четци позовут и жениха да прочете и он чтение на Битие книга у главе 24, що да приемне повеление, що подаде Авраам и Елиезера, слуга своего, като го прати на Междуречие, зарад да уземе жена за сина его Исаака. И помежду прочете и псалту един стих на еврейский язык, и едно дете прочете и пой тая самая глава на халдейское приведение^[12]

И като са сверши таковое последование и вси молитви, що биват в субботу, приносят жениху в дом его и седи тамо, докле са свершат седем дни и да са начене осмий. А невестата от дне сватбиннаго поучават я много опасно да держи скрити космите свои главини сас скопост, като да не буде возможно никому да ги види. Веруват, почто,

ако са случи някак да ги види някой човек, после, по смерти ея, потребно ест да стои от космите главини обесена на ада.

Някои евреи уземат повече от една жена, а не вси степени брачнии, що е то запрещено на християните, то било запрещето и на евреите на Вехтия закон. Понеже простено им ест това да уземе един за жена две братови дъщери или сестрини дъщери, що е запрещено на християнския закон. Причина това ест, почто Мойсеова закон ест една посредняя вещь между естественое и евангелское. Ест совершеннейшии от естественое и евангелское. Ест совершеннейшии от естественое и несовершенство сравнивают ся сас Евангелието. Затова, каквото са на оное Мойсейское заповядано много, що то на естественый закон не било толкова на пригледание. Тако и християните, като прияли исполнение Благодати, нарекли са синове благодатни, повелено и било различния вещь, и не по естеству, каквото оний закон, що е бил см по человеческий обичай завещан, ала на тая вещь токмо що гледа по естеству наши и по достоинство нашея, каквото и евреите, като били непедепсани и телесни, повелени им вещи, прилични и угодни спроти малое нихное разумение. Тако и на християните предана била им вещь, вече совершенна и духовная.

ЗАВЕЩАНИЕ ОТВРАЩЕНИЕ

На Талмуд книга равините удолжат вси евреи да уземат жени и определили им возраст на колко години да са оженят. Подобно е, говорят, на осемнадесет години да бъдат. Голямата смутителна вещь броят въздержание и безбрачие и закличат това сас едно злое начало. Говорят, како е безбрачно против нящо на Божие заповедание, що е рекъл на Битие книга у глави 1 на прародителите наши: „Растите и умножете ся, и исполните землю.“^[13] И закличат това без никоу основание, како всякий человек должен ест да уземе жена. Воистину колко ли са далеко они от истина, види ся от Божие речение, що е на самое Божественное писание, како не са нахожда нигде, како е хочел Бог сас таковое заповедание да удолжи Адамовите внуци сас таковая заповед да текут по жени да са оженят. Но Бог благослови их, или им подаде сила да родят человеци, подобни сас того, зарад да исполнят всяка свят сас деца.

Известува са все това сас самое речення божественное писание, почто, като создаде Бог перво ония два прародителие наши, после са обърнал къмто них и подал им благословение свое, каквото гледаме на прежде речення глави, що казува тако: „Сотвори Бог человека, по образу Божию сотвори его, мужа и жену сотвори их и благослови Бог их и рече: «Растите ся и умножете ся, и исполните землю, и господствуйте на них.»“ Спроти това са позна ясно, како това не било заповед, но едно благоволение, понеже рече: „Благослови их“, а не повеле им. И това, ако би хочело да буде това истина, можело би да буде едно голямо безчиние, како е и тако. Почто Бог хочел да повелей една вещь, подобна сас конское здание^[14] що не е приятно слово и заповед, зарад да рече и на това самия речи, каквото казува на Святое писание, на Битие у главе 22, каквото рече Бог на скотовете: „Растите и умножете ся и наполните води в морях, и птици да са исполнят на землю.“^[15] Много погрешават евреите, като веруват на оная реч, що говорят, како има должност всякий человек да са приобщи на брак, сиреч да са ожени. И още по-голямата погрешка имат тие святые человеци, толкова що ги держат евреите на голямо почитание, що са

они безбрачни били и не женили ся на живение свое, каквото живеял безбрачно пророк Илия и Елисей, и пророк Йеремиа, и Даниил, и още три отроци Анания, Азария и Мисаил, и още много такивии святии человеци от евреите, що били неженати, и похвалени били от самаго Бога като любимии и вернии приятели, ала не са приобщиха браком.

Но да речем, како е това заповед, и невозприемлем бил он, спроти това всякий хоче да буде свободен от содержание тоя заповед. Почто, коги на една заповед, коги престане скопост ея, престанва вече и должно да са съдържава тая заповед. Известно ест, како, ако буде било то повеление Божие, зарад да буде причина за умножение рода человеческого, ала коги престане едно таковое свершение, престанва вече и заповед. Но причина преста, понеже свето са исполни доволно и богато дарно. Спроти това вече преста оная заповед. Прелещават ся прочее евреите, като мислят таковая неподобная вещь, що е противна на волята Божия. Много и от християните избраннии слуги църковнии повече живеяли безбрачни. Не знаят окаянии почто не испытват коя сладост и кое утешение и благодарение духовное повише от оная плотская, що са нахождат у таковая статья, отметнуват ся от брака, зарад да могат сас по-многое позволение да са произведут и да будут синове Божии и да оставят молвата и грижата световная, и да внимают на доброработание и исполнение телесное.

Ала зарад да са покаже добрейшии и чистейшии, како хоче тая заповед да престане, хочу како сами евреи да марторисват това, що говоря аз, сас равинское показание, каквото са согласуват вси, почто по пришествие Месиевое тая заповед хоче да престане. Приемат тоя разумение от псалом 145, що дума: „господ решит окования, разрешава связания.“^[16] Отговарят: не има другое по-голямо ея спона от това женское месечие, що ги хваща. Почто жена види кров и Бог святей и благословений запретил я от мужа ея у тия дни да са не смеси сас нея, докле са очисти от тая кров месечная. Ала коги прииде Месия, тогива Бог хоче да подаде свобождение. Ала понеже прииде месия, не е вече должност на християните това завещание, почто са повеле святое крещение, що е доволно да очисти всякий скверни и всякую нечистоту.

Тая скопост още, що я полагаат на работа, таковое едно завещание показува чисто, како не е заповед Божия това, но мечтателное измишление ест равинское, почто, каквото имат толкова дисидемония

и на това женское умовение, и каквото им повеляват, не е възможно да го поверуваме, како да буде и то повеление Божие, що им Бог безмерная мудрост.

Повеляват равините, како тая баня, що хочут да са мият жените, тако да буде учинена: водата на оная баня сас рука да не буде принесета, ами да приходи от само себе или от дожд да са налей у шерна или у кладенец, ала да буде висок тоя кладенец или тая щерна три лакти, ало да буде по-мало, не е служителен. И кой евреин не има баня у свой дом, подобно е оная жена да поиде да са умий на море или на реку, или у някой кладенец. Ала потребно ест да потопи себе все тяло свое и сас скопост на то време, коги са потопи у водата, потребно е да има и на перст свою един перстен. И подобно ест и второй раз да са накваси у водата. Коги не учини тако, не е очищена от това умовение. Ето на това стои все грижование и попечение еврейское. Толкова опасно держат и пазят внешния вещи — не имат попечение никак зарад душевния ползи. Хочел Бог да положи още таковое повеление на евреите, зарад да ги отдалечи от много дисидемонии, що били навикнали на то време идолопоклонническии язици да учинят сас женските месечнии. Това са производи от левитских книг, у главе 18, що запрещава Бог на евреите между другите нечестни язици да не приближават до жена месечная, тако говори: „И к жене отлученой в нечистоте ея да не внидеши открыти стидение ея. Во всях бос их оскверниша ся язици, их же аз от жену пред лицом вашим.“^[17] И на пророк Варуха у главе 5 дума. Сказува оная чин, що го учиняли лживии евреи виловии, и говори: „Жертвах их нечисте и кровотоки жени прикасают се.“^[18] Затова, понеже преста оное идолослужение и дисидемония, що держаше причина на една таковая заповед, и спроти това преста и тая заповед.

О РАЗЛУЧЕНИЕ И ОТПУЩЕНИЕ ЖЕНАМ ЕВРЕЙСКИМ

Ако са случи някое любопрение помежду мужм и женам еврейским, равините ги поучават, како е возможно всякому еврею да отпусти жену свою и да ѝ подаде отпущение и да са отлучи от него.

Но това отлучение наишле равините толкова дисидемония, що нужно могут да са изброят. Определяват они и говорят, како са учинили това тако, зарад да буде неудобно на евреите това разлучение и зарад да не буде толкова лесно да го вручат. Това ест ложно, почто не са положили неудобност на тая причина разлучительная, но токмо на скопост, що има да са напише отпущение... Лесност ест тая причина разлучительная, почто са удисидемонили много, како да изпишат това отпущение, почто са обръща на много полза нихная.

Равините повеляват то отпущенное писмо да са на мемврана, а не на хартия и сас слова еврейския, и мемвраната да буде четвероугленная и от дванадесят стихове, да не превозходи на више, ни малейший, понеже тая са книга нарича на еврейский язык гет и писанието, що е учинено това слово, на изчисление верное писание да буде да учиня двадесят начертание. И още повеляват, како едно слово или една реч да не будут прилеплени едно сас другое. И да не има нячто на мемвраната укапнало от мастило или писмото нячто заличено. И по това още подобно е да напишат едно от това отпущение. Часто раза, докле буде едно свершено, должност имат да са напишат много. Сас тая скопост много утолстяват равините кесиите свои сас това ревностное определение, като да пазят свое речение и положение.

Отпущение образ и писмо таковое ест. Тако написуват, сиреч: „На тоя месец, имен рек, на толкова дни и в лето от создание мира, имен рек по изчисление. Ето това отпущение учиням на това място на имя, имен рек, аз, имен рек, син, имен рек, що живея сега на то време у тоя град, имен рек, или у тоя земля, определих да отпустя тебе, жена моя, от това място, имен рек, и да будеш свободна да приидеш на брак сас кого мужа хочеш. Ето това е твое отпущение по закону Мойсеову и

Исраилеву.“ После питат равините волно ли учиня това отпущение и он като отговори „тако ест“, тогива равините повеляват на оная отпущенна жена да си отвори руцете и да ги держи собрани една при другая, зарад да уземе оная отпущенная книга, зарад да не упадне на землята. И она като си отвори руцете, и муж ея спусне отгоре писмото. И като упадне писмото у руце ея, и той час муж речет ей: „Аре зе гиктин“, сиреч: „Това ест отпущение свое.“ И она уземе оное писмо и подаде го на еднаго равина, и бива тая жена свободна.

И като са минат четиридесят дни, тогива може да ся омужи пак за кого хоче и кого ареса. Ето таковий чин ест юдейское отпущение.

ЗАВЕЩАНИЕ ОТВРАЩЕНИЕ

Това ест есно позволение, що са подаде от Бога на еврейския род, како да може всякий евреин сас благословная да отпусти жену свою сас книгу разпустную. Тако са нахожда писано на Второзаконие у главе 24. Тако говори: „Аще кто поимет жену и живет с нею и будет аще не обрящет благодат пред ним някоего ради срамна дела, да напишет ей книгу разпустную и вдаст в руце ей и да отпустит ю из дома своего, и отшедши да будет жена мужу иному.“^[19] Учинили това Бог, зарад да липса много зло, що било хочело да буде, ако не би подал таковое позволение, сиреч: части гласи женския разпущение от закона и другии подобнии им. И още ги простил Бог, почто язичниците идолослужителнии отлучали жени свое без другое — довольно беше им една реч или един образ, заради да учинят това отлучение. Тяст Сампсон, каквото пише на Судии книга у главе 15^[20], учини разпущение между дъщер свою сас заты своего, що били соединени на брак. Артаксеркс цар, каквото е писано на книгу Естир у главе 1, отлучил Астину жену свою.^[21] Сонизходил Бог на простий род еврейский да отлучават жени свое и хочел да ги разлучи от идолослужение, почто, кой хоче да остави жену свою, да й подаде книгу разпустную, а не сас дерзост по чину язическому, каквото имат они обичай.

О ОТПУЩЕНИЕ И СВОБОЖДЕНИЕ ЖЕНИ УМЕРШАГО БРАТА НЯКОЕМУ ЕВРЕИНУ БЕЗЧАДНО СУЩУ

На книгу Второзаконие у главе 25 пише, како е повелял Бог, кога умре някоему евреину брат и не остави чада от жену свою, що я имал, или от друга, подобно ест да уземе оный брат жену брата своего за жену или да я отпусти между собора на свобод. Тако повелено ест от Священное писание: егда живут братья вкупе и умрет един от них и плода не будете му, да не будет жена умершему от дому иному мужу, иже нест ужика. Но брат мужа ея да внидет к ней да поимет ю в жену себе и да живет с нею. И будет первенец, иже ся родит, да оставится во име умершаго, и не погибнет имя его от Исраиля. Аще ли не хоцет человек пояти жени брата своего, да приидет жена пред вратом к старци и речет: „Не хоцет брат мужа моего возставити имене брата своего во Исраили.“ И да призовут его старци града того и да рекут ему. И аще став речет „Не хощу пояти ея“, и приступивши жена брата его к нему пред старци, и да изуе сапог (ботуш) его един от ноги его, и да заплюет на лице его, и отвещав, да речет: „Сице да сотворят человеку, иже не созидает дому брата своего.“ И призовется име его во Исраили „дом изувшаго сапог“.

Ала равините повдигат, како е по-добре да подаде свободение на жене брата его, нежели да я уземе за жена брата его, таковая. Като са минат три месеци след смерта мужевая, собирают ся три равини сас двое мартори и нарекут едно място, що хочут тамо да учинят оный суд. Заутра прихождат равините тамо сас марториите и брату на мужа женский и жената на умершаго мужа и рекут ей, како са собирают да я освободят. Тогива един от равините попита жената дали са минали три месеца от смерти мужа ея и оставил ли й муж ей братия неженени, и дали й той брат на мужа ея рожден от того отца; и дали са доволни они да имат деца и да возкресят семе брата своего и да учинят наследство братовно, и още дали постят. Понеже говорят равините, почто, ако са яли тая заутра какво ястие да буде, не може да заплюе лице брата мужа своего. Ако ли има таковая нящо причина, прилагат суд на другия ден.

Тогива са обърне и къмто брата умершаго и пита го и дума: „тая ли й жена, що стои тука сеги, подружие^[22] на умершаго брата твоего? Хочеш ли да я уземеш за жена, или хочеш да я свободиш сас разверzenie сапога своего?“ Като отговори брат умерашаго, како не хоче да я уземе за жена, тогива си подава едината нога, що е сас сапога зарад тая работа учинена сас много петелки запетлени. Тогива знаменува жената на брата мужа ея, научена от равините, и рече сас еврейский язык тия речи, що са писани на Второзаконие тако: „Тоя брат на мужа моего не хоче да възкреси семе брата своего. По това не са нарича вече брат на мужа моего.“ И това като рече, стисне оний сапог сас десная рука своя и резверзи го, и хвърли го долу на землята, и плюне пред него, и сас еврейский язык рече: „Тако подобно ест да буде на человека, що не хоче да созиди дому брата своего.“ Тогива вси, що предстоят тамо, викнат сас голям глас и креснут: „Халуз унаал“, сиреч „Изут от сапога“. И сас таковая скопост разлучат ея и остане оная жена свободна и може тогива да са омужи, коги хоче и кого ареса.

Не е възможно тая жена след смерти мужа своего да поиде за другий муж на второй брак, докле перво не са свободи от брата мужа ея сас тая скопост, каквото рекохме. Това бива ним нужно на сиротии жени братовии, много сребро уземат от них, зарад да ги освободят.

И като буде свободена оная жена, той час равините учинят едно верное марторийное писмо, като да може жената да са омужи. Това ест чин и обичай еврейский, зарад да разлучат жена от брата мужа ея, смесят много дисидемония: като да буде жена неяла нищо у тоя ден и оний сапог да има толкова и толкова петелки, и да са не разверзва сас левая рука, но сас десная, и другии много таковое измишление равинское. И неистину, како держат заповед, що не ищут вече от Бога после от пришествие Месиево.

УВЕЩАНИЕ ОТВРАЩЕНИЕ

Сумнительно ест, како заповед ест да уземе верх жена жена братовая или да я свободи, каквото е речено, бил един чин у евреите, ала на пришествие Месиевое преста. Понеже причина защо положил Бог таковая една заповед, заради да възкреси семе на умершаго брата своего и да не липсва или да умалей племя еврейское и заради да са не смущават наследниците на племето израилское и отеческое, що лесно може да са случи, коги хоче някоя вдовица да са омужи сас другогио чуждаго человека. Почто хоче сас таковая причина да минат вещь ея на чуждая фамилия и хоче да преступи заповед Божию, що е писан на последний главе у Числ книгу, що повеляла това сас таковия речи: „Да не изменится причастие синов Израилевих от племени в племя ино, яко кожде в наследие племени отечества своего да са женят синове Израилеви и всяка дъщер ужика суци держаше наследие от племени синов Израилевих единому от сонма отечества ея да будет пчена, за наследит синове Израилеви кожде наследие отца своего.“^[23] От това са види, како не хочел Бог да минува наследие от племе на племени или помале от самая фамилия. Затова повелял, коги умре брат, да може да уземе верх жена жената на умерашаго брата своего. Ако ли не хоче да учини това, да я освободи пред судия, да извади една сапога на брата мужа ея и он после хоче да са нарича „изут от сапога“, почто не хочел да са покори на закона, зарад да възкреси семе умерашаго брата своего. Но сеги не е вече причина тая заповед на християните, почто преста то держание и как това ест истинное нашей, що показува явное испытание. Понеже евреите сеги на това време не знаят кой от кое й племя и не знаят кой от едни род и кой от другой, они все изгубили свое племя. И разделение племенное не е било за другая причина, освен токмо да познава всякий евреин племето свое, та коги прииде Месия, да може да са познай лесно, каквото е и обещано, како от племени Юдовое хочет да буде начало по плоти его. Ала вече не са нахожда между евреите ни едно племе известно и знайно. Това ест знамение, почто е приишел Месия и преста една таковая заповед. Ний, християнини, известни есми, како и не хотим да са прелестим никоги от никого, що хоче някой

да разврати нас зарад Месия, каквото са случавало то често на еврейските синагоги. Почто, като са петимни и лишени от познание племена своего и не знаят да разсудят какво е то лица, затова са често прелестяват. Това ест причина, що не держат християните тоя заповед и други на това подобнии.

[10] в контекста — официално ↑

[11] в контекста — уговорки ↑

[12] т.е. на еврейски, както е според ритуала ↑

[13] Битие 1:4 ↑

[14] Смыслът не е ясен ↑

[15] Грешка у Софроний — Битие 1:22 ↑

[16] Пс. 145:7 ↑

[17] Левит 18:19 и 24 ↑

[18] В книгата на пророк Варух няма такъв стих ↑

[19] Второзаконие 24:1-2 ↑

[20] Съдии 15:1-2 ↑

[21] Естир 1:19-22 ↑

[22] съпруга ↑

[23] Числа 36:7-8 ↑

МОХАМЕДАНСКА СИСТЕМА И РЕЛИГИЯ

ПРЕДИСЛОВИЕ К ЛЮБЕЗНЕЙШЕМУ ЧИТАТЕЛЮ

Давид, син Йесеев, человек по сердцу божию, в царях преизящнейший и в пророках произбраннейший, и в богословиях глубчайший, и таин божии умозретен искуснейший, като са бил преложил усердно на испытание и познание человеческое, това като разсуждал, и говорил: „Повядаша мне законопреступници глумление, но не яко закон твой, Господи.“^[24] И Богослов Йоан светий на соборное свое послание говори: „Искушайте, рече, духи аще от Бога сут и всякому духу не веруйте.“^[25]

Но потребно ест да разсуждаваме между добрии и злии духове и да разумеем кой дух проведен от божественое повеление и кой от неправди, и да познаем кой от духа божия говори и кой от чрева говори. Почто всякое учение и всякое наставление, и всякий закон, що не е основан и утвержден на истинное слово божие, той закон безсловесен ест и скотский и непотребен ест и на истинное блаженство противен.

Воистину, без сумнение, многа ест коранова заповед смехотворна и с безсловесний разум произведена. По мое мнение, да биша имали безсловеснии скотове разум и хорати, то и они са биша посмеяли таковому законодавецу и потребно би било да марторисат и они, како е закон его мерзкий и смешный.

Но почто са у малое време толкова разшири и умножи?

Понеже всякая свободност и световная сладост, и плотское сладострастие всякоги скоротечно и удобоприятно на человеци. Ала тогива и време ему помагало, почто са били християните на то време разделили на различнии ереси, един другии гонили и един другии мучили и без милост убивали за почест божию и за веру, ала с безрасудная ревност.

Тогива наишел време той богопротивний Мохамед и возмутил вси церкви християнския и устремил ся на них яко волк на стадо Христово. И прелестил толико простии души сас своя плотская и безсловесная мудрования, и телико страни и царства обладал, каквото

Давид пророк дума: „Боже, приидошла язичници в наследие твое и оскверниша завет светий твой.“^[26]

Ами защо би тако — Бог знает. Судби бо Господии неизпитани сут. Ала най-више то би от несогласие и от нелюбов христианская, попустил Бог их грех ради наших. Понеже тогива били христиани паднали един други на завист, на ненавист, един други предавали себе и един други яли себе като риби. И тако прогневи Бога всемилостиваго и предаде их под иго агарянское мучителство и да обладает им ненавистници вери христианский и смирили их. И много простий народ приставаат на веру свою и на буесловие свое, похваляют веру свою пред простаго народа, како ест света и Богом предадена.

Того ради преписах книгу сию — состояние вери их. И всяк читае, да разумеет колико отстоит njihное мудрование от божии предании, правий и истинний закон и от божии заповеди. Но кто хочет спасти от такового вредословия душу свою, всякоги да молит преблагаго Бога, та каквото е избавил Бог светий Данаила посреди множество львов, тако и да избави верния люди свое от среди сих скимнов, пожирающих и умерщвляющих души христианския, и душу их във вечную муку вовергающих.

Но много потребно ест вам отвсъде да са вардите и да бегате от тия ядовития и многоглавия хидри змиевии. И да имате на ум свой винаги апостолское слово, що говори: „Аще и Ангел благовестит вам, освен що прияхте и научихте ся, другое не слушайте, нито веруйте.“ Почто они сас свои ласкательное благословение прелестяват сердца простии и невежих, каквото апостол дума: „Добраго обичая злии хорати развалят.“

Того ради объявляем на вашей благочестие скоро и тугу души моей. И скроблю всякоги, като гледам, како есте между волци тежиции. И с ласкательни хорати грабят Христовите овци и прелестяват их и приводят их на свой погибел и свалят ги у ненасытное чрево адово. Но с Христа Господа ведно сказувам вам и говорю: „Внемлите от лъжливих пророков, блюдите ся от лъжливии учителя.“^[27]

Ала хочеш да речеш: „Како могу да позная кой волк, кой добър?“ Отговаря Христос и дума: „От плодов их познайте.“^[28] Каквото и другое древо от плода са познава — добро древо плод творит, а злое древо — зъл плод творит. Не может зло древо добър плод творити.

Кой учи ложное учение и кой не ходи по евангелское слово и по закон восточнии апостолски церкви, он не има добър плод, но плод, подобен на содомския яболки. Пише Златоуст святей, како по оная страна, где бил Содом и Гомор, растут древеса яблачнии и наглед имат светлая красота. И кой ги види, надей са, како имат сладкий вкус, а коги я уземе в руку свою и разхлупи я, никаковий плод не има за ядение внутри, но токмо прах и пепел много, Той плод — возпоминание ест Божияго гнева.

Тако сут еретическая хорати ласкателнии — отвон са показуват красни и сладки, а отвнутре полни с ядовитое душевреднии погибели. Почто нихная закон да го разсуди и разсмотри мудрый человек, нахожда го катом содомская ябълка, полно с прах и с лъжа душевредная. Той род удово вероятно ест. Понеже у них злочинство за добродетел почитае ся, а заблуждения за возмездие почитае ся, а истинное блаженство на плотския похоти и в необузданное вожделение, и в неударжанное курварство, и в содомский смрадни и гнуснии грехове, и в свободное позволение, и в небоязненное грабление, и еже убивати и пленити, и чуждая стяжание вземати. Без това богомерзкое и богоненавидимое дело ест. Почто не токмо що им попущено да учинят таковое, но и повелено ест, кой не спори това, смертно согрешит. Во кратце да речем — дракон змоя от опаш се познава. Ето плот нихний.

Но потребно нам ест да не слушаеме тяхное гнилое учение и да не прелестяваме с нихное широкое световное и сластолюбивое живение. Почто широкий и пространний пут въводя и в пагубу человека, а тесний и прескорбний пут въводя и в живот вечний, по глаголю господню.

Но да почерпнем ний от нашей благочестивия церкви догмати и учение истинное катом от някоего источника прясно текущего прясно животоочивой води. И да са не взираме на техний красния и лстивии хорати, но да гледаме истинное и чистое учение — от честнейшаго закона господен, от божественых словес его, из пресладких уст его излившая ся от ветхаго закона и от новия благодат учение его, дарованное на святии соборной и апостолския церкви, на основание и после от светих апостоли преданни, и на светих седмии вселенский собори марторисанное и укрепленное катом някоя крепкая стена. Якоже писано ест — пред двою или пред трия свидетели станет всяк глагол. Ибо сию вси чтущии и слышущии со усердием, да вразумят ся и

потащат ся благодѣйствовати пред Богом и пред человеки, яко да примут от Бога помощ и милост в ден судный, и нас трудивших ся не забивати да сподобим ся и ний от Бога милости. Амин!

Софрония, епископ вратчанский

[24] Псалтир, псалм 118, стих 110 ↑

[25] Първо съборно посл. на Йоан Богослов, гл. 4, стих 1 ↑

[26] Псалтир, псалм 78, стих 1 ↑

[27] Ев. от Матея, гл. 7, стих 15 ↑

[28] Ев. на Матея, гл. 7, стих 16 ↑

ПОВЕСТ О СОЗДАНИИ НЯКОИ ДИВНИИ ВЕЩИ, ЩО БИЛИ ПРЕД ВСИЯ СВЯТ СОЗДАДЕНИ, ТАКО ГОВОРЯТ ОНИ И ТАКО УСЕРДНО ВЕРУВАТ

Мохамеданите сказуват и веруват, како е создал Бог пред всия свят и перво ум, а след умо создал Бог душа Мохамедовая, а най-после создал Бог вся направа световная: и небо и земля, и солнце и месяц, и все другое создание, а после создал человека.

Говори Мохамед, како создал Бог ум, рече му: „Иди!“ и отиде, „Прийди!“, и прииде „Думай!“, и думаше, „Молчи!“, и молчаше. Посмотри Бог и видя создание ума, како са все покорява, и рече Бог: „Клену ся на величествие слави моея, почто не съм создал освен тебе нищо друго по-избрано и по-добро, и по-изрядно, и не хочу да создам. Почто и аз спроти тебе ще се покажа на свето да мя познаят и да мя поверуват, како есм Бог. И ти хочеш да будеш себеп да произведу да буде свят и световная направа.“ Това умо като чу от Бога, и исполни са сас голямая радост и с неизказанное веселие и не са разгорде мало заради това свое совершенство. Ала му Бог той час запряти и рече: „Погледай ся и виж около себе си!“ И он, като погледна тамо и вамо, прозре някой видение, що беше като луна светливо и като солнце подаваше зара. И това като го видя ум, попитал го: „Кой ест ти?“ А оно отговорило: „Аз есм образ душа Мохамедовая, що без него ти не можеш да стоиш, почто сас мене хочеш да будеш и сас мене хочеш да поживейш.“ А ум го пак попитал: „Како е твое имя?“ А оно видение отговори и рече: „Аз есм тевфик, сиреч согласие. Затова никой не може да преступи при Бога, докле не спечели мене вожда и другаря.“

Това таковое сочинение и таковое здание на того ума и на това сложение баснословят: Како бил таковий сас плот Алия, син Абиталибов, що е бил един от четирите наследници Мохамедовии. Негова ум бил нур, си ест синия тайнство потаенное и скритое.

Неговий дух или сговор бил все знаяние. Негова душа била все помисъл и разум. Неговии очи били срамние, неговии уши били добрие и честное сляшание. Неговая глава била содержание. Неговое сердце било милосердие и милост. Неговое чрево било страдание и терпение.^[29] А ум пак са поклонил Богу. И Бог пак са заклал у величества чести своя, како не е создал никой другое создание световное да прилича на него, нито хоче да го здаде, по това име умное алегорически мохамеданите тако баснословят зарад душата Мохамедова, како е создадена исторически образом, тако сплетают и думат: "Бог первое сияние, сиреч первая светлина, душа Мохамедова создал и отделил Бог мало делец от своя си душа светлина и тако создал душу Мохамедову. И после след петдесет хиляди години создал Бог Ангелите. А напокои создал Бог трост, сиреч от трост перо и книга, що я они наричат Левгиимахфуз, сиреч: описание тайнство скритое и предустановление Божие провидение. И на тая книга сас това е перо написано: „Лаги лаги ил Аллах Мохамедун рессул Аллах.“^[30] А напоследи создал една птица паун и у него положил Мохамедовата душа, та стояла у пауна седемдесет хиляди години, докле приишло време, та са родил на землята от матер свою сас плот. Та тая мохамедовая душевная светлина создал Бог себеп и образование на всия свят.

А напоследи создал Бог светлина и тоя светлое сияние произвел Бог образ, или душеите на вси други пророци. И пророците, като си отворили очите и видели душата Мохамедова, той са час поклонили Богу и учинили изповедание вери мохамеданския, сиреч: Лаги лаги ил Аллах Мохамедун рессул Аллах. И спроти това сто хиляди години Бога прославляли. Ала от них някои пророци били са отрекли и не хочели да учинят изповедание вери мохамеданския, и той час от Бога осуждени били на адския муки.

И като создал Бог душеите пророческие, тогива создал Бог и триста хиляди светлини изкуснии и знатнейшии человеци^[31], а напокои создал Бог дванадесет хиляди покривала сърмяние^[32] и них разделил на дванадесет дялове.

Первий дял ест покривало могущества. Вторий — покривало величества. Третие — покривало благодарение. Четвертий — покривало милосърдие. Пятый — покривало благополучие достоинство. Осмий — покривало дар вери. Девятый — покривало

пророчество. Десятый — височества благородия. Единадесетое покривало — преизящества красоти. Дванадесетое покривало — ходатайство. Това тако создал Бог душата Мохамедова и украсил я сас разделени дарове. И от тия добрини от всякия дар учинил Бог по няколико години да живеј у Мохамедовата душа и сас име ги разделил.

Едина дял да живеј дванадесет хиляди години у нея, втория дял единадесет хиляди години, третия дял десет хиляди години, четвртия дял девет хиляди години, петия дял осем хиляди години, шестия дял, що са чудеса, токмо пят хиляди години, седмия дял осем хиляди години, а на осмия дял седем хиляди години и на деветия дял пят или шест хиляди години. Почто заради това — не е добре известно. На деветия дял четири хиляди години, на единадесетия дял три хиляди години, а на дванадесетия, що е последний дял, он поживял у нея две хиляди години.

Освен това още и другие безчетния безумствия, що блядословят и баснословят зарад душата Мохамедова и толкова преимущество и превозходство ѝ полагаат. Ала ако бяхме сеги все сас перо изписали, много долго би било.

Почто най-после они накрая закличат и думат, како всяя свят и все световная направа Бог го создал токмо заради едного Мохамеда и все создание божи по Бога, токмо единому самому Мохамеду прилича.

И още след умо создал Бог арш, сиреч престол свой, от тая светлина и изобразен и изпещрен бил сас седемдесет хиляди шарове, (пъстрини)^[33], и направата му била сас шестдесет хиляди кровави жили.^[34] Баснословят тако: като видял себе арш, како е краснейший и чистнейший от всех направите божи, и рече в себе, како не е возможно повише и покраснейший да буде от него все создание божие. И тогива, като го видя Бог како са арш превознесе, и намисли да смири гордост неговая. И той час создал една змия, и обви са седем ката около того арш, сиреч престол, и толкова надолу спусти си главата и протече ся надолу, колкото петстотин години пут да ходи человек.

И още сказуват и веруват, како са вси седем небеса все сас душа като человеци и вси человеческий образ имат.

Тако сказуват и зарад душеите человеческий, како са вси души человеческия от Мохамедовата душа прияли светлина и вси на едно

создани били, почто е тоя свят много вехтий. Види са, како последуват платонический образ.

Тако дума Коран на 26 глава: „Ако тя питат чия ѝ душата, а ти реци: «Божия, що тебе мало премудрост дарова.»“ И на другое място сказува, почто няколко души на последний ден не имут да възкреснут. Може да буде да са узели това от Давидова псалом, що сказува: „Не възкреснут нечестивии на суда“ и прочая.^[35]

Зарад тая книга Левгиимахфус и за тое перо како е создадено, отнапред поменахме. Ала са мне мни, како толкова угодно не хоче да буде на любомудраго читателя, ако не скажем явно зарад тая книга. Ала са мене види, како тая книга Мохамед да буде я составил и откраднал от Святое евангелие, гдето Господ, спасител наш, зарад праведните дума, како имена ваша написани сут в книги животния.

Заради тая книга сказуват мохамеданите и веруват, како да има на нея писание зарад вси человеци, що кя теглят на тойзи свят зло и що кя им прииде сас время добро, що е Бог предопределил по свое смотрение на вси человеци и оставил напред толкова хиляди години, що не е возможно никак това да са промяни. Ала и сами мохамедани на това мнение не са толкова тверди и постоянни, почто веруват и утврдяват, како оная провидения книга написание по случение бива, не токмо крайное заглаждение, по возможно е и другая различност да буде прописана и промянена.

Но и още за тая книга сказуват таковая басен: како в ноц Байрама на едно време у някой час, ала не знаят на кой час, та на той час са отварят небесните врата и ангелите сас повеление Божие отварят тая книга Левгиимахфус. И тоя час толкова е приклонно милосърдие Божие да послуша молбата на муслиманите, и що просят от Бога, може да им учиш волята. И ако някой от них да е уписан у тая книга на осуждение, тогива несумнено може да умоли бога за спасение и за отпущение грехов своих. И оное перо вечное самое загладява оное писание, а другое новое писание у оная книга написува. Зарад това имат обичай у тая ноц да стоят на песни и на бдение да са молят Богу до зара, та дано улучат то время и той час, коги са тая книга отвори на небето, да попроси от Бога спасение зарад своя душа. Ала имат запрещение да не проси от Бога царство и да не проси пророчество или другая някоя власт, що е възбрено, или световное някое добро, що е напусто. Ала пак думат, како кой и таковое нящо да попроси, от

Бога не бива презрян или по желяние своему да не уземе и да го не подари Бог. Возможно е да буде все. И още веруват, како може он тая ноц да са препише из грешника в праведника и из осужденника да са измени в спасеннаго избранника.

[29] Целият пасаж от: Това таковое сочинение... не е точно преведен от Софроний Описанието на съвършеното божествено създание, съчленено от тайствения нур, от дух, или словесност, т.е. от знание, от душа — помисъл и разум, от език — философия и т.н., се отнася до Мохамед, а не до Алия. ↑

[30] Няма (друг) Бог освен Аллах и Мохамед е пророк божи (тур.) ↑

[31] У Кантемир: създадени 300 000 сияния на изкусни и презлатни хора ↑

[32] У Кантемир „покривало“ в смисъл на „покрив“, а „жилище на добродетели“. Софроний схваща думата в буквалното ѝ значение и затова преосмисля и следващата дума, превръщайки „срамление“ в прилаг. мн.ч. към покривала — „сърмени покривала“. ↑

[33] Обяснението на „шарове“ с „пъстрини“ съответства на обяснението на същата дума у Кантемир „красок цветами“. ↑

[34] У Кантемир „жилими кровами“, т.е. „жилица“, „чертови“, което Софроний не е разбрал и е преосмислил произволно. ↑

[35] Пс. 1:5 ↑

ПОВЕСТ О АНГЕЛАХ И О ДЯВОЛАХ, И О ДЖИНАХ, КАКО МОХАМЕДАНИ СКАЗУВАТ И ВЕРУВАТ

Заради ангелите мохамеданите много чудесно и утешнаго смеха достойно казува мохамеданската богословия, а право да речем, суетословие. Перво, веруват, како не има друго создание божие без плот или без тјело освен Бога. Утврђуваат и веруват, како са ангелите создадени от Бога вси на образ человеческий, ала са крилати. Може да будут ся прелестили от нашите иконописци, що пишат ангелите като человеци крилати. И още казуват, како на ангелите крилата не са от перя, но са все от безценния камене, от адаминтия и от рубина, и от сапфира, и от други камене. Ала на долнјото небо ангелите, та са толкова големи, почто сас главите си досягат горните небеса, а сас нозете си досягат земљата, и сас едното крило изток, а сас другото запад. А на горнјото небо ангелите, та са петстотин като по-големи от тоя свят.

Ангел толкова сила има, да му би било повелено от Бога, та да удари сас едното крило свое небето и сас другото крило свое земљата, та би ги той час у прах и пепел учинил. Това приводят из книгата Мохамедиа, що казува, почто някой време бил Мохамед на баталия сас някои арапи, що били тому противници, и фърлили они сас камен и ударили Мохамеда во устата, и изкоренили му един зуб. А Гавриил, като видял, како хоче да упадне Мохамедову зуб на земљата, и той час са спустил от Имперейското небо много борзо, зарад да ухвати Мохамедову зуб да не падне на земљата, та от скорости не видял, ами слетял върху луната, та я строшил и един по-голям дял пречупил от нея сас крилото си, затова е сега луната пятна и темна, що била отнапред и тия като солнцето равно светла, ала са тогива повредила и потемнела. (О, голяма и несмислена лъжа, как е възможно да буде това!)

И още казват зарад ангел смерти, що узема на човеците души, и думат: каквото узема от муслиманите благочестивии души, тако узема и от нечестивите гяури. И да би потребовало, та би тому възможно било хиляда души на хиляди места за един час, и не токмо от тялото им да ги разлучи, но благочестивите у рай да прати, а нечестивите у мука адская или у Араф да ги хвърли.

Архангелите, що са войводи на ангелите, що пазят небесните врата, сас такива имена ги наричат: 1. Исмаил. 2. Минджаил. 3. Салдаил. 4. Салсаил. 5. Кялкиял. 6. Шемхаил. 7. Зефзаил. А над всите гравнейший войвода ест Джебраил. Ангелите на чет не има край^[36], ала утвърдяват и веруват, како са на всякий ден раждат и созидават ся ангели новии. Нихное рождение и созидание тако бити баснословят.

НОВИИ АНГЕЛИ

Един муслиманин, коги са смеси сас законную жену свою плотско смешение или сас удалик свой, или сас купена робиня своя или що я сам на баталия узел, или някой му я харизал, сас тия вси они, що ги рекохме, да учини он сас них плотское смешение, и после по обичаю нихное хоче да иде на баня, да умий тая нечистота своя. И колкото капли капнат тогива вода от него, от всякая капля по един ангел са ражда и производи ся равен като ония вехтите ангели, що са от божия сияния создадени, и биват и тие като них и на голямина, и на светлина равни. И после тия ангели, що са от негова нечистота радени и произведени, по Божию повелению обверзани биват на онога муслиманина да доходят след него да го вардят и да го пазят опасно до смерти его, зарад да са не примеси никак сас някоя чуждая жена да скурви и да спечели новая мрсовта, що са от нея умножават дяволи.

НОВИИ ДЯВОЛИ^[37]

Пак на това противно: Някой муслиманини, ако са смеси сас чужда жена да учини курварство, ала най-висше сас циганка^[38], или да иде муж на мужа да учини содомский грях, а после по обичаю муслиманскому да иде на баня да си умий телесная мресота, колкото капли капнат от него, толико са дяволе раждат. И тогива ония дяволи проважда ги Бог да ходят след оного муслиманина на все живение негово и да го подострят на телесния похоти и да му влагат на ум всякоги злии работи да учиня.

И още веруват, како са вехтите ангели, що са изпервен от Божия сияния создадени, мало почестнейшии и по-избраннейшии от новите ангели, и то токмо зарад една вещь, почто они всякоги хвалят и поют, и покланят ся на Божие величество, като са и на това поставлени.

Сказуват зарад дяволите, како ги й Бог создал от геенскаго дима, зарад да изпитва сас нихната работа и сас нихное ухищрение правоверните муслимани имат ли на Бога вярност и постоянство. Ала на неверните гяури, на них дяволите не са противни, нито ги подострят на зло или на грях, почто неверните гяури они са сами себе дяволи. Затова им не требува изкушение или ухищрение от дяволите.

И още веруват, како е дявол противник Богу и ненавистный враг, ала е лесен за покаяние. И още веруват, како много дяволи учинили салават муслиманский и при ангелите причтени и приятни били, а упорливите и непокорните дяволи в свое неверство и до днес пребивают. Затова мохамеданите всякоги обичай имат сас жестока хула да са отхвърлят от них, коги хочат намаз да учинят, и всякий мохамеданин должност има на ден най-малко пят пути да рече: „Налет шайтана катарга.“^[39] Мият, како сас хуление дяволское хваление Божие да исполняют и изповедание вери да совершават.

Зарад новите дяволи мнят, каквото рекохме и по-напред, како са на всякий ден раждат и умножават ся от нечистота, що произходи от возбраненное смешение плотское. Затова и думат, како тоя курварский и содомский грях, коги са много повторя, он не е толкова тежок и грях, коги са много повторя, он не е толкова тежок и мерзостен на Бога зарад

другое нещо, токмо зарад почто са умножават дяволи много. Ала докле й жив ония человек на свето, ония дяволе, що са произишле и родили са от неговая нечистота, другиго человека не вредят никак. А коги умре ония человек, тогива онии дяволе наченат да повредяват и другите человеци и да ги изкушават, и на грях да ги приводят.

А зарад Денница Велзевула, що го они Иблис наричат, тако и они зарад тая гордост грях му приписуват и думат, како е он Богу насреща два пути согрешил Богу; перво, като создал Бог Адама и повелял на все создание свое да са поклони Адаму, почто е человек от все создание Божие и най-почестно и преизящно, и по Божию повелению поклонили му са вси ангели и другое все создание Божие учинили послушание.^[40] А Ибилис рече на Бога: „Аз това не мога учини.“, и сас своята гордост похулил Божие премудростное речение, каквато Коран сказува на 27 глава^[41]: Ибилис рече зарад себе си, како е он по-много честнейший от человека, почто е сияние огненное като нур, и по-преднейший создание да са поклони на перст.

Второе, сказуват мохамеданите, като видял себе Иблис, како е отпаднал от ангелсаго светлаго сана, тогива не токмо поискал да покаже себе равен сас Бога, но помислил да убий Адама и хочеше да изтреби все создание Божия, що е от него по-добро. И като видя, како не е возможно да убий Адама, почто го Бог создал безсмертен, а он наченал другая икономия — дано го би прелестил да го подстори да яде от райската пшеница и да потъпча Божия заповед, що му е Бог поръчал от нея да не яде. И тако умисъл свой исполнил и подсторил Адама, та ял от тая пшеница и навел смерт на Адама и на все род человеческий. И оттогива объявил себе, како е на все Божие повеление противник и супостат, и осужден бил от Бога на вечния казни. И тако сас своя гордост и сас свое прежное кичение пребивает и до днес и труди ся вся своя грешка на Бога да я возлага.

У един ден, сказуват, поишел при ангелския собор да ги изпитва и искал да привлече и них на свое намерение. И рече: „Да ви питам аз вас една дума да ми подадете ответ, ала истинно. Первое, Бог мене знай, како имам мукаетлик всякоги да изкушавам человеците и да ги прелестявам на зло. Защо мя создаде? Второе, он знай моето обичай и мое намерение, како съм склонен на зло и не хоча да буда тому послушен, ами защо ме учини таков? Третье, он знай, како не хочу да са поклоня Адаму, и защо мя создаде таков упорличав? Четвертое, аз

му рекох, како не е возможно мене другиму да са поклоня освен самому тому единому, ами сас тая реч що му согреших? Пятое, он знаяше, како хочех аз да прелестя Адама. Зачеме пусти да влязох у рая? Чем да не бих аз влезъл. Адам не би излязъл. Шестое, чем мене беше моя вражда и душманлик токмо сас Адама. Ами като согреша Адам, зачеме наведе Бог смерт да обладава над вси синове неговии и мене зачеме попустил тако да ги изкушавам и да ги прелестявам? Седмое, прости от бога живение и подари мя. Не ли би по-добре било да би и на мене смерт навил и тогива би свето и человеците от моемо изкушение свободни били би?“ И ангелите на тая хората какон ответ да му подадут недоумяваха са. Тогива Бог им вложил на ум тако да му рекут: „ти да би разумел провидение Божие, а ти би себе си покорил на Бога и не би питал таковии скритии и потаеннии вещи на Божията премудрост.“

ЗАРАДИ ДЖИНОВЕТЕ ТАКО СКАЗУВАТ

Между ангелите и между дяволите сказуват, како има и друго некое духунво создание, што са наричат джинове. И заради них сказуват, како имат и мужески, и женски пол. И онии като чловеците женят са, жени уземат и децата раждат, и умножават са на всякий ден, и царство и област имат на воздух и на земљата, и имат граници разделено держат, и всякое племя метоха на своето удержание. И между себе си вражда имат, и войски дигат и бият са, и силните покоряват немошните, кои уземат ги роби и рая ги учинват. А на време покорените укрепват са и надвият они и куртулисват ся от робство.

Ала изперво, како са начало прияли да са умножават джинове, сказуват мохамеданите: тоя род, што са водоземнии дяволи, они са перво создадени от дим, што е седмий ад. А после Иблис, като отступил от Бога, тогива слязъл на ада и тамо узел една джинская дъщеря за жена себе, и много деца родил от нея, и тако той многоплодний народ после исполнил и небето, и земљата. И някой време пратил им Бог пак от нихния род петстотин пророци да ги учат да познаят и да са покланят Богу, а тие ги избили и Божия закон потъпкали. Токмо един от них, името му Азизил, он са обърнал къмто Бога и покаял са и сас Божие попущение на первое небо възлязъл и хиляди тамо ся покаявал, тако и на второе небо хиляда години, и на третое, и до седмие небо. Докле възлязъл, на всякое небо по хиляда години покаяние учинял и най-послед сас ангелскии чинове прият бил и на первое свое достоинство поставлен бист. А едни от них сказуват, како и Велзевул^[42] таковое покаяние учинил и от Бога прощение грехов своих изпросил, ала това мнение и о них не е вярно, но сумнително ест. И още сказуват, како ся някои во свое неверствие во еврейство и в християнство и до нине пребивают. От това е между них по реч произлишно и думат: „Джин башка, шейтан башка.“^[43]

И още веруват, како нихните жени нашите момци много ги любяат: тако и нихните момци нашите девойки и нашите жени безмерно любяат. И што напада на някого чловека навремени по

общему мнение нечистий дух, а мохамеданите казват, како не е нечистий дух, ами джиновете любяат того человека и оскорбят го.

И още казват, како е Бог создал много други девици у рай освен човеците и освен ангелите, и освен дяволите и джиновете да живеят тамо, що ги наричат мохамеданите хури кизлари, що са на самите ангели подобни и прилични и на красота, и на чистота, и приготвил ги Бог и држи ги на рай зарад муслиманите, коги идат тамо на рай, да учинят сас них плотское смешение и плотское сладострастие. За това гледай в главе „У рая“ реченная.

[36] Тук у Кантемир смисълът е противоположен — „числото на ангелите, макар да е малко и не безкрайно...“ ↑

[37] Този пасаж се предшества от пасаж, разказващ за древните, т.е. „първични дяволи“, който е поместен по-долу. ↑

[38] Уточнението за плътския грях с циганка липсва у Кантемир.
↑

[39] Ланет шайтана — проклятие на дявола ↑

[40] Коран. ↑

[41] У Кантемир — 47 глава ↑

[42] У Кантемир — Иблис ↑

[43] „Едно нещо е джинът, друго — дяволът“ (тур.) ↑

ПОВЕСТ МОХАМЕДАНСКАЯ О СКОНЧАНИЕ МИРА. В ПОСЛЕДНИЯ ДЕНИ ЩО ХОЧЕТ БИТИ

Сказуват мохамеданите и веруват несумнено, како тако хоче да буде, коги са сверши тоя свят и коги са расипе, та каквото сказува у нихное писание, мало да скажем тебе, любомудрий читателю, да видиш и да разумейш коликая голямая лъжа и прелестное баснословие имат они.

На последния ден света, що ги они наричат руз магшер гюни, а по-просото го зовут кялмет гюни, сиреч последний погибелний ден — това са от нашей писание узели, каквото пише у нашей писание, како вся свят сас огън хоче да изгори. Тако сказуват и они, ала го превръщат на куриозни фабули.^[44] Тогива хоче, думат, да повели Бог на ангелите, що носят солнцето, да престанат да мятат сняг на него, каквото сеги мятат: и тогива вся земля за един час хоче да изгори от жара солнечнаго. От солнцето хоче да са распали и да изгори до пула своего. Они пула земли сказуват, како е най-долу, на седмая земля на дъното. Ала на тая година и той ден, и той час коги хоче да буде, сказуват за това, почто токмо Бог знай. Ала показуват и утврждават някой знамение, сиреч някой беляг, преди края световний прилично и треба да буде перво то, а после края на свето.

Сказуват, почто перво, докле не возмут муслиманите Рим, що ги они зовут Кизил елма^[45], и да го обладават дванадесят години, края на свето не хоче да буде. Но ради любопитствия куриозних да скажем тука вам някой просвещение от нихное вехтое предание, каквото они славят и веруват тако: „Патишахумус гелир, кяфирун мемлекитини алир ве кизил елмаи абул кабз ейлер, ве еди иладак гявурин килиджи, чикмазсе герек ве он ики иладак онларун беглии едер, ве он ики илдан согра, християнин килиджи чикар, ве ол дурки гере сине тюскюре.“^[46] За силу лъжесказание негово тоя мохамеданский народ толкова е склонний на басни и удобоверний на ложнии приказки, това крепко и

тврдо веруват: како отоманское господарство не има да отпадне токмо освен на край свето.

Второе, корановии толковники тако казуват, почто на световния край не токмо що хоче да са поплени и да са поработи и да са уништожи сас оружие и силою от севернаго народа, що го они наричат Бениасфер, отоманское господарство, но и други господарства, вси онии хочут да обладаят и да попленаат. Бенасфер са нарича по арабский язык някой син, що е от народа русаго и желтаго. Почто вся мохамеданская народ, и учения, ии простия, още от вехтое време утврдяват и говорят, како отоманское царство хоче да са поплени и поработи и хоче да са расипе от русаго и желтаго народа. А някои от них соверено толкуват и утврдяват, како хоче да са поплени отоманское господарство от тоя народ, що са нарича сикалаб, сиреч от словенский российский московский народ. От самаго Рима до Дамаска града вси муслимани хочут да будут пропъдени от тоя народ. И коги постигне христианское оружие до Дамаска града, и тогива хоче да уде края на свето. Тако казуват.

Третье, узели от Александрова история това, ала я претворили по нихное обичай на баснотворная и люжная история и казуват, како в някой време бил някой народ маловозрастнии человеци, що им било името аджуч-маджуч (воистину това са узели от светое пророческое писание, що казуват пророк Иезекеил^[47] за някой народ що го назовават агог-магог, ала това истинное пророческое писание обърнали го они на лъжепророческое писание обърнали го они на лъжепророчество корановое по нихное нетрудное обичай).

И казуват зарад тоя народ: человеците толкова са мали на возраст, почто един воин от них хоче да си приверзи коня от босиляковий строк и на него хоче да си повеси и одеждите, и оружието и под негова ясен хоче да легне и да спи като някой от нас сеги, коги спи под старий и густий явор. И още ноий малий народ на возраст, коги найдут някой нашей ботуш, тогива хочут да рекут между себе: що ли голямая хижа найдохме за седение.

Зарад тоя претворний народ баснословят мохамеданите, како живеи зади тоя свят, що има на тоя свят от синора му надалеко другий свят, по-голям и по-широк от тоя свят. И тоя народ някое време лютая войска и баталия имали били сас великаго царя Александра и не хочели да го пустят да поиде до животная вода, и много му препона на

пут учиняли. Ала цар Александро поразил ги сас оружие свое и надвил ги, и загонил ги зади някоя каф гора, и тая гора оградил цар Александро сас медная стена, и остали тамо да живеят и до днес, ала сас Божие повеление хочут да седят тамо до края света зади оная медная стена. И близо край света хочут да насилят и да нападнат на тоя свят. Ала и друга една голямая и по-добра приказка буесловят. Сказуват зарад тоя народ аджуч-маждуч, како ги ѝ оградил тогива цар Александро сас медная стена и закличил ги, ала они всякоги са трудят непрестанно и силят са да биха расипали и разрушили оная медная стена и да биха могли да излязат оттамо и да ги нападнат на тоя свят. Ала като не имат оружие сечива железная да разрушат оная стена, а да направят не могат, затова на всякий вечер от первого часа ноцнаго всите наченат сас язиците свои да ближат оная стена до утренняя зара и тако докъмто близо сомнение толкова утенулат оная стена, почто остане тенка колкото луковая ципица. И они, като видят, като стена како е останала толкова тенка, и надеят са без сумнение хочут да излязат. И тогива всите викнат сас един глас рекут: „Ето сеги хочем да излезем.“ И като рекут они тако, ала Бог той час пак отневидимо направя оная стена цяла и дебела, каквото е била отнапред. И тако они по вси ноци ближат оная медная стена, ала Бог я пак обновлява. Тако си они мучат непрестанно сас суетний труд всякоги напусто. Но коги повели Бог да сверши тоя свят, тогива они карли хочут да вручат себе на волята Божия и хочут да рекут: „Ето, изволи Бог сеги да излезем“, и тако Бог да им подаде позволение да прилижат и да расипят оная стена. И тогива хочут да потекут като силная вода и да нападнат на тоя свят по всея земля и тако хочут да поядут и да потребят вси человеци и вси животни като някоя трева. Токмо еднии муслимани хочут да останат неповредени, почто мнят, како хоче да буде Бог токмо них да опази и да ги уварди. И това хоче да буде по Божию строению, колкото да ги изпита Бог сас Антихриста и да види дали стоят твердо и крепко на муслиманская вяра. (Ето первое потребление гявуром, що не има да остане ни жив на землята.)

Заради Антихриста, четвертое, сказуват, како хоче да буде най-зол и лют он вси человеци и противен хоче да буде и на Бога, и на пророка Мохамеда, и все превратно хоче да учи и да чете Корана. Где рече „во имя Божие“, а он хоче да рече „не во имя Божие“. И где рече „Бог милосердий“, а он хоче да рече „Бог немилосердий“. И

утвердят, како хоче он перво на Дамаск да са яви, а от Дамаск на Йерусалим хоче да поиде, а от Йерусалим на Медину и на Мека да поиде сас голямая гордост и сас кичение, и сас много дяволския хитрости и сас магии и хоче да покаже чуднии и ужаснии, и хоче да проповядва и да казува себе, како е на вся свят господ и обладател. [48]

И Антихрист сам хоче да буде сас едное око сляп и от Мека хоче да поиде на Исфагат град, що е бил столний и вехтий град персидсий, и на тоя град хочут да са приложат сас него седемдесят хиляди евреи (вижте, лъже пророк до скоро рече: потреби ся вся земля, и человеци и скоти, а остаха токмо муслимани, ами откудо са узеха тия евреи), и вся войска Антихристова хоче да буде от три родове: первая част от евреи, вторая част от торкмени, третая част жени хоче да има войска сто и петдесят хиляди, тако и торкмени, и други много человеци що ходят след него глада ради, почто он хоче да им покаже градини и древа плодоносни и хоче да им рече: „Ето вам Рай — яжте и наситете ся.“ И други страшнии чудеса хоче да покаже сас магийская хитрост, ала никоя истина не има да буде у него. И още, кои ходят след него, ще ги учи, како не има другий бог по-голям освен него. И гората, що е близо до Басра града, она хоче да са претвори в новоизпечений хляб, и напред него хочут да дойдат безчет музикии и инструменти гусли, гозби и други сладкии гласовнии песни. Още много красноличнии момни хочут да пеят сладострастнии песни и стихи поетический, многохитростно уредени, и кой человек чуй тия гласи, хоче да потече и да иде след него. И колико да буде воздержаний человек, нече да буде возможно да се утерпи, та да не поиде след него.

Сказуват, како вся сила и вся магия неговая хоче да буде от космите катърски, що хоче Антихрист да ези и да седи на него, и още, ония скот хоче да буде подобен на бурака Мохамедова и той бурак толкова хоче да буде голям и висок, почто под неговая сянка хоче да буде возможно да седят хиляда человеци и да са прохладат, и коги вседне он на него, да си простре ръката, хоче да постигне и самое небо. [49] И от ония бурак, що ези он на нео, от всеки косъм бураковий хоче да изходи музиковий инструмент, тоже согласнии и песнении гласове: чегато има он толкова безчет косми на него, тако толкова безчетни и различнии гласове хоче да произходят от неговите косми. Кои уши чуят, вси хочут да чуят ония сладостнии песнении гласове,

толкова хочут да са обезумят и от ум и от разум хочут да отступят, и хочут да са фатят от неговий любов, и хочут след него да идат, и кой са поклони тому като на Бога, многое благополучие и богатство хочут да имат на тоя свят до три години, почто толкова хоче да буде негово царство и обладание. А кои не хочут да го поверуват и музиките му не ке хочут да ги слушат, они хочут сас бумаг (памук) да затикат уши свои. Тогива ангели хочут да принесут бумаг на муслиманите и да им дадут. Почто и сеги мохамеданите обичай имат, где найдут бумаги или хартийка на улица или на другое нечистое място хвърлен, они го уземат и полагают у някой място високое или у някоя домовная стена — да им буде готов за дните антихристови, че ако са случи тогива да им дадут ангелите бумаг — добро, ако ли са не случи, а они хочут да возмут тие хартийки или бумагу, що го са тогива дигнали и скрили, и хочут да си затикнат ушите, и хочут да подадут от тоя бумаг помощ на единовѣрния брата своя, затова готвят сега бумаг^[50]. Тогива хоче да им рече Теджал (Антихрист): „Ако хочете и ако верувате мене, аз вси отци и брата ваша да възкрещу от мертвих и живи да ги сторя.“ И това коги им рече, тогива он хоче да поиде на една широкое поле и тамо хочут да им рекут: „О, чада наша! Поидите след него.“ Затова нече останат поучени и неучени — вси хочут да му са поклонят.

И коги поиде на Медини град, ангелите Божии не хочат да го отпустят да влезе Тенжал внутре града. Тогива ангелите хочут да рекут на Мохамеда: „О, апостоле Божий, тоя злий и нечестивий Теджал колко дни още хоче да буде жив?“ И Мохамед хоче да им отговори: „Четиридесет дни.“ Ала первия ден хоче да буде равен колкото сегишная година; а втория ден колкото сегишния месец; а третия ден колкото сегишная седмица; а другите дни паки хочут да попитат Мохамеда: „Пророче Божий, ами в ония долги дни како хочут муслиманите да учинят намаз, сиреч поклонение на Бога?“ А он им рече: „В оное време хоче улемата (книжовника) да подаде фетва, почто кой муслиманин поиде след Теджала или доброволно, или сас нужда, он хоче да буде неверен отступник и от своите законници хоче да са провозвести, како е мортатин.“ В оное време говори Мохамед: „Кой муслиманин живеј в Меку и в Медину, и в Йерусалим, они не има да са повредят от Теджаловая лест и коварство.“ И пак го попитаха ангелите и рекоха: „Ами кой са найде у други градове и стране, како е возможно они да са опазят от Теджаловая прелест?“ А он отговори:

„Ония в домех и во храмех своих да призывает Бога и сас непрестатними молитви да молят Бога. Тако е возможно ним да са избавят от него.“

Коги поиде Теджал и на Вавилон града, тогива хоче да са яви святей Енох и ще укроти Теджала и хоче да му рече: „Теджале лстивий, ти си лживец.“ И коги му рече това, тогива хочут да са явят двеста хиляди човеци муслимани от войската Мегдиева и голяма баталия хочут да упаднат и от двете войски по тридесет хиляди човеци. Тогива Теджал хоче повише да са разгордей. Ала после хоче да са върне да поиде на Римля и тамо хоче второе да са удари Теджал сас войската Мегдиева, и многое падение хоче да буде и от двете войски.^[51]

Тогива всякий человек, що да похвати сос рука, все злато хоче да буде. Почто тогива хляб за ядение и вода за питие, и древа за горение не ке хоче да са найде, почто все на злато поче да са претвори. Тогива на оное време голям глад хоче да буде и голямая сухота хоче да буде и сас таковое оскудие, и сас таковое множество злато вси муслимани. Божие хочут да приидут у последнее и бедное издишание. Ала Бог пак не ке хоче да попусти вси да измрут или весма да погинат.

И коги са исполни три години Теджаловое обладание, говорят, како хоче Бог тогива да проводи някого царя на име Мегдиа. Он хоче да буде человек праведнейший и сас вяра, и сас вси добродетели украшен, макар да не е пророк, ала сас работа и сас добродетел равен сас пророците хоче да буде и много от Теджаловая войска хоче да избий, и що будут останале мохамедани, хоче да ги утврди на вяра и на закон коранов, и хоче да ги приведе в покой и в тишину. И тогива на Теджала край и скончание наскоро хоче да буде.

Сказуват, коги са исполни на Мегдиа обладанието три години, а някои думат тридесет години, тогива, сказува Мохамед, како хоче да слезе от небето Иса месих, сиреч Исус Христос^[52], и хочут да го видят вси муслимани, како хоче да си положи двете руце на два ангела и хоче да слезе сас божественная светлост, на всяя свят хоче да са разлей и все хоче да исполни сас светлаго своего блестания и така сас голямое торжество и сас неизказанная слава хоче да са яви на свето. Перво над Дамаск хоче да са покаже и като го види войската Мегдиева, сас голямая радост хоче да са зарадва и сас голям глас хоче къмто него да викне: „Мир на тебе да будет, о, Исусе, и благословение Божие.“ И

тогива вси муслимани хочут да идат след него ведно и да влезнат у Дамаск града. Исус хоче да има на главу свою зелену шапку и облечен сас белии одежди, и сас наперсник, и сас сабя препоясан и хоче да держи копие в руку свою, и хоче да слезе и да стои на минарето верху великаго храма, що е у Дамаск града, що са нарича сеги Акъ минаре. [53] И хоче да викне сас голям глас и да рече: „О, люде Мохамедовии, спасение и благословение божие да буде на вас.“ И там, на Дамаск, Исус като хоче да седи, хочут да са стекут от всяя свят человеците при него и да приходят да го поздравляют.

Тогива и сам Мегди хоче да прииде при Исуса да го поздрави и хочут да влязат сас Исуса у джамията на деветий час ведно Мегди и Исус сас вси други муслиманския народ да учинят намаз, сиреч на Бога поклонение. И тогива вси хочут да излязат из Дамаск и сас все войска муслиманския хочут да пойдут на Йерусалим. И тамо на Лотовите градския врата, и тамо хочут да найдат Теджала, и тамо Исус сас копие свое хоче да го прободе и душа его в ад да нисрине. И кров неговая като извор хоче да потече и хоче все море да почервени. И коги убий Исус Антихриста, тогива Теждалова хочут да ги посечат и да ги избият. Ала макар някои от них хочут да побегнут по горieto и по долието да са скриват, ала ония гори и ония места сами хочут да викнат сас человеческий глас и да рекут: „Приидите, Мегдиева войска, и возмите тие злии и нечестивии Теджаловии слуги, що са у нас крият. И кога ги все избият, тогива Исус хоче да буде цар на всяя свят и хоче да царува на свето четиридесят години в правду и в преподобии и но иститу хоче да суди всяя свят. У негово царство нече да има неправда, ни зулум, ни оскудность, ни нужда, ни теснота, но все радост и веселие.“ [54]

Тогива, говори Мохамед, неверните гявури, що имаха и почетаха Исуса за Господа и мняха го за патрона, Исус тогива хоче да всите да повелей да принесут салават и да покажут вяру мохамеданскую и кой са гявурин покори на вяру мохамеданскую, хоче да буде спасен, а кой са отметне от вярата мохамеданская, ония вси хочут да будут избияни от войската Мегдиева (второе, ето и другое потребление всем християнам). И като ще царува Исус Христос, тогива Мегди ще умре, и като ще умре Мегди, тогива хоче Бог да повелей на Исуса Христа да вземне сас себе си вся мохамеданская войска и да пойде на Синайския

гора и тамо табор свой да постави, почто тамо хоче да са яви оное мресное сборище аджуч-маджуч.

Той народ, коги поядут вси человеци и вси животни, що са на свето^[55] коги погърнат и да опустошат всея земля, тогива хочут и вся сладкия води, и все моря да изпият, и вся блата и мресоти человеческий коги полижут, и тако сас голям гняв хочут да потребят свето. И толкова много хочут да исполнят вся земля и вси гори и поля, и вси древа, почто нече хоче една птица да найде негде едно празно древо да кацне и да си почине, но хочут птиците да кацват все по нихните глави, а они хочут да ги хватя и да ги ядут, и да ги затриват.

На всите муслимани сас Божие повеление хочут да пойдут при Исуса Христа на Синайская гора, почто Исус сас Божие повеление тамо хоче да си постави все войска своя. Но тогива тамо хоче толкова голям глад да буде, почто едина овнешкая глава хоче да са продава за хиляда жълтици и кой повише подаде, он хоче да я уземе. Ала муслиманите токмо сас едно Божие призование хочут да будут наситени, почто Исус хоче да ги научи тако да сторят и хоче да ги утешава сас търпение д пребивають, вий народ аджуч-маджуч и докле са потребят. Ала онии беззаконнии най-после хочут да наченат да стрелят къмто небето. И като чуют, како им на Синайская гора собран народ, тамо хочут да потекут и да пойдут сас голямое стремление на оная страна. И коги привтасат да нападнат тамо, тогива Исус хоче да са помоли Богу да би муслиманския народ избовлен бил от тоя злий и нечестивий народ, да би Бог изволил да учини милост сас муслиманите. И коги са помоли Исус на Бога, то тогива Бог хоче да создаде някой человеческий вид, сиреч той вид хоче да буде образ беловеческий, ала токмо месо, а не сас кости. Той человеческий образ сас едное ударение хоче да избий все мресное сборище аджуч-маджуч. И после хоче да прати бог някои птици великии, що ке да им будут шиите долги като на камили. Тие птици вси избиении мертвия трупове на аджуч-маджуч, хочут да ги грабяв и все у морето (вижте несогласие — че морето и водето все изпиха, ами кое другое море?) да ги фърлят.

Коги са проминат тии злии времена, тогива хоче да буде на свето голямая тишина и многое изобилие. Тогива вси беловеци хочут да живеят на свето мирно и неметежно като у рай и у другая световная

вещ не има да са упражняват или нещо да работят, но токмо на молбах и умоление, и упоклонение хочут да пребивають.

В то время хоче да възкреси Бог асхабий гиегв, сиреч седем спящих, почто и они хочут да идат след Исуса и да ходят сас него камо он поиде. Тогива Исус хоче да са пресели на Медини града и тамо едину матрону жену арапку (о, ужаснаго речения) за жену хоче да уземе и он нея много чада хоче да роди. Ала Исус не хоче да живеј вечно, но след четиридесят години сас сладкая смерт хоче да умре и при бога да поиде.

Някои от них говорят, како хоче да буде погребен близо до гроба Омерова, що е бил един от четири наследници Мохамедовии.

[44] Тако сказуват... липсва у Кантемир ↑

[45] „Червена ябълка“ (тур.) ↑

[46] Нашият император (падишах) ще дойде, ще превземе страната на неверниците, ще завладее Червената ябълка и ще я владее. 7 години мечът на гяурите няма да се измъкне от ножницата. 12 години ще ги владеят, кладенци ще изкопаят, лозета ще насадят, градини ще съзреят, синове и дъщери ще родят. След 12 години християнският меч ще излезе и турчина обратно ще прогони. (тур.) ↑

[47] „Що казува пророк Иезекил“ е прибавено от Софроний ↑

[48] Оттук Софроний включва пасажи от кн. 3, част 2-ра, член втори — „Пророчества о нападения Дедждиали“ ↑

[49] Оттук Софроний се връща на Кантемировия текст ↑

[50] Оттук нататък текстът върви по Кантемир ↑

[51] Следва пасаж от с. 148 ↑

[52] Оттук разказът за Исус Христос в неговия мохамедански вариант е предаден по 3-и член на 3-а кн. „О святии Исуса Христа“, с. 71-72 ↑

[53] „Бяла кула“ (тур.) ↑

[54] От „У неговоє царство...“ изразът е на Софроний ↑

[55] Оттук Софроний привежда пасажи от 4-и чл. на кн. 3 „О еджиудж и меэджиудж“ ↑

ПОВЕСТ МОХАМЕДАНСКАЯ О ПРИШЕСТВИЕ ДАБЕТУЛ АРЗА

Той истинный вестник (Мохамед своего разумеют) откровение подаде и говори: Коги умре Христос, тогива хоче да са яви на землята някое страшилище человеческое, що му е имя Дабетул Арза. Оное страшилище хоче да буде наглед като животно сас четири нозе, ала нозете му и ушите му хочут да будут подобни на филлове нози и уши и хоче да има един рог на главу свою, като инорог, а кожата му и космите му хоче да будут пестри като на рис. А опашката му хоче да буде голяма и околчаста като на караманска овца, сиреч вси землении цветова хочут да будут видени на кожата неговая. И близо при Мека града наверх гората хоче да изникне и да излезе като губа.^[56] И за три дни толкова високо и голямо хоче да порасте то страшилище животно, почто сас главу свою хоче да постигне самое небо. И коги начене да са ражда и да изиде из землята, тогива землята хоче да възстане като жена, коги ражда отроче. Оно хоче сас едину руку свою да держи жезъл Мойсеов, а сас другую руку печат Соломонов и сас той печат хоче да запечатава муслиманите под имени верних, а гявурите пози мени неверних. И хоче да говори арапским языком. И тая реч непрестанно хоче сас голям глас да вика и да говори: „Елефтет улагъ ала еззалимин.“ Си ест: „Ударение Божие на лютих и неправедних.“ И оттогива хоче да буде на землята безплодство на все, почто никоя жена не че може да роди чада, ала някоя жена ако са случи и да роди чадо, ало на то дете хочут да будут прилепени нозете му заедно на главата му и согбени.

О СОЛНЦЕ, КАКО ОТ ЗАПАД ВОЗХОДИТИ ИМАТ, А НЕ ОТ ВОСТОК

Или коги царува Исус Христо, или коги умре, таковое известие имат, како тогива у единая ноц солнцето хоче да возлезе най на превисокое небо на арш, що е там престол Божий, и да припадне на нози височайшии небо, и хоче да са поклони Богу и да му са помоли да позволи Бог и тому мало время да си почине от непрестаннаго труда и от многое хождения, и хоче да изпроси позволение три дни и три ноци да са не яви на свето, в което время тие обичай имат да учинят ноцнии молитви и до зори да ги продолжават. Тогива, като хочут толкова в долги и непрестанния молитви да пребудут и хочут да са утрудят, и не че могут вече да стоят, но хочут да излезут из домов своих да гледат на звездное хождение, и като видят како они на своих местах стоят, и ще наченат да говорят: „Колко ли мало спяхме у тая ноц“, и това като рекут, и пак хочут да са обърнат на молитвах, и три дни това хочут да учинят. Тогива, що са у них мудрии, хочут да познают толкова долготу ноцей и хочут да разбудят неразумните, и той час хочут да улязат у джамиите и да наченат да просят от Бога милост и милосърдие. И коги са исполняют три дни и три ноци, тогива вси человеци хочут да обърнат лицата свои на запад, исчут да видят солнцето, како ще са яви перво светание челновленое и солнцевое блистание. И като видят това, тогива хоче да обземне человеците някой страх неизказанный. И тако като хочут да са чудят и да са изумяват: ето солнцето от запад хоче да излезе на то противно, почто от запад къмто восток, ала тогива противно, почто от запад къмто от восток хоче да путешествует.

И той час и луната заедно сас солнцето хоче да излезе, ала равна хоче да буде сас солнцето и на светлост, и на сияние, почто человеците не че могат да ги разпознаят кое й от них солнце и кое й луна. Ала после по малое время луната хоче да начене да пожелтява и пак на прева светлост и образ свой да възприемне.

[56] У Кантемир — трава ↑

ПОВЕСТ О ЗАКЛЮЧЕНИЕ ВРАТ ПОКАЯНИЕ ВСЕМ ЧЕЛОВЕКОМ

По оном страшилищном солнца от запад восхождения тогива хоче да са закличи покаяние врата на вси человеци, почто ни на одинаго грешника покаянието Бог не че приема, ала возможно е за буде освен них, що са у вяра родили. И тако изволил лъжепророк Божий да покаже, како покаяния врата стоят на запад и толкова са сеги широк, почто от одинаго затвора их до другаго сравнява са далекост четиридесят години пут. И от создане света никоги не са заключени, но всякоги пред грешници человеци отворени стоят. Ала тогива, коги са закличат, и вернии, и невернии ща наченат горко да плачат и да са грижат зарад спасение свое. Ала е напусто тогива покаянието на грешниците.

Попитан бил Мохамед: „Ами в тие дни, коги излезе солнцето от запад, тогива скоро ли хоче да буде скончание света?“ А он отговорил: „След петдесят години.“ Почто близо при край скончания света, тогива като ще са срещнат двоица старци, и хочут да са питат един други: „Коги са роди ти?“, а он ще отговори: „Тогива са родих аз, когито солнцето от запад изхождаше.“ Ала оний человек, що ке отговори, он хоче да буде брадом побелял, та от това е возможно да познайш, како оний человек има петдесят години. И това после рече пророк, како Дабетуларъз освен первое дохождание свое и още два пути треба да са яви на свето пред скончание света.

ПОВЕСТ МОХАМЕДАНСКАЯ О ВОЗВРАЩЕНИЕ КОРАНА ПАКИ НА НЕБО, ОТНУДО ЖЕ И СНИДЕ

Напоследи книга Коран и учение корановое весма ще погине и из книжное хранилище, и из ум и память человеческий. Почто тако хоче да са случи: у някой пяточен ден по мохамеданскому обичаю хоче да поиде мохамеданския народ у джамията на молитву. И тогива хатиб, си ест утец короновий, хоче да повели на муезинам певчим да возлесе на минарето да пое езан. Но по Божию повелению той час Гавриил Архангел вси корани книги хоче наскоро да ги собере отсюду и да ги вознесе сос себе си на небето. А хатиб, като хоче да са труди, да возгласи и да рече: „Елгем дул Аллах“, си ест „Слава Богу“, що е первото начало на главу Корана, ала напусто труд. Почто народ, като види хатиба, како са толко забави, хочут да му рекут: „начени по-скоро, та прочети Корана, почто време за намаз приходи“, а хатиб ще отговори: „Аз начал бил сас драгое сердце, но молю ся вам, скажите ми како се поченява первая глава корановая, що е фатиге“, си ест початок. И ни един от толкова народа не има да са найде да му покаже или една реч от Корана да помни. Тогива голямое смущение и мятеж хоче да востане у народа и той час хочут да потекут миграб^[57], гдето е обичай да полагаат Коран книга, и кога уземат Коран книга, и като я отволят, що найдут бели хартиите. И като видят това чудо, тогива страх и грижа, и плач голям хоче да викне на Бога. А Бог хоче да му рече: „О, слово и глагол мой! Зачем си учинил тако?“ Ала Коран книга ще отговори: „О, Боже и Господи мой, затова учиних тако, почто не има кой да мя прочете, И макар да има някой да мя прочете, ала не има никой да би исполнил заповеди мои. Затова аз, като изидох някоги от тебе, тако и сеги пак при тебе дойдох, у тебе да са населя и да са скрия.“

И коги буде това, погива Дабетулар Арз третия пут хоче да са яви на свето и тогива дим хоче да прииде на всяя свят.

[\[57\]](#) У Кантемир — олтар ↑

ПОВЕСТ МОХАМЕДАНСКАЯ О НАПАДЕНИЕ ДИМА НА ЗЕМЛИ

Духан по арабски называется дим. Зарад тоя дим говорят, како или от небето хоче да упадне, или из землята хоче да изиде. И тоя дим хоче да покрий вся земля четиридесят дни и четиридесят нощи, и хоче вся земля да покрий като някоя густейшая адская темнина и всяя свят хоче да померчи.

Муслиманите тоя дим хоче да удари на болест, а гявурите хоче да ги упои и толкова безумни хоче да ги учини, почто не че знаят камо и що чинят, и от това задимение много хочут да са задушат и демони, и человеци, и птици и да погинат. И след четиридесят дней хоче помале да начене небето да са изяснява и ония дим да са развеява и да буде свет на землята.

ПОВЕСТ МОХАМЕДАНСКАЯ О ТРУБЕ РОГОВИЙ В КОНЦЕ МИРА

Рог той или труба, сказуват мохамеданите, како е толкова долга, колкото пятстотин години пут, и три пути хоче да я найдут ангел, ала перво хоче да са случи на месец Рамазана у пятък, като са тогива муслиманите безбедни и безнадеждни, и напразно ангел Исрафил, що е он ангел смерти, и толкова крепко хоче да возтруби, почто на тоя глас вси человеци хочут да са обезумеят и от страх хочут да изступят ум свой. И от тоя страх децата за един час хочут да остареят, а старците последний дух хочут да изстустят. И вси седем небеса ща наченат да са обръщат и да са въртят като воденичний камен. И от тоя крепкий ек и скриптения вси муслимани хочут заедно да измрут^[58], ала не страшно, но сладко. Почто на тоя глас единый хочут да измрут вси ангели и вси муслимани, и вси животния, а не гявурите. И то хоче да буде по Божию строению: почто после муслиманите да не будут изгорени сас огън заедно сас гявурите да не будут изгорени сас огън заедно сас гявурите (ето второе потребление). Почто после бог хоче да разсипе небето над них. Затова хочут муслиманите напред да измрут, та да не биха после пострадали таковое окаянство. И хочут напред да измрут вси ангели и вси муслимани, и хочут вси погребени да будут. И тогива ангели смерти второе хоче да возгласи оная труба много страшно и ужасно и тоя глас ангелите (ангелите измряха, ами откуду другие ангели?) хочут да спуснат солнцето ниско до землята и хоче да разтопи перво луната и звездите, и вси небеса у един час сас своя лютая горячост. И от тоя световный пожар огнений углие и прах хоче да упадне на главите неверних гявуров и еврейов, и дяволов и вси люто хоче да ги погори, и като пепел хочут да будут. (Ето другое потребление гявурское.) И тогива свето седем години без муслимани хоче да пребуде. И след седем години третия пут пак хоче да возгласи ангел сас трубата, и толкова страшно и грозно, почто от тоя страх хочут да измрут (ето измреха человеци и животни) вси животния, що са на небето и що са на землята, токмо хочут да останут живи един Бог и четири ангели сас

него. А после вся свят и вси градове и страни, и села, и всякое място от своя причина хоче да погине.

Первое падение и погибел хоче да буде на град Мека от някой род, що хоче сам от свое място от Абисиния да изникне из землята като някоя трева и хоче да нападне на меканския страни и вся град оный хоче да отроверже (вижте, молю ви, истинное откровение того лъжепророка Мохамеда како са не сравнява говорението му нигде; почто, коги измрут вси живущих на небето и на землята, измислил, како хоче да изникне някой род из Абисиния да опроверже градовете меканский) и камението на меканская джамия хочут да ги положат един на другий и вси в морето (ами камо море, нели го изпи аджучмаджуч) да ги хвърлят.

Тако хоче да упадне и Медини град. А Басра от глад хочут да измрут. А Термид от чума^[59] хоче да ги изтреби. А Мерде град и други индийский градове у вода ща ся потопят. А Самарканд и Бухара, персидските градове от рода Асферова, мучителством изтребится. Такожде и Греция от того рода сотрени будут. А Йония азитическая и оная от потопа хоче да погине. И тако хоче да са опроверже и да упадне вся свят и вси градове и страни. Ала Дамаск после четиридесят години хоче да стои, каквото имат они присловие, та говорят: „Еввел Шам, ахир Шам“^[60]. И коги са поминат четиридесят години, тогива и Дамаск сас падение хоче да са опроверже. А Африканская страна, на нея гората тамошная хоче да падне и да я сокруши. А Гама сирийский град от могилианов, си ест от татаров, хоче да са опроверже. И другите градове восточнии от тресение земли хочут да упаднат. А страна Сейгун^[61] тамошная река Нихан хоче да возкипей и да ги потопи. А страна Мемедан от мраз и от студ хоче да исчезне. А Вавилон и Урфа, и други много градове и страни от сам ели, сиреч от топлия вятър, хочут да са запалят сас огън и да изгорят и пепел да станат. А Мисир и Илкаир — Нил река хоче да изсохне и от жад да погинат. А Сирия и Европа, и Египет от франците хоче да са опустоши. Почто е на свето глава Дамаск, а Каир опашка. А най-после йерусалимский храм, що е галилурагман, без огън и без вода хоче да погине. Ето тогива вси муслимани хочут да измрут и да са свершат крайно. И това все за хиляда години и за повише едвам трябва да са изпълни.

Ето, от Мохамеда досега броят лета 1217, а на оное время някои попитали Мохамеда кога хоче да буде скончание света, а он показал указателний и средний перст свои. И спроти това някой арапский шейх на имя Муми-един толкува тоя указателний перст да буде хиляда години, а средний перст пятстотин години. (Ами кои са тия други хиляда години?) Ала они весма зарад това не определяват, но говорят, почто това коги хоче да буде, почто един Бог знай.

Но ми да поидем пак на Мохамедовии откровителнии лъжи: коги са изтребят вси муслимани, тогива ще остане землята токмо сас едни невернии гявури и евреи населена. (Колико крати умряха и паки живи еста.) И тогива Бог хоче да повели на Исрафила ангела пак третий пут да найдут трубата и той час на тоя глас вси невернии бедне хочут да погинат. И коги измрут вси, тогива токмо четири ангели хочут да останут на свето живи, по имя: Джебраил, Микяил, Исрафил и Израил. Тогива Исрафил ангел хоче да рече на Бога: „О, Боже! Никой не остана жив на свето освен аз един“, и Бог хоче тому да отговори: „Знайш ли ти мене, како есм аз Господ и повелител живота и смерти. Спроти това е потребно и ти да умреш и сам ти душу твою из себе си да извелечеш.“ Тогива Исрафил ще начене сам душу свою из себе да извлочи и толкова хоче да изкрещи, и от тоя неговий страшний глас, да биха били тогива живи човеците на землята, та вси биха за едно мигване око все измреле. Тогива Исрафил от тоя подвиг (захмет) хоче да рече: „О, Боже! Да бих знаял колко е тязко и нужно било, кога са разлучава душа от тяло, та не бил хочел да извелку ни единаму човеку душата от тялото му.“ „Тако и он коги умре: тогива вся свят хоче да буде пуст — без човеци, без ангели, без животни — 40 годин.“ Тогива хоче сам Бог да рече: „Где сега онии, що ся фаляха и говоряха, како е свето нашей наследие. Где сега онии, що си подносяха глави свои и сас надутии (горди) перси ходяха и гордыха са. Где да види сеги ония безчеловечния мучители, що не хочаха да знаят мене за Бога, но повише други човеци утесняваха и озлобляваха. Где да види сеги они, що са от мое единство отфърляха и мене дружини препологаха.“ Ала тогива ни един не ке да са найде да отговори на Бога ответ. Затова тогива хоче Бог сам себе да рече: „Воистину аз все создал есм! Воистину аз цар и Бог вечний есм, що конец не имам никоги: ето аз един есм, що приведох вся от небитие в битие.“

Тогива хоче да възкреси Бог ония четири ангели и хоче Бог да повели да из морето, оное, що е под небето арш, да прииде из оное море дожд, що кя буде наглед като мужское семе. И хоче да иде на землята тоя дожд четиридесят дни и четиридесят нощи, докле буде тая вода верх землята четиридесят лактей, после тая вода, като е из форми и материя мужское семе, затова то семе хоче землята да го погълне и да го изпий като някоя женская ложесна. И тогива хочут да изникнат на мертвия чловеци плоти их из землята и да са родят като губи, ала хочут да бъдат подобни на поган и мресота заходная. (О, великая хула и буйство, и юродство, и бледния слова мерзкия Мохамедовии!)

И тогива хоче да повели Бог на Исрафила ангела, що он ангел смерти, пак да найдут ония рог, що има четири ветви (клони), що са високи толкова и самое небо достигают, и ония единия клон досегае херувимите, а на другия глубината земляная проница. И на ония клония има някои малии хижици, сиреч килери. И тамо у тия килери седут все души, що са на свето из умреле чловеци, и всякая душа стои по чин и по достоинство свое. Ангелските души стоят най-високо горе, а муслиманите души, що са райскии достойници, они стоят под ангелите на второй степен. А на гявурите и на евреите невернии нихните души стоят най-долу на третий степен.

Ето тогива и третия пут хоче да найдут ангел Исрафил толкова крепко ония рог и кой час чуют вси души неговий глас, и тогива всякая душа хоче да излезе от своя си килер толкова борзо, що кя хочут да исполнят отведнож вся ширина, що е между небето и землята, и хочут вси тогива да викнат сас голям глас, и тогива ще слязат на землята и всякая душа хоче да найде своя труп и в него хоче да влезе. И вси чловеци като от сон хочут да востанут, очи свои ще отворят и из гробов да излязут, и на нозе хочут да стоят. И тогива вси хочут да са приведут на общий суд, где тамо хоче да има мерило праведное, що кя мери и що кя са изпитва вся работа чловеческая. Тамо праведните чловеци милост Божия кя получают, а грешните и неправедните на огън геенский кя осудят.

Тогива вси ангели седмонебеснии кя обиколят престола Божий и вси в свои чинове хочут да стоят. А чловеците кя стоят голи, без покривало, едни над коляно, а други под коляно^[62]. И не хоче да са разсмотрява кой муж, кой жена. Тогива неверните гявури и евреи ще наченат горко да плачут и да говорят, и да са молят Богу, и да думат:

„О, Боже, сеги отпусти нас да поидем пак на свето и да са покаем, и да приемнем истинную веру мохамеданскую, и добрая работа да учиним.“ Но Бог сас гняв хоче да им отговори: „Ви должни бяхте това да учините тогива, когито имахте време за покаяние. Почто тука покаяние не има вече и молба посега вече са не слуша, и милост за вас никоя прокопсия.“ И тако вси невернии предани хочут бити на вечнии казни и нескончаемия муки. Ала не вси, но токмо освен ония, които Бога единаго верували и изповядали. И то Единство Божии хоче да са помоли Богу за них и спроти това след някой время хочут да будут от вечнаго адскаго огня свободни и на уготованное веселое място приведени.

Говори Мохамед: „ти знай, рече, како е оно Божие судище за четиридесят години хоче да са соверши. Ала на то оное время единия ден хоче да буде колко на тоя свят сегишня хиялда години. И у оное время, у тия хиялда години, едвам ще буде возможно человеку тогива един намаз да учини. И още тамо грешните человеци, що са тука зле променали все живение свое, тамо они хочут да имат странния образи.“ Ето колико беше возможно да са скаже и да са рече вам. Аз все открих вам и показах ви, и много още остана несказано, що не е то возможно да са обемне сас человеческий ум. Затова кой ест премудр и разумява, от това малое много има да разумей. А кой ест глуп и безумен, тому макар и шестотин таковии вщей да му бихме показали, нищо са не вместява от них во уше неговии.

[58] Следващият пасаж липсва на с. 77 ↑

[59] У Кантемир — моровою язвою ↑

[60] „Пръв Дамаск, последен — Дамаск“ (тур.) ↑

[61] Сейхан, древната земя Киднус ↑

[62] У Кантемир: толь часто стояти будут, яко подколенка касати се имат. Тук — преосмислено. ↑

ПОВЕСТ МОХАМЕДАНСКАЯ О РАЮ, КАКО ВЕСТ РАЙ И КАКО БУДУТ МУСЛИМАНИ ЖИВЕТИ У НЕГО

Рай Кора го нарича Дженнет, а персидский фирдефс. Ала то място на небето ли ест или на землята, сами мохамедани не разумеют и едвам разсудите могут. И спроти нихное описание мохамеданския рай не е доволен да го вмести не токмо вес круг лунний, земленний, ни всяя свят, ни самое небеса небес, нито неопределенная оная ширина, що я сказува Коперник астроном на своя глубокая система и воображава я. Почто сказуют зарад общия рай, како е четверобочний^[63] и други седем раеве около него са содержават. И още сказуют, почто са вси раеве разделени всякий рай особно (башка) и токмо единия, вонкашня рай има осемнадесят прегради. Ала най-силное и здравое нипное предание сказува и утверждава, како са вси осем раеве. И зарад ония осем раеве говорят, како са токмо зарад муслиманите направени и оставени и токмо они еднии хочут да будут посаждени като посреде блаженство у него. И още вмишляют и сказуют, како са на рая стените создадени из одинаго маргарита и из камене драгоценни, и еднии из диаманта, а други из акинта и прочая, а покрова му все из бисери други и из маргарити. И ония осем раеве осем златии врата имат на всякий врата на праговете това надписание има тамо написано тако. На первите врата написано — „Врата изповедание вери“. На вторите врата — „Покаяние“. На третие — „Врата милостини“. На четвертии — „Врата послушание“. На пятии — „Врата посещение Меку“. На шестии — „Врата воздержание“. На седмии — „Врата крепости“. На осмии — „Врата мученичества“. И спроти това муслиманите, кой от них учинил и исполнил тия добродетели, що са на райските врата написани, у тия врата хоче да влезе в рай невозбранно.

Сказуют, како е рай обиколен наоколо сас огнянная река, що са зове Араф, каквото и по-отнапреде сказахме.

И още сказуват, како е рай толкова безмерно широк, почто всякий муслиманин хоче да му буде особно отделено, що кя сам он да си владеј и да си обладава това място. И в оное негово е обладание хоче да има толкова градини преизряднија и дрeва плодносни, и цвeтjа благовоннија, палати, здания, чертоги, направени токмо от единаго адаманта, рубина и сапфира, и други бисери многоценнија. (Тая лъжа на ум человеческий не са вмeстjа! Отгде да са уземе толкоз широта и на свето на толкоз милиони муслимани!)

Говорjат, како изтича изсреди рая една река, що я наричат они кевсер, и тая вода на вкушение и на питие превозходи все сладости вина и други сладчайша пийтическа питија.^[64] Почто в рай на муслиманите винопитие хоче да им буде позволено. И от вино коги са напијат они, хочут тогива от него да придобият и да имаат светлост на очи свои и толкова острое гледание силное хочут да имаат, почто кя гледат открај света и докрај света, и толкова на далеко място хочут да гледат, почто едно кокоше яйце пред нихните очи хоче ясно и совершенно да са види.

И тогива они тамо толкова сварителна сила хочут да имаат на стомаха своего, почто колико многое и изобилное да ядут и да исполнят чрево свое от ония райские ястия и от овощнија плоди, и мед, и мляко, и колико много вино да изпијат, все оно сас тенкий и неусетниј пот хоче да са изтреби и да липса от него, почто никак да не изхвърлят ония кал навоњ, та да са омерси рая, каквото имаат човеците естественни обичай.

Пак сказуват, како от всяка градина райская хоче да потече она река кевсер, и още други реки хочут непрестанно да текут вино, мед и млеко и нищо не кя да имаат оскудно, но все изобилно хоче да буде. И още песни, ликование, покой безмерно хоче а буде тамо.

И посреде рая има едно древо, що го наричат туба, на то древо корено е у рай, а верх его толкова е високо, почто досегва небето, и на неговии клони хоче да седи една паун птица, що я они таус наричат, почто у тая птица у нейното сердце седяла Мохамедова душа пред создание света седемдесет хиляди години.

И като наченат муслиманите да влязут на рай, тогива ангелите, що пазят райските врата, хочут да ги посрещнат и да им рекут: „Мир вам! Добре приишле! Приидите и сладко внидете, и вечно тука да будете!“ Тамо студ или пек солнечниј не има да са докача до них,

почто хочут да седят под сянката божия. Тамо злая или сумнителная реч не има да са чуй от никого между них. Тамо нихние одежди все от коприна сас злато наткани хочут да бъдат. Тамо съдини и чаши, и люда злата и сребренние хочут да бъдат ним, що они сами хочут сас них да говорят и да са разговарят, и да разумяват, и като живии хочут да им слугуват и вся служба своя да знаят. И другии слуги ангели като злато ще светят и да им слугуват, хочут да прелетяват и да им приносят сахани, чаши, съдини драгии сас ястие и питие прекрасния. И сам Бог хоче да им рече: „Любезнии мои, яжте и пийте и безскорбни будете, и лежите на прекрасния постели сас изрядними женами вашими, що са зарад вас наготвени, почти никакво зло или злая работа не има да са докачи до вас.“ Ония нихние жени хочут да бъдат толкова красни лицом и светли като маргарит, що ги наричат они хури кизлари, и хочут да седят на меки постели, на постлани одрове, все сас злато порфирнии постели, и хочут да изпусят благовоние като мюск и амбру и другия различния ароматнии миризми. И още хоче да им рече Бог: „Пиете от източника сладости, почто на все достойни ест е без препятие.“

Сказува Коран на глава 26, почто кой муслиманин спечели рай, тому хоче да буде дадено и от существо Божие^[65]. За това явно толкува и сказува Мохамедия книга и тако говори: како всякому муслиманину хоче да му са подаде седемдесят палати, все от рубиновии камени создадени, и на всякий палатния двор по седемдесят домове хоче да има за седение, и на всякий дом по седемдесят ложей сас злато и сас сребро украсени, и на всякое ложей по седемдесят възглавке и по седемдесят постелие, и по седемдесят покривки все от злато и багрени, и на всякое ложе простера будет девица хури, що хочут да им свестят лицата като солнце и луна, и звезди, облечени в царский диадеми и обоежани сас предражайшии венци. И още на всяком дом по седемдесят ложници и на всякая ложница сас всякая девица седемдесят крати на ден смешение хоче да учиня храбрый борец и благополучний муслиманин. И всякий муслиманин хоче да има сила колкото сто мужей и не кя да са утуду от смешение женское. Още всяка ложница хоче да има по седемдесят столове и на всякий стол посаден по сто и седемдесят златии и сребрении съдини, и в ония съдини седемдесят видов преизобилния и сладчайшия ястия.

Тамо старост никоя власт не че да има над человеческая натура. Но мужието хочут да бъдат до тридесет години, а жени ония до петнадесет или до двадесет години. Повише не има да минуват.

Но во кратце оная вещь да изявим, каквото они сказуват и веруват.

Оное блаженство вечное и вси утехи райские все на плотское свое вожделение полагают и во наслаждение свое похоти и сластей, сиреч кой какова вещь положи на ум свой, и токмо сас една мисъл своя, що му са возжелай и що му са поиска, той час, що им слугуват ангелите, от них хоче да буде тому принесено. И тако още, що да пожелай или що помисли, или що да поиска сердцето му, он отне видимо хоче да са насити, като да буде ял изобилно и премного. Тамо не има на що да са погрижи или да поскорби, или да са потруди, или да са утруди, или нящо да му са погнуси. Ала говорят, почто най-сладко ястие хоче тамо да им буде икру (хайвер) из риба, що я они наричат елбенбут. За тая риба толкуват мохамеданите, како да буде кефал риба, що я наричат греците кефалос, и още смокини и маслини. Зарад това сас тия три ястия на Рамазана ифтар сас них чинят. Перво сас них разрешават пости свои.

Вси мохамедани, сас една дума, веруват, како не е возможно ним всякий муслиманин, що да пожелай тамо в рай, та да не би наишло, освен огън, що е то вещь мало потребна, ала голяма беда приноси. Спроти това някой муслиманин, ако пожелай тамо в рай да пий тютюн, и той час ангели в самой скорости хочут да му принусет чубук и тютюн, и луле и хочут да я изпълняват сас тютюн, каквото е обичай, и хочут да му подадут чубуку в руку его. И тогива оний муслиманин хоче да поище огн да запали чубуку, ала ангелите хочут да му отговорят, како ним друго нищо не е запрещено в рай от создания его да влезе внутрь, токмо е един огън возбранено да са не приноси внутрь рая. Ами они ако ищат огън, а они да пойдут на ада и тамо да си запалят чубуку, и тамо да пият тютюн доволно. А они като са боят от ада и не смеят да пойдут тамо да уземат огън, и хочут да оставят чубуку, и не кя пият тютюн, та токмо от тютюн и от кафе хочут да будут петимни (лишени)^[66] (Ала зарад емфие не има да им пише Мохамед ничто, почто то не позна негово време, не имаше тогива). Тоя тютюн они имат го за гнусная вещь, ала между них нито го имат толкова позволено да пият того, нито го имат запрещено да го не пият, ала са рядко нахожда от них да го не пият.

Мохамеданите баснословят, како хоче да има у рай и от животните три добитъци: камила и бурак, и котка. И они хочут тако да са насищават сас райските сладости равно каквото и муслиманите, и вечно на оное блаженство да пребудут, и смерт никак и они не има да видят. Камила тая, що Мохамед ходил сас нея, като още слугуваше на товарищина, и много я любеше. И бурак, що е то от другите добитъци отменное, що на него възседна Мохамед някоги, и ония дивний пут совершил (каквото на другое място рекохме зарад него), сказуват зарад тоя бурак, како бил тоя скот, що е возил Авраама някой время и като умрял Авраам, тогива Бог скрил тоя скот на едно място, где сам он един знаял, и держал го до Мохамедовое дохождание жив, и Мохамед възседнал на него. И котка хоче да буде в рай. Ала заради тая котка двояка история толкуват мохамеданите. Еднии сказуват, како хоче да буде оная котка, що е била тая много любезна Мохамеду, що са никоги не отлучала от него, почто Мохамед някоги, като учинял ноцний намаз, сиреч на сон грядущий^[67], и той час оная котка приишло время да роди котенца. Ала са случи, та седяше котката на възкриле ризи (на харката му) его.^[68] И като начена оная котка да изпражня котенца из чрево свое, и толкова са забави, почто едвам до сутринная зара можно би ей да ги изпражни. И колко са долго трудяше оная котка, докле роди, толкова Мохамед долго намаз совершаваше и не хочеше да хвърли котката от ризи своя, зам да са не повреде нящо. А другии сказуват, како е оная котка, що я произведе Ное у гемията из асланския нос, почто тая котка тогива много добро учини Ною и на все неговая фамилия, като изби мишките и избави ги от тая беда (каквото сказахме в главе оной).

Това мохамеданите що сонуват, сас райските сладости и обещаваат си ги сами себе, и крепко веруват, како тако хочут да будут на ония свят ведно сас ангелите, да пеят и да хвалят Бога в рай сас псалми и песни.

Сказуват, како тамо на оное блаженство верх ония муслимани собор хочут да будут тамо три началници, три пророка знаменосци (байрактари): Мойсей и Христос, и Мохамед, и другите муслимани вси равно хочут да приемнат райское наследие и без никое препятие райская сладост хочут да получат. Ала утврдыват, како не може никоий да иде в рай перво докле са не очисти на Араф река, и тогива от Араф на рай. Ето е това, що е взето от мохамеданское теологиное фабулское

сокровище по нашето предложение, ала макар и да не е много, но мним, како и доволно люботрудно читателю нашему. Каквото някој рече: „От аслан нокти“, тако и ми да речем: От дракона јад, лесно всякому возможно е да познај и да разумей.

[63] Четириъглен ↑

[64] У Кантемир текста стои: вина и нектара питического, а като обяснение на „нектар“ в полето — „сладчайшаго пития“ ↑

[65] Коран, сура 25:75-77; сура 76:11-22 ↑

[66] У Кантемир не се споменава за кафе; вмъкнатата забележка за емфието също е допълнено от Софроний ↑

[67] Молитва преди сн ↑

[68] На полите на ризата на Мохамед ↑

ПОВЕСТ МОХАМЕДАНСКАЯ О МОЩАХ МОХАМЕДОВИХ

Мохамед умрял бил на Медини града, тамо и погребен бил по муслиманскому обичаю, но после (белким) пренесли мощи его на Меку и тамо устроили ему гроб. Затова должност имат мохамеданите да посещават и тамо равно, каквото и мека (това после хочем да скажем) (гроб его на Меку ест нине, а защо пише и на Медини, не знам), но зарад мощите Мохамедовии, за все тяло его и зарад зуб и одежда, и знамя, и райско езерно пшеничное, за всите тука хочем известно и пространно да речем како они веруют.

Мохамеданите вси това баснословят, що много сме крати чуяле от них, кои муслимани ходили и посетили гроба Мохамедова, они сас сокрушено сердце сказуват и лъжат, како да са видели труп его и целовали го, и утвержават, како е цял и нетленен (негнил) и бял като памук, и благовонен като крин^[69], и положен лежи у ковчег мраморен, сас драгими коврами (седжаде), сас многоцветни бисери и маргарити украшения покрит, почто да би рекъл някой, що са нахжда болярство у Индия (Хинд), у Персия (Казилбаш), и у все турецкое царство. От толкова години може бити да са буде собрало у Мека и у Медини десятый дял тамо от все ония царства богатството нихное, може да не би погрешил никак тоя человек. И спроти тая причина славна е тая реч у турците, що е рекъл някой кримский татарин, що е ходил он тамо на Мека. Почто и татарите имат обичай да ходят тамо на поклонение. А като са върнал оттамо и приишел в дом свой, попитали го своему сродници що е видял на ония светлия и блаженния места. И сказуват, како е тако отговорил: „Мал коп, алган джъок“, тоест видял болярство премного, ала не има никой да го узема, а друго е нищо не видял.

Сас таковая прилика чухме от внутреннии дворнии султанскийи служителие и от другие нихнии книжовнии муслимани, що сказуваха сас голямо благоволение и сас обичайнии молитви зарад Мохамедова зуб, що го ударили някоги неприятелие на баталия и избиили го. И того зуба муслиманите держат го у царская хазна и до днес и говорят зарад

него, како е бял като маргарит, но еднаков ест и на ширина, и на долгота подобен като на другии людей зубите. Ала лесно може да буде и во усумнение оний зуб человеческий ли ест, а не како е Мохамедов, ала у них никой са заради това не усумнява.

Тако и зарад мохамедовая риза веруват и имат я у себе като някое голямое сокровие, що е от всяя свят най-скрупое, що я они наричат гиркаи шериф, сиреч святая риза. Ний сами сас свои очи не случи са да я видим, почто я у годината веднъж изваждат, зарад освещения води износят я. Но много я някои видели и от них чух, като сказуват, како е изтъкана от камилская волна и не е украшена сас никой цвят вапний, но каквато е бяла оная волна по естество свое, таковая ест.

Тая харка Мохамедовая имат мохамеданите обичай, та са собираат множество книжовници нихниии високии лица напред три дни Рамазана на султанский внутрении палати и совершават обичния свои молитви. И тогива изваждат оная харка Мохамедовая из позлащен ковчег и принесут една голямая съдина сребренная, сас вода исполнена, и на оная харка поли ея омочават, в оную воду, и после тая вода не токмо що я имат за светая, но веруват, како е нетленна и освещава вся. Зарад това от тая освещенная вода, що е потопена харката Мохамедовая у нея, множество муслиман наполнят от нея стекляница съдини и запечатват ги сас хазненою общию печатию, и проваждат ги по всяя град дар на везиря и на реджалите, и на пашите, и на другии достойнейшии и знатнейшия лиц, и тако имат обичай тая вода да я разделяват на все богатия людей. Тая вода они пият на Рамазана, коги заходи солнцето. Тогива разрешение пост, почто посту перво сас вода разрешават, а после сас ястие. Тогива от оная вода у другий по-голямый сосуд капнат три-четири капки или повише и пют по мало от нея во все Рамазана, и имат я, како нетленна пребивает, а оная ест вода, каквото и другия води.

И още баснословят мохамеданите, како имат у султанското сокровище едно зерно житное, що го е принесъл Архангел Гавриил Мохамеду от райските ниви, зарад тая причина тако сказуват. Някой време Мохамед скорбил и усумнявал са сас мисъл свой: каков ли би бил оний плод в рай, що яде Адам от него и согрешил противно заповеди божи, и принесъл смерт на все естество человеческое? Тогива Гавриил Архангел по Божию повелению принесъл тому това зерно житное и показал му, како не другий плод, но жито Адам ял и

согрешил. Ала како е и отгде ѝ то зерно влезло у султанское сокровище, не можихме да издириме. Но сказуват, како е то зерно материя житное и на големина превозходи гусеное яйце, но нест известно твердо каквоое ест то зерно материал, житное ли ест, или художеством устроено ест.^[70]

И още имат знамя, що го они зовут санджак-шериф, и твердо веруват зарад него, како е от Мохамеда сочинен, он сам перво направил, едно, во знамение пророчества своего, другое, зарад власт свою, що го наричат алем исанджаки шериф, си ест знамя святое. Нам са много крати случи, та го видяхме, почто го износят, коги хоче да поиде сам султан на воинская похода или виший везир неговий тогива го предава тому и проважда го сас полная власт.

Оное знамя учинено ест из материя севилна (коприн) на зелений цвят и на негое написано ест сас нашвения златия слова изповедание вери мохамеданския. Като вехтое, та го не развият никоги, но свито го носи накиб ефенди (зарад него виж в граве о нижнии джамииники), тогива древо копиеное или железное не имат, но вместо копие алем носят на таковий образ сочинен от чистое серебро, що е насажена отгоре рогатая луна. Ала са тая работа види, како не е от давное време уредена.

Коги хоче да иде султан или виший везир противонеприятеля своего, носят го напред того сас голямая помба (торжество) славно, сас многое множество войска и велможи идат след него. Пред самия султан преходи една камила, украшена сас златий ковер, и на нея златий ковчег, сас преизрядним мастерством направлен и украшен, колико единий лакот има долгота и ширина наполи. У тоя ковчег держат книга Корана (зарад тоя Коран книга мнят, почто е оний Коран, що го е написал Абубекир, Мохамедовий наследник, а оний небесний Коран, каквото они сказуват, не са нахожда сега у них, не знаят камо са дяна и камо липса) и оная харка Мохамедовая, що я до скоро рекохме. И това знамя и все тия вещь носят сас себе, коги пойдут на баталия противно душманина своего, затова са в правду хваляше Йоан Третий Собецкий, крал полский (лешкий), како е узел това знамя Мохамедовое от турците на баталия под Виена. Ала не е то истина, почто тогива бил виший везир Кара Мустафа паша и главнийший вожд над войската турецкая и като разумял и видял своята работа како са разваля войската му и на отчаяние приближава, а он другое сокровище, що е

имал, все го оставил, но у зел токмо то знамя и ковчега и приял ги при себе си да ги опази сам и не дал ги другиму никому. И още отнапред ги бил узел, докле още не бил пришел в Стригонию. Воистона тогива поляка (ляси) узели едно знамя от турците, ала било то знамя пашовое, що имат пашите обичай, та носят сас себе си таковое знамя, що прилича и то на Мохамедовое знамя. И тогива поляки мнели, како да са узели оное Мохамедовое знамя, но ест това истинное.

[69] У Кантемир рожа (т.е. роза) ↑

[70] От „но нест известно...“ прибавено от Софроний ↑

ПОВЕСТ О ХАДЖИИ МОХАМЕДАНСКИЯ, СИ ЕСТ КАТО ХОДЯТ МОХАМЕДАНИТЕ НА МЕКУ НА ПОКЛОНЕНИЕ ГРОБА МОХАМЕДОВА

Четвертая ест тая мохамеданская религия, си ест шарт муслиманский, да ходят и да навеждат светия места: Мека, Медини, Йерусалим, Дамаск и „Света София“, що е на Цариград. И тако на все тие места като ходят, каковая церемония и каков устав имат, и коги ходят, и що учинят тамо, и какви са тия места, и защо бивает, во кратце да скажем вам.

Мохамеданите сказуват и веруват, како и меканская джамия от самаго Аврама соградена и снаправена, почто на то място Аврам бил поставил чадър свой, а наоколо табор и войска своя. Известно знаят и имат история написана, како е тая джамия соградена и снаправена в различния времена от сарацинските господари и от турските султани, а най-више от султан селима, що узе и покори арапская земля и много широко и високо въздвигна тая меканская джамия, ала тая речи, що го е Аврам соградил, пак я не оставят никак.

Сказуват, по Божию повелению като начел Аврам да соградява и да прави тая меканская джамия, тогива вси гори подали сами камене на десят камения един. От някоя невидимая сила Божия от всяка свят повдигна са каменето доброволно от само себе си и приносяха са, и прихождаха сами тамо като живи, и сами са зидяха, где беше потребно. (Ето чудная баснословия.)

Ала дявол, като видя, како са созида и направя са таковое святое място, поискал да учини препятие на тая благодатная и на все человеци що е полезная работа. Като се собираха каменieto сами на грамади да поидат тамо за зид на джамията, тако са противно собираха и дяволите и разсипваха ония грамади каменние. Ала Аврам, като видя тая лукавая дяволская работа, и той час узел от ноия три камене и

крепко ударил дявола и пропъдил го оттамо. Но Аврам първо размери джамията и забележи я колко хоче да буде широка и висока и що беше потребно вар, приготви, а после камението от всяка свят сами приходяха като живи и всякий камен сам отхождаше на място, где беше прилично и потребно, зидяше ся и нареждаше ся. Тако и варо, и другое устроения здания сами като живи са повдигаха и тако са джамията направляше и совершаваше. Ала са и другое препятие учинило на Аврама, почто толкова долго и много трудяше Аврам на тая трудная работа, а гледаше, како стените на джамията от един возраст человеческий по-нагоре не могат да излязат никак или повисоки да будут. За тая вещь много са оскорби Аврам и прилежно моляше Бога да би изволил Бог да му помогне на тая скроб. А Бог повелял един час да не чака, ами да покрий сас покров джамията. И Аврам са покорил на Божието повеление и покрил я отгоре сас покров. И като я совершил, тогива оная джамия наченаха стените ѝ наченаха да растят сами из землята — като някоя младая овошка по мало растяха и излязаха нагоре и тако ден от дне приидоха на совершенство и на мерная висота. И тако чудесно совершена била меканская джамия.

И като са совершила, казуват мохамеданите, како тогива влязъл Аврам внутре и като видял таковая чудная красота, подивил ся и помолил ся Богу и рекъл: „О, Боже! Кой прииде на тая джамия да пролей молби пред теб, да буде услышан и от муки адския и арафския да буде избавлен.“ Тако и Бог не преслуша моление Аврамово.

И още оная джамия, каквато е сеги извнутре керепичная, а отвон каменная и четвероугленая е, и толкова е широка, казуват, како са собират у нея петнадесят хиляди человеци и повише. Кубето е отгоре отворено като на султанските гробове турбето или на други гробове велможнии. И насред ея има хауз, сиреч езеро собрание води, и на стране ония, що е между восток и полудне, воздвижен има тамо камен, що го миграб наричат, си ест олтар, и ония камен черен ест наглед. И веруват, како е той камен принесен от рай Мохамеду сас Архангела Гавриила. И още напред и има отделен притвор, що го они гарем наричат. Прилича като нашите церковнии олтари, що не имат позволение всякий муслиманин да влезе внутре. Таково вси храм оний нарича са киябе, ала го они призовават Бейтуллах, сиреч дом Божий, или Бейтулмукадес, сиреч дом светий. Яще го наричат Сифетул дженнет, сиреч образ райский.

Самая тая джамия има седем минарета, що поят на них езан. Сказуват, затова е тако соградена и снаправена, почто е землята на седем страни разделена, та от всякая страна да текут муслиманите тамо и да са превлачат като сас някоя вишняя сила магнитеская и сас благословение Авраомое да са собират тамо.

Онова място, гдето е гроб Мохамедовий, направен е и положен отгоре камен като тюрбе гробищное. На всякая година турецкий султан проважда тамо по едно седжаде черное платом, що е сас златом ткано и сас маргаритом швено и изперщрено, и покриват оное турбе тамо сас него. И тако сас султанское произволение проважда тамо и индийския цар, и именския било от султана и на персийския шах, та и он пратил тамо новое седжаде и покриват меканския гроб. И като занесут тамо новое седжаде и покриват сас него гроба, а вехтото сокровит у джамийское сокровище. Затова сказуват, како има оная джамия безчетное и неоцененное сокровище и богатство.

Определено е на всякая година из всеа лиотманское царство четиринадесят хиляди хаджии да поидат на Меку на поклонение. Ако ли не е возможно толкова да са исполнят от самоволное собрание, султан должност има от свое сокровище да откупи сиромаси муслимани и да ги исполни толкова, каквото рекохме.

Имат обичай всеумудренници на три места да са собират, коги отхождат: на Цариград и на Елкаир, и на Дамаск. Почто от Цариград два путя има — едни отхождат по морето и минуват от Елкаир, а други отхождат през Анадолия по сухо. Ала на месеца Рамазана вси должност имат да са соберут на Дамаск и тамо Рамазана да держут и да го совершут и коги учинят Байрама, след третия ден пут уземат къмто Мека. Почто должност имат да поидат и да са найдут тамо преди Кубран — байрами три дни. Ала должност имат перво на Медини града да поидут, що го наричат Мединей муневерре (Медина Божиим сиянием озарена) и още го наричат Мединетул Неби (град пророческий), почто тое град ест отечество Мохамедовое, а гроб его у Мека ест, тамо го почитат и целуват го.

Гробница неговая ест соградена от камене мраморнаго и са черное серджаде покрита ест, каквото рекохме. И две таблицы мраморни има тамо на него — една таблица до главу его, а другая до нозе его. И тая таблица, що е до главу его, на тая написано е арапским словам: „Сей гроб ест мохамедовий.“ Ала никой от человек не е видял

труп неговий. Ала мохамеданите сказуват и крепко утврђават, и несумнено веруват, како стои и до нине цял и нетленен и като памук бял, сас колко ли благоволение почитат оное място той лъжевероятний народ и неговий и невидимий и незнайний труп. Но да скажем зарад това вкратце и добре да разумеј обмана и лъжа нихная читател наш.

Някой перский цар пожелал да поиде на Мека и изменил свое царский одежди, почто на царя лесно не е возможно да остави свое царское управление и да се отдалечи толкова от землю свою и да ходи да навежда светии места. Ала он все това оставил и поишел на Меку, и много многоценний дар обещал оному началнику шейху, и молил го да изволи и да му покаже пророческое тяло. Ала оний шейх, макар да бил толкова сребролюбив и хочеше да му учини волята, но или не имаше що да му покаже, или мнеше, како не е достоен человек грешний да види таковое блаженное тяло, и рече му: „О, приятелю, аз тебе да тя покажа това тяло пророческое, возможно е мене да учиня това. Ами како смееш да погледнеш на оное тяло сас такива грешнии очи, що е то сас Божия светлост озарено?“ А цар му отговори: „Дай, Боже, веднъж да са удостоя да го видя, и у той час сляп да буду.“ Ала видял ли, или не видял, или не имаше нищо да види, историк за това не сказува нищо.

Султан Баязид, като умрял отец его, Мохамед Второй, позован бил от вся началнейший народ да възприемне царский престол. А он не хочеше да прииде, но рече: „Не могу сеги да пойда за царство, почто имам намерение да поиду на Меку и на Медини на поклонение и надея са да видя святое тяло Мохамедовое и да го целуна, и да си отрия лицето от ония прах, що са ходили ноги неговии. Това е мене по-благополучно, а не да възлиза на престол на това световное царство. И тако за девет месеци възприял время и царство свое оствали. Предал го да го управя Куркуд, син его, докле иде он на Меку и да са възвърне у Цариград. Тако и он видял ест или не имаше нищо от види, не има никакво показание, ни говорка нигде ни от кого.“

Зарад това нихное благоговение да би рекъл някой человек, како са тие муслимани много люботрудни и непреодоляная трудност възприемлют, мни ми са, како не би погрешил. Почто освен другии широкия земли, що путува той род от страни европейския и от азиатическия, и от африканския страни, що са простира и до дамаска, а после от Дамаск до Медини, а от Медини до Меки, що е оная земля

весма пуста, песчана и пут безводен, що не има ни гостинници, ни реки, ни източници, затова какво по морето, що плават, тако и тии игли полюс указующии, и требуют по звездное управление у пут да поидут. На няколикo места сас помощ турецкаго султана направена има стелни широки зарад вода и гостинници, ако са случи някоги много дожд, да са собира няколикo вода, ако ли са случи суша, а они стерни празни останват. А навремени случава са бурний и силний вятър и всите сас песком засипва, макар да са поставени люди тамо и определени на това зло да помогват. Ала сказуват, почто тамо прах и песок повдигат ся от вятру като талази морския от място до верху височайшии фиников (фурми), и ония песок и прах вси води засипват и покриват. Та спроти това всякий муслиманин нужда има да приготви себе водонос, от кожи сошитий, и наполня го сас вода, и верзи го на камилата, и носи го. И он пий из него, и скот свой напоява и у толкова пек, що кипи горечост като море, сас това угасява жадност свою. На тая нужда безводная помогва и султану, почто повише от две хиляди водоносци наема и проважда ги сас началник, що ги наричат саккабаши, и сас неговоe повеление вси водоносци сас хаджиите заедно отвождат сас них и сас голямии водоноси носят на камилите свои вода. И близо вечерта, где обнощуват, приносят тамо вода и разделяват на все хаджии по мало, и тако проминуват ония безводния места.

Освен тая беда излазват на пут и разбойници (хайдуты) от арапския народ и докле не уземат четиридесет хиляди жълтици, що ги имат на всякая година от хаджиите като милостиня. Наричат го сурре. Проважда ги султану сас емиргаджа, що го поставя султану или от двора султанскаго някого началника, или повелява султан на дамаския паша на тая служба да поиде сас хаджиите заедно. Почто, ако не дадут онии обичайнии жълтици на арапските шейхове, не е возможно на хаджиите да проминат ония пут без препятствие (без кидер), почто арапите арапите стерините воднии изпразнят или мертвие псета хвърлят у стерните воднии, или други нечистии животния мертвечини. А навремени сас явная баталия сас оръжие нападват на них, грабят и убиват ги. Ала макар арапите да будут мирнии, пак не е возможно, докле не има сас началника мало войска от сиромаси человеци, наемани сас хак да ги вардят.

Ами колико ли умираат от них от жад и от ония лютий пек и от други много различния болести и недуги бедно погинват на пут. Ала

тая смърт имат я они и мнят, како е оний муслиманин равен сас мучениците. И сас таковий труд и сас таковая беда приходят на ония кладенец, що течет изобилно и що е далеко от мека на три дни, що го зовут Абиземзем, и зарад той източник баснословят: като разплодил Аврам Сара и она поишла у тая пустиня и вода не имало тамо да напои сина своего Исмаил, и хвърлила го и оставила го тамо сам, зарад да не види гибел его. И он тамо толкал сас ноги свои и произвел тая вода. И тамо от тая вода благоговейно пият вси и прохлаждают ся, и три дни седят тамо, и оттамо проваждат емиргаджа вест (хабер) до меканския шейх и подава му известие, како идат хаджии вси здравии и неповредени и приишле са на земзем вода. И ония шейх, колико гостей будут, толина курвей приготвя, должност има сас цена да ти наемне, почто сас них онии хаджии должност имат на все ноц оная пред байрама да са смеси сас ония курви на горе Араф, за да возмогнут да отблагодарят на Адама и на Ева и сас своя похот и вожделения да принесут като благоприятное приношение, сиреч като курбани, толкови фараши, сиреч слуги, да оставят тамо от семето свое. Зарад да очистят тамо домовете и гостиниците нихнии и да слугуват на хаджиите, що и имат обичай за уземат они от всякого хаджия всякий слуга, що му е слугувал тамо у онии дни, докле ѝ седял тамо, по една жълтица. И като седят три дни, на утре са подегат и востанват от ония кладенец и хватят пут къмто Мека и в четвертия ден постигват град Мека (той град доволно широк ест, ала не има наоколо ограда и броят го, како има у него колко до тридесят хиляди жители.) И оги поидут хаджиите тамо, всякий хаджия отходи, що му е наготвено и показанная тому гостяница, сиреч одая, и тамо токмо два дни седят и поудъхнат си. А на третия ден вси мусафири, тако ги називают, докле не са поишле да са поклонят на меканская джамия и на горе Араф, собираат ся по пладне на джамията и тамо перво пред судия показуват марториннии свое писма, що го они гуждевет зовут, и обявляют, како или сас себе си свои жени привели, или други тамо наемнали (почто тамо не е возможно никому хаджию да буде вдовец, без жена, що хоче на другая ноц да са смеси сас нея; ако ли не има жена сас него тамо да са смеси сас нея на оная ноц, не е лепо тому да влезе у свягий храм Мохамедовий повише са смертний грях вменява у них), и от них що са заченат и родят деца, узема ги шейх и отхраня ги, и облача ги, и гледа ги от джамийския доход, докле приидут на возраст. И от них някои

дава да са научават книжно учение, а други на друго някой мастерство. Ала по-много биват фараши, сиреч слуги, на хаджиите, тамо докле седят, и зовут ги на име нефес огулари, сиреч синове духа, почто са родени по любов и по вожделение Адама и Еви. (Боже благий, дали си ти тако создал человека за напусто на свето!) И тако, коги изпита судия вси, повелеят им вси хаджии да си соблякут одежди свои все и да останат голи весма, токмо срамнии удове свои да покрият сас бялое платно да са обверзат и тогива тако гол всякий да влезе у джамията. И като хочет менци и всякий на верх глави ги похвърля. Каменци ония наричат алхумар. Това като учинят, казуют, како са уподобяват на Аврама, каквото сас камъние разподил он дяволите, тако ги они разгонват, после огледват четирите рогове на джамията и ония камен, що казуют, како са на него изображени ногите Мохамедовии, и целуват тамо. После приходят до гарема, що е като олтар. Ала е запрещено да влязат внутре, но има железная рашетка и през нея принесен (зарад того казахме на другом месте). После учинят обичния молитви, сиреч кланят ся, и коги свершат кланяние, тогива пак облачат одежди свое и отходят у гостиници свои.

На втория ден, сиреч преди малия байрам три дни, собираат са вси хаджии на едно място и тогива уземат сас себе ония наемния жени и сас голямое торжество и сас толкова пушки и топове хвърление возлязват вси пешие на оная Араф гора и всякий хаджия носи сас себе си по един овен за курбан да го заколи. И тамо на оная гора три дни и три ноци седят и сас непрестанное плотское сладострастие проминуват и смесят са сас жени свои кой има сас себе, а кой не има своя жена, а он смеся сас оная наемная жена. И тамо има близо река и у нея учинят гусл и абдест, по примеру каквото хочут да са очистят на оная огненная река. Веруют, како са очистят и освобождават са от вси простителния и смертния грехове. Затова са пазят да не са случи някако занапред да согрешат.

И тако като са очистят в ония поток все мресоти и беззакония свое, тогива возлязат на верх гори Араф и перво тамо заколят овните свои и оставят ги тамо зарад сиромасите арапи да ги уземат и да си разделят месото им. Заради тие овни веруват, како на судния ден хочут да бъдат камили и на них хочут да възседнат и да преминут огненная река по моста Сират и да пойдут у рай (о чем гледай в главе о Арафе). После, коги возлязат на верх гори, перво тамо два поклона учинят на

памят или за услугвание любов на Адама и на Ева. Почто (мохамедан мнение) они, като ги изпъди Бог из рая, перво на оная гора видели един другий и по естеству плотское смесили себе и причестници били на общее утехи, и сообщили себе взаимно общим изволением от двое страни благая, що отнапреди това не знаяли, сиреч Ева подала на мужу своего цвят девство свое (що са то перво празнува у мохамеданите на рай това да имат), а от Адам отдал Еви чадородие плодоносие зарад умножение рода человеческого орудие и канони сообщили, що без них не бива ни грешник, ни праведник на тоя свят (по нихное мнение и на оная свят). Това все коги учинят на преотца Адама и Еви воздание, тогива учинят обичния молитви и по них после обемат ся взаимно един другий и целуват ся братя бивают сас хаджилику, и марторисват ся пред Бога един другии да го вардят и да го почитат, и оттогива наченат да са назовават сас новое название хаджи, сиреч, како са совершили това странствование, и сас това именоване бива и до смерт свою. Ако са е назвал някой муслиманин, докле не е поишел на Меку, Мустафа, а коги поиде тамо и прииде, тогива го именуват гаджи Мустафа или приложават му алтикула ел гаджи Мустафа. Тако и на другии говорят.

Има и другое сказание защо е оная гора Араф у мохамеданите толкова славна и за свята я имат, да скажем читателю нашему. По мохамеданскому баснословию, като са созидал мекинския храм, сиреч меканская джамия (каквото и отнапред рекохме), всите световная гори отдали и пратили на десят каменя един камен от себе си, а тая гора не е знайно от каквое случение удержана била и не подала от десятину камение свое на време благопотребное и не предпочела тая вещ. А като са свершила тая мекинская джамия и камение вече не били потребни, тая гора после са разбудили и наченала горко да оплаква свое нещастие (злочестие). Като я видял Авраам, че плаче, аджидися я и повеле ей да не плаче и да не скорби. И показа ей място, да поиде тамо, гдето е сега. Почто отнапреди много на далечно място била, у някоя индийская страна, и десятину свою тамо да положит. Още това прорекъл Авраам, како всякому муслиманину хаджию, кой прииде у Меку на поклонение, ако не возлесе на тая гора да са помоли и ако са облени, тому муслиманину хаджилику не е полезен, нито е сработно поклонение и моление негово, ако не учини вся това на тоя гора, каквото и рекохме.

И като совершат хаджиите все тая церемония, вси заедно возвращават паки сас един табор до дамаска града, а от Дамаск позволено ест е всякому хаджию да поиде в своя си. Ето това е муслиманское кябе и хаджилик, що го веруват, како е тоя хаджилик ключ на райское царство. А онаго шейха и шерифа, що е первоначалник на мохамеданское пророчество и на престол его наместник, мнят его мохамедане толико власт да има голямая, каквото мнят и католиките папа римскаго. И ето това у мохамеданите перво е и почтеннейшии място.

Второе място имат след кябето почестно и свято Мединей муверре, светлая и божием сиянием озаренная Медина (ала заради нея по-изперевн сказахме).

Третье място за поклонение достойное имат Кудсшериф, сиреч святая святых град святей Йерусалим. Някой муслиманин, макар и да не посети гарем шериф (тако нарицают храм йерусалимский), може пак да са нарича гаджи, ала хоче да буде совершен, должен ест непременно да посети и того храма, почто може и друго да са наречи — ел гаджи билакудс, тоест хаджи без святаго Йерусалима. Почто у йерусалимския храм кой поиде, обичай имат благоговейно да го посетят. Ала не знаят историята, що пише заради римските императори и заради вавилонския цар колико ли крати тоя град и тоя Соломонов храм бил разсипан и не останало било на него камен на камен. А они мнят, како е той храм, що го е Соломон цар еврейский создал. Почто и той храм приличен на меканския храм, свод има отворен. Воистину изрядна работа, како е след великаго царя Константина сас многое иждивение от великаго царя Юстиниана обновлен и разширен. И внутре друго нищо не има, токмо камени, що баснословят мохамеданите зарад него, како виси на яра и без никоя подпора на воздух стои. Сказуват мохамеданите, како е оный камен той, що хочеше Мохамед сас него да возлезе на небето, тогива и камен той наченал след Мохамеда да поиде. Но Гавриил Архангел рекъл на Мохамеда, како е повелял бог тому до токмо того самаго да вознесе на небето, а не и камен. Тогива рекъл Мохамед на каменя: „Дур я мубарек“, сиреч блаженне. По това и веруват, како той камен и досега стои на то място и кой муслиманин поиде тамо на посещение храма, минува и проходи под него.

Още сказуват, како някое време една благородная жена проходила под него да промине, ала била непразна и като видяла каменю како висял над главу ея, нищо не има отдолу да го подкрепи, убояла са много и тоя час на оное, самое място изфърлила недоношений плод свой. Затова, заради да помогнат на това зло, още и тая фабула да са покрай истинно сас изрядное покривало, зарад да са уверят лесничко простите человеци, два мраморнии столпове положили на предния двое рога каменя, но краювете на столповете каменя като не достигат, оградили все камен наоколо сас железная рашетка, да са някако не познай оная лестная хитрост оное място откуду и како висит тоя камен.

Тая истинная вещь сказа мене някой турчин, що беше мене много дружный приятел и на мохамеданское безумствию не беше от все сердце толкова прилежателен. Камен той като трапеза ест четвероборочный и на долгота четири лакти, а на широта три лакти и едино му край водружен ест на самой стене церковный, що е къмто пладне внутре скрито, може да буде сас олово или сас свинц (куршун), сас железо крепко заклепан. Ала края му, що е у стената, близо до стената колко две пяди стесан ест тако нагоре от половината повече и види ся, како е весма отлучан от средата. И истина тако ест, почто е он повече от средината у стената вдялан и сас крепкое сверзание отвнутре утвержден, като да буде толщината му равна и на голямина, и на тегота, и що е у стената долгота, не са види. Да са някако не усмотри и не уразумей от человеците, како е на оный камен средината на стената прилепен, обложили го сас онии густии железнии рашетки. От положение камени онаго всякий лесно може да разумей, почто на оное време, като цветяше церков йерусалимская, оный камен бил приватный олтар, каквото е и у църквата „Света София“ на Цариград. Повише от дванадесет преброихме, що са сас епистимия и сас хитрост майсторска ятако са и они у стената вложени и утверждени и видят ся на вси человеци, като че висят и стоят, без подхора никоя не имат. Но това да оставим ний да разсуждават това онии, що имат остър разум.

ПОВЕСТ УТЕШНАЯ

Тая церква на Йерусалим, що са изпервен зовеше Иерон, ала е сега на християните възбранено да влезат внутре равно, каквото и на киябе, и на Медину, тако и на другии някои градове, спроти тая причина аз възприях да скажа една история на любопитнаго нашего читателя и мнии ми са, како не кя да буде тому без утешение.

Во дни султан Мурада Третяго, отманскаго императора, на то време бил на Цариград някой французкий министър, сиреч илчия, каквото има обичай и сега седят от вси царие миистрии на Цариград. На ония министър тогива сас свои някои потаенния услуги, що били полезни и користни на султана, та получил бил у султана и у везиря, и у другии велможи голямое приятелство и крепкост. Почто по неговоe изволение и прошение много са работи учиняли, що едвам между них многомоцний могъл би да учини везир. Он много пашии и везири бил изгонил от нихная власт и поставил другии. Някого войвода молдовскаго он поставил княза. Патриарха цареградскаго изпъдил и някого на име Йеремя другаго поставил. Зарад него са хвали аглинская и галанская церков, како и бил он от нихная страна, и сказуват, како е он по нихное веродержание мученик бил станал. Почто ухищрением и навадением того княза Василия Молдовского зарад многии причини навладен и обвинен бил у везиря и на смерт осужден бил, и сас таковое сложение, като да би на заточение проведен бил, но сас повеление султанское у морето хвърлен и потоплен бил. Но да са възвърнем ний къмто предложение нашей.

Тоя министър, като беше жив по время Йеремя патриарха цареградскаго, то по премного са бил трудил дано би могъл да соедини греческая церков сас лютеранская, ала му поишел труда напусто. Той министър сас сговора тога Йеремя патриарха подканен бил да поиде и да посети святой Йерусалим, а най-више да види сас своите си очи и да познай како сходи на великую субботу сияние светаго духа во образе очевидно огън с небес и запаля тамо свещите, що са приготвени, и освещава святаго гроба Спаса нашего. Зарад да разумеи това надесно

ли й, наляво ли й на того министра патриарх това казал: „Бог вест.“ Ала аз тая неговая вещь каквото е било да скажу.

Министър той възприял пут къмто Йерусалим и просил от султана да му подаде от своя рука указ, сиреч хатишериф. И султан му подал и утвердил да промине у пут все без опасност и да буде почестно приемлем бил и от пашей, и от градския управители. Още му дал позволение султан, коги поиде на Йерусалим, да влезе и у Иерон, сиреч во светая светих, и да види тамо ония камен, що висит на яра. И сас таковий твердый и грозный хатишериф постигнал на Йерусалим. Ала зарад нашите священния вещи тамо що е видял и що е уразумял, това не е нашей предложение сега. Затова доброхотно да го оставим.

Като поишел он там, перво поишел при шейха йерусалимского того храма и показал му султанския хатишериф. И он го приял почестно и назначил му ден да прииде у той ден и по султанское позволение и повеление должност има да му отвори храма и да влезе в харем, си ест у оное християном возбраненное място. Това все му обеща оний коварный шейх по воли его да учини. И министр са трудяше сас свое любопытство повише широкий пут да отвори, спроти това и почете шейха сас многии дарове. И като поишел той предуставление ден, шейх пратил свой человека до того министр, та ако хоче министр, да изволи да прииде на посещение Иерона. И министр оний востанал сас голямая радост и сас многое народ и перво поишел у дом шейхов, почто бил близо до Иерона, а посетил шейха. И шейх взаимно почестно приял го и угостил го. Поле от дома шейха востанали двоица сас мног собор и поишел до врата храмнии. Тогива отговорил шейх на министра того и рекъл ему да почака и да постои мало на прага вратнии, почто хоче от сам да поиде внутре храма да прочете сас глас султанския хатишериф, зарад да го чуе вси народ муслиманский, що са тамо наишле. И тако сас високий глас пред все ми прочети бил султанския хатишериф. Тогива оний шейх поиде на вратата при онаго министра и рече му: „Господине министре, аз воистину сас пророческий закон обверзан есм да буду послушен на императорския хатишериф. Почто закон наш повелява нам: кой са не покори на императорское повеление, оний муслиманин неверен, сиреч гявур, ест. Пише султан и повелява, като си ти человек неверен гявурин, а ний да тя отворим той святей храм и вся нашей тайна да тя открием да видиш. Тако да буде, ако е угодно тебе, увлязи. Ала е

потребно тебе и това да разсудиш, почто хатишерифа султанский позволява тебе и позволява тя да влезеш токмо, а не и да излязиш. Но ако хочеш да влезеш, ала вече никога не има да излязиш, добро ест, що и дай Боже. Ако ли хочеш да излязиш, да знайш, како това нито е у султанския хатишериф написано, нито е тая работа прилична на мохамеданская наша религия — един неверник да види все наша тайнства и да буде тому возможно да са възвърне пак на свое безумствие и да ходи жив гявурин, това не е возможно да буде.“

Това министър като чу, стана изумлен, нито знаяше що да отговори, нито знаяше що вече да учини и той час отступи от прага храмний и сас много скроб и сас голям срам върна са назад и у дом. И после колко ли дар обещаваше на ушите и на руцете шейхове да ги исполни, токмо да би желание свое исполнил. Ала оний жестосердий шейх никако на това не хочеше да са приклони и не хочеше ни до двери храмние да го допусти да приближи. Затова на онаго министра душата му много са смущаваше и скорбяше зяло защо е напусто възприял толкова долгий пут и толкова труд подел, и толкова трошок разнесъл. Ала най-много зарад това скорбяше и не знаяше какво би подобало да учини. И като бил у таковое смущение, видял его неговий някой слуга, що е бил родом маронит, а верою несторянин, и бил на турецкий и на арапский язык много искусний, почто е той маронитский народ до Алепа и до Ливан гора близо ест, и многонароден ест, и рече: „Господине министре, гледам те, како много смущен еси душею.“ А он му отговори: „Много скорблю — рече, — ала не зарад ония голямии дарове, що ги даровах аз оному неблагодарному шейху и що възприях толкова тяжкий и трудний пут, ами що желаях, не можих да получа. И ето принужден есм отсюду да ся върна назад и ничто друго унамерение другожелателно, токмо да бих би видял ния камен, що го сказуват, како виси на яра. И тогива сас радост бих са ворнал у дом свой. А сега, каквото си и ти сам видял, почто тоя лукавий шейх не хоче да са покори ни на султанский хатишериф, ни на мое моление, ни на толковия дари да са приклони, но сас голямая хитрост възбрани ми да пойда и да влезе у тоя храм. И все мои труди и скорби суетни и празни учинил.“ А мароните му рече: „Господине, ако ти буде угодно, аз да остана тука и все оное, що е у тоя гарем храм, що го кроят и вардят да го не види някой от християните, аз това да го видя и без всякаго усумнения да приида и да тя скажа все. Токмо ти обещавай мене,

како и занаяпред не има да мя оставиш и ако ми буде от тия погани някоя нужда, а ти сас цена да мя изкупиш. Почто аз у тоя храм зная сас какова скопост да влезна и у него три месеци да седя неизгодно, да четем тамо Корана и денем, и ноцем, каквото нихните дервиши обичай имат, почто аз Корано совершенно знам да го четем, защо, като бях у младост моя У Персия, и тамо сас неволя мохамедания възприял бях и джамийскии обряди и грамоти арапския изучих ся. Ти ся върни и иди на Цариград, а аз това все кога видя и да го узная, и да го прегледам, и тогива ми прати указ, како е възможно скоро да приида до тебе.“ И министър от маронитовите хорати много са утеша, и подари го доволно сас жълтици, а сам къмто Цариград пут възприял.

И ония маронита след някой ден облякъл ся у дервишкия одежди и сказал себе, како е сунни, сиреч правоверний муслиманин, и пришел и Персиди заедно сас другии муслимани. И на време обичайнии молитви у храм влезел. Но перво, докле не беше влязъл у храм, случило ся, та бил узел много крепкаго и чреворешителнаго лекарство повише от мери. И като поиде у джамията и он сас другия народ муслиманския да са кланя на молба, забавиха са мало на молбата, а лекарството внутре чрево его крепко работяше и у самой последней молитви, що ги они фатиге наричат, като го насили отвнутре оное лекарство, и сас трескот чревное изпражнение учинил, и вся джамия изпълнил сас смрадний кал. Тогива оний шейх и прочии муслимани, като видяха того человека, како учини таковая неприличная и мресная работа, той час востанаха и фатиха го сас грознии го хорати укориха, заедно и рани наложиха на него, сиреч биха го като нечестиваго и гнуснаго человека и светаго място осквернителя и на лютая смерт го осудиха.

И тако като наченаха они да го сверзват и да го карат на судника, ала чревето му това угрозило като не знай и от лекарствая сила като било ослабено, пак изпражнение кала учинил. И тако, докле го извадят из джамийския двор, три-четири крати чревное изпражнение учинил. Ала (тогива) у мохамеданите никого не могли да убият без изречение судейское. И тако скоро и борзо приведоха того маронита пред судия и сказаха и марторисваха пред судия вси, како е таковое мресная и безчестная работа учинил тоя человек у джамията, на тоя святое място. А маронит отговори: „Братя моя — рече, — и народе пророка нашего, а послушайте да ви скажа това чудо, що би от Бога и от пророка

нашего днес на мене. Аз сега хваля и прославляю, що би на мене днес Божие безмерное милосердия со вся сила неговая. А сас ваша глупости и незнаянния вашего чюдя са и мая ся, како не можете да разумеете вашего чюдя са и мая ся, како не можете да разумеете и да познайте како е возможно мене, като не можете да разумеете и да познайте како е возможно мене, като съм аз мохамеданин и от муслиманский родителей рожден, та дерзну да учиня таковая беззакония и мресная работа и сас таковое окаянейшее и неверное и страшное злодеяние могъл би святой храм и дом божий да омерся. Ами слушайте и да познайте чудо, що е изолил Бог днес да учини на мене грешнаго и вас да увери да познайте, како е мохамеданская наша вяра истинная и известнейшая. Ето шестий месяц ест како са свершава, що имам аз чревний проход мой заключен, макар и мало да ядях и пиях, ала толкова време никакво испражнение не можих да учиня. Того ради, като бях на отечество мое, що имах стока, и все я продадох, и раздадох сас щедрая рука по аптекарите и по лекарите и надеях ся да получа някой лекчина и изцеление от мои неслихание болести, ала вся би напусто. И отчаях са вече от человеческия утехы, но вручих все себе на вола Божия и обещах ся сас чистое сердце да прииду на тоя святой храм Иером да са поклоня и последнее издыхание да предам Богу всеблагому подателю на това святое място, почто имяние мое не беше довольно да пойда на Мека. И тако сас Божия помощ прилежное путешествие учиних и вчера влязох у той святой град. И днес дойдох во святой храм и сас вас молба учиних, каквото мя и видяхте. И като прочетаях последния молитви фатиге, тогива аз грешный из глубины сердца и со теплою душею помолих ся всемилост тому Богу у той час или да оздравея, или край на живение мое да буде. И аз нито знаях, нито мислях, нито са надеях да би Бог послушал моя молба, като съм толкова человек грешен и някая добра работа не имам никак, тако скоро, колко за едно мигвание око, почто шест месеци що беше зачищен мой чревний проход. Ето сега проторгна са все като някой источник водный и оный недуг, що беше у мене застарял, его излезе. И ето сега здрав бих, каквото и сами сега ви гледате.“ И судия, като чу от маронита таковия хорати, почуди ся и замая ся, и начена да говори: „Субган Аллах, ве барек Аллах“, сиреч милосердный и превисокий Боже, и той час онаго маронита Неповинна показал и повелял му тамо да седи на ония храм и непрестанно да са

моли Богу и да го прославя, и да не яви себе пред Бога неблагодарен за таковое Божие благодеяние и милостивное дарования. И тако оний маронита у храм Иерона седял три месеци и прочитал корана и денем, и ноцем. И после помолил ся на шейха, като да си поиде на отечество свое, и шейх дал му позволение да си отиде. И оттамо приишел на Цариград и все сказал господину своему, що е видял у ония храм, и заради ония камен, като го думат, како виси на яра. Все тако сказал, каквото и ний отпервен сказахме таковая, не токмо що чухме от него, но и от други много сме чуяле, и известное предания имаме, како и тако, каквото и сказали есми. Но да са възвърнем, отгдето отступихме.

Четвертое освещенное място имат мохамеданите Дамаск си ест Шам, що са на вехтое время Димишк нарицал. Тамо са перво вси муслиманский хаджии собират и оттамо отхождат на Медини, а от Медини на Меку. Второе, още от пророчествата коранова веруват, како тамо хоче да буде общий суд. Того ради обичай имат да го зовут Шам шериф, си ест святой Дамаск. Третье мнение имат някои нижнии теологии, како е Мохамед от Йерусалим на небо возшел, а от небето на Дамаск снишел на церковния покров светаго Йоанна Предтеча, а оттамо у тая ноц на Меку приишел (каквото отпервен показahme). И друго са баснословие обноси у них: како бил попитал Мохамед на кое място хоче да буде рай, а он отговорил: „Или на Дамаск, или по Дамаск, или под Дамаск.“ Ест на Дамаск храм светаго Йоанна Предтеча, що е бил на время християнство много славний. После второй наследник Мохамедов, като узел Дамаск града, тоя храм обращен бил от него на джамия и первое на оной християнской церкви изан появи, сиреч изповедание вери мохамеданския. Зарад това на толика почест и почитание имат мохамеданите тоя храм. Много тамо има вехтии и преславния гробища мохамеданския. Перво е тамо Амавия, первия арабския халифи, що покори под своя власт Африка и Испания и Рима попленил и разграбил.

Откуда са обноси фабула и досега у прости турци, како ест римский папа безсмертен. (Вижете голямая лъжа — папа да буде безсмертен. Папа е един архиерея человек. Коги умре един, другой бива на място его.) Това доносят турци, що са били поробени на баталия и побягнали от Рим или от другое място, или от пустини, що са случило, та видели Рим и папа римский. Почто имат они истории написани от оное время: како е бил папа на баталия уранен на лице сас

меч от Амавия халифи арапскаго, но сас бягство са куртулисал. И роби турци, що дохождат оттамо, сас клятва утвърдяват, како сами видели того папа и видели и на лицето му раната страшная, како и досега стои оний белег. Говорят зарад папа, како е безсмертен, и не зарад здравии или зарад другая някоя сила, но токмо да изпълнит ся на него пророчество и да са марториса, каквото и отнапреде рекохме: како той папа хоче най-последе да падне у робство и во удержание муслиманския, що е някое время от Амавия халифи бил он уранен, того ради пак он хоче да упадне сам на последное время у муслиманския руце в робство. Бог тако е утокмил. Затова са тогива куртулиа сас бягство от неговите руце. Но да оставим ний сега малите фабули и да приступим по на голямии.

Пятое святое място почита ся у них „Святая София“, що е на Цариград, и тако сас простое имя и они я наричат „Ая София“. Но почестните, каквото мнят, наричат я Кябеи фукара, сиреч Сиромашкая Мека. Почто и това утвърждават. Един сиромаш муслиманин да пожелае от все сердце да поиде на Мека да я посети, ала не има толкова довольно имение да му постигне да соверши тоя пут, и да иде сас тоя омисъл на Цариград да посети „Святая София“ и да учини молба тамо сас чистое сердце, оний муслиманин като че би бил на меканская джамия. Тако приема Бог неговая молба, каквото и на ония муслимани, що били довольно, та посетили Меку.

Ами защо имат толкова почест и святост на „Святая София“, да ви скажем. Прочетох някоя книга вехтая, що я они Янкобин Мадан наричат. Ала зарад зданието „Светия София“ у мохамеданите двояка история имат. Една теологическая, а другая просто историческая. На колкото самая мохамеданская теология от истина е далеко ест, толкова и оное теологическое сказание зарад здание „Светия София“, почто е все сас фабула (басен) исполнена и вълност человеческая не има никак у нея. Но историческое сказание зарад здание „Светия София“, макар и да не е то весма право, почто много баснословия има примешано, ала пак мало къмто истиная близо ест.

По историческое сказание и они сами сказуват, како това изрядное и красное здание „Светия София“ создано и снаправено ест от Юстиана, императора греческаго, от някого преславнаго майстора архитектора на име Германа, сас негово изкуство и художество. Може любопытний читател наш да прочете историка Саади, що са тая книга

нарича „Таджиут теварих“, тоест „Венец хронографов“, и тамо да просмотри що казува тамо някоя чудесная и за слушание не неприятная. Но това ако бихме все по чину би описовали, превозишли бихме нашей предприятие.

Но да приступим сега на теологическое нихное сказание заради тая церква „Святая София“. Имат они една книжица, другое нищо не казува, токмо освен зарад чудесное здание „Светия София“. У нея тако пише: „Мохамед пророк като цветяше на Мека, тогива имаше на Цариград греческий цар на име Янко бин Мадан, тоест Янко син Маданов.“ (Откуду и отгде измислиха таковое име, истина казувам, нигде никако не би возможно да го найдем.) Той Янко император, като наченал да созида „Святая София“ храм, много е безчетно богатството разнесъл и напусто го погубил, и ничто не би возможно тому да учини, почто ги, и положила ги на зид, вси камене ония ноцем разсипаха са и падаха долу на землята. (Чудя са откуду таковая лъжа!) И Янко бин Мадан, като не можаше вече да понесе таковий труд и освен това начена и хазната му да са сверша, и намисли тая работа, що е заченал, да я остави. Като би вечер, поишел у храм святаго Йоанна Предтеча, що е сега близо при султанските палати разсипан. Близо е до Калемния рог, гледа са до протоку. И учинил християнския обичния молитви, и помолил Бога да би благоизволил Бог да му покаже тая причина, защо да упада по вся дни това здание, като я е он заченал сас доброе намерение (иет) и да я учини на славу Божию. Ами защо да буде тако, от кого приходи това препятие (идер). И като си поишел в дом свой, у тая ноц видял насоне някоего человека сас зеленую шарку на граву его и от камалский власове изткани одежди облечен (що го они сами толкуват, како е бил святой Йоан Предтеча), и рече ему: „О, императоре! Бог послушал молитви твои, затова мя и прати да ты скажу, да знайш, како на Мека града има някой пророк Божий на име Мохамед. Тому е Бог даровал тая работа и всех другии вещи знаяние. Того ради, ако хочеш да свершиш без препятие зачатая работа, а ты прати до него твой посланик и проси от него да изволит образ да покаже тебе и лесност на создания храма того, почто той храм хоче да са нарече премудрост. Затова никому не е возможно да снаправи тоя храм, ако не буде перво наставен от того пророка, почто е токмо тому единому подадено премудрост и знаяние на всех таинств, каквото божественния, тако и человеческия.“ И като са разбудил той Янко бин

Мадиан, николко более не чакал, но бързо наскоро пратил посланика своего сас дражайшии дарове на Мека до Мохамеда, що го и он чакал да прииде. И ония посланик, като поишел при него, и подал му писание императорское и изявил му зарад какова е причина приишел до него, и молил его да изволи да покаже общее благодеяние на все человеци. Тогива Мохамед узел на длан руки свои мало земля и три крати плюнул на нея и учинил я брение. После духал на нея и изсушил я, и подал я на посланика, и рече му: „Тоя брение да го размеси император ваш сас киреча, що хоче да го положи на основание храма, и на стене, и на покрива, и олтар да направи да гледа кьмо кибле, каквото е меканская джамия, а не на восток, каквото имали напред назаряните обичай да учинят, и тако хоче да стои оное здание во веки напорушено, и на тоя храм да са нарече името «Ая София!»“ И тако оный посланик узел Мохамедовое плюновение и принесъл го на императора своего. И император по увещание Мохамедовое повелял, та положили оное брение да го разделили на три части, и едину част да положат на основание долу, а другая част на стене, а третия част на кубето. И оттогива вече оное здание не упаде никако. И тако тая работа на „Светая София“ чудесно била снаправена и совершена сас Мохамедовое плюновение. Таковая фабула баснословят. И тоя храм за тая причина заслужен от Бога да буде Мека убогих (сиромах). Оная книжица още много сказува зарад „Светая София“, зарад мраморния столпове ея и заради камение, и зарад други материалния обряди превозносително буесловят, що ги тука оставяме заради краткое говорение.

Тоя турецкий народ толкова е преклонен на супертция (масалджинский народ ест, всякий масал веруват за истину) да верува за всякая вещь, що е по нихните книги написано, що е противно на всякии хронологическия вери и исторический истини. Тако утврждават и веруват, како е „Светая София“ создана от онаго Янок бин Мадиана, когиго облодовал Мохамед Меку. Ала „Светая София“ все работа ея совершена била в лято от Рождество Христово 557, а Мохамед лъжепастир родил са в лято 570, после тринадесят години, по мартория Евагрия историка и други писателей, що сказуват.

Ето това е сказание мохамеданской зарад святых местах нихнии.

ЕЩЕ О ДРУГИХ НЯКИИХ ДЕЛЕХ ЗАСЛУЖИТЕЛИХ ПРАВДА

РАДИ ЖЕНСКИЯ СОВОКУПЛЕНИЯ

В главе о заповедех, що е токмо кьмто самия суннет принадлежит, каквото и рекохме, како е позволено за мохамеданите много жени да имат. Тука е от двоите заповеди повелява ся ним каквото по фарзу, тако и по суннет часто да са трудят сас каират^[71] да са смесят сас жените и сас наложниците свое и ако би возможно било, нетрудимую да буде на почест Мохамедовую, марсовая баталия да учинят^[72], сиреч до излияние от уд свой крови (прощение да буде реченним), кога не остане раждающее семе у него. Почто кой са муслиманин повише потруди на това и у това усилие кой повише пот пролей, като да приближи до последнее издишание, и на тая работа да изсуши и да изтенчи илот свою, толкова е оно заслужително и благоприятно. (О, Боже благий, прости ми, почто зарад развращенните тебе развратная и гнусная не са срамям, ами говоря и изьявляю. Това аз учиням, да видят и да чуют верните християни и да разумеят колко ли далеко стои истинната твоя от лживост онаго лъжепророка Мохамеда!) Но тая заповед колко ли й много теготна и жестока на бедния и престарелия муслиманин или на другие, що им са е случило, та не имат толкова естественая сила у себе, а желаят и искат усердно и вярно и по истину да послужат и да последуват сас плотская любостраст пророку своему Мохамеду. Ал натурное работание и удное востание като не имат, нищо не могут да сторят. И тако, що чакат да приемнат даровоздаяние, и като не могут, останват отчаяни. Тогива наченват сас неизказанная туга и скроб да са грижат и мучи ги внутренное мучение, и камо да са обърнат, не знаят, беднии. Пророческая заповед ги понуждава да учинят тая работа, а мужеское орудие, като притупено мертво, не работи никак. Пророк вика и повелява о священная баталия себе сас мужеское сердце да учини, а жили и сили слаби все спят, все недвижими, като полумертви и протезени лежат. Спроти това

прещение, спроти това ридание, спроти това устрашение, спроти това грижование унилоост и укорение колко ли слушат и чуят от своите жени клевети, проклинания и все злоговорение и укоризну превносят ся и учинят ся, и в очите му фъфлят. Ама що да стори нещастливий и престарелий мохамеданин и самага счастья поношение, като са е нашел у таковое окаяние и неблагополучное состояние.

Още повише зло ест женское, денем и ночью що са борят сас това возжелание. А на утре като востанат ония звероподобния жени, от гняв очите им като огън са бляскат, лицата им померкнали, носовете наострили, оний бедний муслиманин начене да слуша крамоли, разпри, укорение, хуление, гледа како строшават съдини, голч и всякий вид прокленания и роптания. Но не украй зол несчастливому, почто го понуждава законная сила и потребно е да отплати долг свой сас другими трудами, ако не возможе сас свой труд да учини доволност, а да позове някого младаго юноша да стори доволност^[73], не е позволено, нито стерпимо ест. Но що да учини да си отплати долг свой? Много има от них, що фащат врабци (зат сушу) птичета или уловлени купят сас пари и сас своя рука изпусти ги из клятката, почто тие птичета много са крепки на плотское смешение, каквото сказуват естествословците, сас таковое намерение, като отпустят и свободят ония птичета, та да учинят они плотское смешение зарад них, да би причтено било нихное смешение на оняго старца муслиманина и спроти них да приемне он на все свое живение заслужение и награждение.

И тако оний старец, като не може да помогне на немощ своя и като сас лест сас чуждий труд надея ся да отплати долг свой. Ами жените на таковая несчастливост що учинят, що не е возможно да им помогнат ни крилатии птици, ни безкрили. Почто, като са отчаят от тая надежда, колко ли безчисления образи страстолюбия и сластолюбия и похоти необуздания на себе огън возпаляют ся и колко различния мресния работи учинят на себе, зарад да прохладят мало похот свою^[74]. Ако ли са случи да прелестят някого юноша да го приведут сас лест у дом свой женский, поистина не е возможно вече тому оттамо да излезе, докле си затрий вся сила своя и кров свою докрай изпразни. Много са крати случило то на някои младци, що са не пазят и поишле са у доми на женския седелища, що са господарский жени, и оттамо вече никак не са изишле. И като си погубят вся сила своя сас

непрестанный труд оный после го сами они убиват и у заходное дно фърлят труп его.

Случило са таковая беда на едного благороднаго молдавскаго младца, що прелестен от някоя господарская жена турецкая, и держала го три месеци в ложницу свою заключен, що са непрестанно трудил на нейное смешение, и толкова са понуждал от нея ненасытно, докле весма ослаблял от сила своя и никак не можаше вече да й учини волята. И она, като го видя, како вече не е потребен ни за що, и повеляла на робините да го убият и да го фърлят у заходу^[75], каквото си имат обичай. Ала неговое счастье или Божием промислом, що не хоче Бог смерт на грешнаго человека, но хоче да са обърне и жив да буде^[76]. И може да буде, почто са случило, та ония робини била една робиня молдавка, и като бил он от нейно отечество, та го пощадила (аджидисала) и узела го скришом от другите робини и спустила го из един прозорец, и на господарска своя и на робините сказала, како го е убила и у заход го фърлила, каквото е било повелено.

СОВОКУПЛЕНИЕ ЕВНУХОВ

Ето и другое обичай мохамеданское, що е то най-више горшее от всех и исполнено е сас неизчерпаемии слези. Това зло едвам е возможно да са оплаче, каквото теглят и мучат са евнухите, като са ним отрязани сластоносния части и оставена е една рупица, колкото вода да си изпуцат, и токмо са мястото познава. Ала сказуват зарад них, како плотское возжеление по-много и повече бори них, а не колкото другии, що имат срамний уд.

Кизлар агаси, тоест султанский архиевнух, тако и везирский и на другите велможи от вне двора уземат доми сас наем преизрядния палати и купуват красноличния девици или им някой дар принесе, и скриват ги и держат ги закличени у някои оградени палати, и погребват ги тамо като живии мертвеци, да ги никак не види мужское око. Почто сказуват, како е на евнусите ревнование несравненно, защо невозбранно ходят около них и спят сас них, и игрият сас онии наложници. Поистина толковое мохамеданское страждут мученичество, колко ли адская река огненная имат на себе си от глотский сладострастия возжелености и евнухите, и девиците и колко

ли горячност и неугасимия жадност страждут, почто у тая нужда през всяка ноцци разгоряват ония бедния девици и много им досаждат, а никое довлесотворение не могат да получат, повише ся разяряват, тая свещенная борба Мохамедовая, по-много улютява мечтания похоти, а не пророческия его заповеди. Но за недостаток да умолчу, почто да не все тайнства мохамеданская показател явлю ся, почто на благочестивия уши зарад да не буде гнусна и мерзостна по-много, затова многая оставих. Що е приложена заповед къмто фарза и суннета, да бих всех сказал бих, мни ми са, угнусил са би наш читател к чтению и к слышанию.^[77]

[71] прилежно ↑

[72] С „Марсовая баталия“ Софроний превежда „Марсовую брань“, като запазва и вметнатите в разказа думи на Кантемир с извинения към читателите за непристойността на разказа. ↑

[73] в смисъл да задоволи жените ↑

[74] У Кантемир на с.233 има доста голям пасаж, разказващ за неестествените начини, с които жените задоволяват желанията си, но Софроний е пропуснал изцяло този текст на Кантемир. ↑

[75] в отходното място (клозета) ↑

[76] Нез. 33:11 ↑

[77] Последното изречение принадлежи на Софроний. ↑

ПОВЕСТ МОХАМЕДАНСКАЯ О ГАРАМЕ, ТОЕСТ ВОЗБРАНЕННИХ У НИХ ЕСТ

Под тоя имя гарам разумяват они да буде то все божественнии и пророческия заповедание, како тая вещь да не буде учинена, зарад това возбраненна и запрещена ест, пощо са содержава тая под смертния и наказателния грях (тако имат обичай они да наричат грехове смертнии, що ги ний просителния називаем), почто десят заповеди Мойсеови освен суботство все совершенно приемат и що е противно тому, казуват да буде то возбраненно.

1. В перво, возбранено ест у них да причитават Богу отечество, синовство, како да има матер да ражда и да са роди, и имя множествоброение да буде, и прочая, макар на Корана на многия места да говори зарад Бога на множества имена, каквото: „Ми повелехме“, „Нам угодно“, и прочая, що са по нихное мнение великолепие знаменува, а не множество.

2. Возбраненно ест да имат у домех и у джамииней храме иконе и образе человеческий, и не токмо зарад почитание, но и зарад украшение не хочут живописати, такожде и животния — птици, риби и прочая. Почто говорят, како у кой дом има изобразени икони от шар, тамо псета бива да са хранят и жени, коги поидат у той дом, потребно е да си разпустят космите, почто тамо ангели не могат да влязат. Затова они християните наричат путперест^[78] и клеветят нас, како сме ний идолопоклонници, защото имаме у доми и в церкви нашей сас шар изображения икони и покланяем ся ним. И тако мнят и говорят, почто кой са поклоня на иконите и люби ги, он на ада хоче да поиде, а иконописците на ада хочут да са мучат другий вид мучение. Почто тогива хочут, говорят, дяволите да принесат ония образи, що са изобразени сас шар, що ги они написали, и след непрестанной мучение и томление хочут да им речет: „Коги изписахте ви тия образи, сас тяло и сас одежды ги сотвористе. Дайте им сега и души. Ви хочели есте да подражайте имени на Бога, що е создал и силен ест на вся, и гордостно да са хвалите и да говорите, како аз сотворих человека того

и жену, и деву, и коня, и вола, и птицу, и рибу, и прочая. Кога сте ги учинили, вложите ним и душу, като да живеят и да ходят.“ Затова они на украшение домов своих и на шивение одежды свое токмо цвета написут или нашиват сас игла. Но в церквата „Святия София“ (мни ми ся, како не без Божия промисла) оставила неповредени иконите, що са сас шар изобразени: иконата господа Спасителя, и пресвятия Богородици, и святия апостоли, и святия пророци, и святаго Йоанна Предтеча, и херувимов, и серафимов.

Паки невозбарненно им ест, сас натуралнии вапи да написуват Мохамедовая рука сас длан и на ногите му стопите на таблица, сас злато и сребром изрядно украшение и повесят ги къмто киблето на стену — да гледат къмто, Мека. Таковое обичай имат да ги повешават по джамиите по доми свое и востанват заутра рано и на то си учинят кланяние и молбу свою. Благоговейно ги целуват и почитат и тамо на таблица оная, що е упаднало прах, уземат го и отерват сас него лице свое. И още на тая таблица написуват изображение крин бял, що сказуват, како е той крин перво от пота Мохамедова произведен. А насред таблицата сас изрядний и доброписателний образ написуват все образ Мохамедов, сиреч все части тела его, ала без лице. И написуват четири имен тамо — четири наследници Мохамедовии: Абубекир, Отмана, Омера, Алия, и приложили им някои похвалнии стихове за прославление нихное. Из турецките султани токмо един султан — Мурад Третий — тая заповед не хочел да держи, почто повелял да напишат на царския чертоги и палати за украшения на все родове образите, що ги сам согради и снаправи.

А персите сказуват, како не е възбранено да изобразяват икони, но да ги почитат злочестиво ест. Затова ги мият турците и арапите, како са нечистии еретици. Они изобразяват вси пророци от Адама и до Мохамеда, и не токмо на другите пророци лицата, но и самаго Мохамеда, ала го изобразяват сас тяло, без глава токмо. На място глави плат белий като глава запасват, зарад да не би било видяно лице его. Лицето му покрито изобразяват, почто говорят, како плот Мохамедовая като и на другите чловеци подобна сас части, ала лицето му красота имало велика, почто било просвещено сас божественная светлост неизреченная и неподражаемая, и тако не било възможно да са изобрази.

РАДИ РАЯ, СИРЕЧ ПОДАНИЦИ

Рая, сиреч поданик, на какова вярва да бъде, що е наложено на него дан да дава на султана, възбранено им ест да го рушат, да го обезчестят, да го грабят и да го убиват или от друга някоя страна да го раздражават и да го утесняват. Почто са говори у нихная фетва: „Душа нихная като душа нашея. Плот нихную като плот нашу. Благая нихная като благая наша, що сме должни да ги покриваме и да ги забраняваме.“ Закон коранов казува, како зарад единого християнина, що е рая поданик, макар от хиляда мохамедани от единого да бъде убиен, онии хиляда мохамедани, ако не изяват онаго мохамеданина, що го е убил, повелява коран вси онии хиляда мохамедани да ги избий судника до единого. Аз сам видях на Цариград, како девет еничари убиха единого гряха християнина поселянина и приведоха ги на судия да скажат кой от них убил того человека: „Убихме го ний вси.“ Не казаха онаго убийца, почто са надеяха, како девет мохамедани яничари зарад единого гяурина хоче ли судия да повели да ги побий (може за буде, како не знаяша законнии жестокости). Затова и рекоха: „Ний го вси убихме.“ И той час вси тие девет яничари от судния на смерт осуждени биша. Тако говорет нихная фетва: „Око за око, рука за рука, зуб за зуб“ и прочая.

4. Возбранено ест ним две сестри заедно да имат за жени, ала два братя две сестри да имат за жени не е възбранено им. Паки възбранено ест голямая, сиреч по-стария, брат да уземе на по-малаго брата жената себе за жена. Затова не е възбранено на по-стария брат да види на по-малаго брата жената, а малия брат да види на по-стараго брата жената възбранено ест.

5. Возбранено им ест братова дъщеря и сестрина дъщеря и леля си да уземат себе за женя и тако и две сестри заедно, каквото рекохме, но коги умре, ако е от голямий род, може да уземе по-малая сестра. Ако ли й узел перво малая, по-голямая не е възможно да уземе.

6. Возбранено им ест свободную девицу или свободную жену да уземе за наложницу и тако и робиня да буде от него свободена и

отпущена или от другиго някого ако буде отпущена и свободена.

Паки сют кариндаш, брат и сестра от млеко, що са съсали на младенчестве от една кормилица сосци, възбраненно им ест да ся уземат, тако и муж не може уземе за жену дъщер кормилицы своя.

7. Возбраненно им ест на коя ли буде чуждая жена или дъщери ея, или на чуждая робиня, или на чуждая наложница ни да са докачи до них, ни да гледа на них позволено им ест. И още, ако буде девица подолу от седем години, тоест преди возраст ея, да са сочεται на брак не е запрещено, у което время могут да ходят они на общая сколя.^[79] Паки муж мужа или отрока да греда на голое тяло тежчайший грех ест, говорят, освен ноги до колени и тяло от главы до пояса, макар да има у них скотское содомское обхождение.

8. Возбраненно им ест не укусват едина капля вино, ала другии напитки колико хочут да пият, но токмо пьян да не буде. И освен това зарад лекарство да пият позволено им ест. Ала защо е толкова у мохамеданите вино запрещето ест? Освен то вино, що сказахме отнапред на главе, като возшел Мохамед на небето, що е било тамо первое тому от Бога възбраненно и от ангелите Божи, и още другии две запрещения приносят — едно от самаго Корана, другое же из книги Мохамедия. Що е из Корана запрещено вино, тако говори коран. Сказува, како е Бог пратил два ангела на свето, на одного имя Арут, а на другия Марут, да обладават вся земля и да судят человеците по праву. Ала отишла една красноличная жена при них да проси правина своя. И като ѝ отсудил, що е просила она, после ги позвала на трапеза своя да ги угости и принесла им вино да пият (ала им било заповядано от Бога вино да не пият никако). Ала они пили много безмерно и опили ся и обезумили себе, и наченали да искат от жената плотское смешение да учинят със нея. И она соизволила, но сас таковая причина: едину ангел да я вознесе на небето, а другия да я снесе пак долу на землята и тогива да им учини волята. И тако я узели ангелите на рома свою и посили ея и занесли я на небо. Като возишла тая жена на небето, видял я Бог и познал правина, що имаше она, и той час учинил оная жена на звезду светоносную, зарад да буде и тамо между звездами тако красна, каквото била и на землята между жените. А на ангелите таковую казън подаде Бог — да висят сас главы свое надолу, повешени да будут за

нозете свои у някой вавилонский глубочайший кладенец до скончания света. А другая причина зарад това вино ест, що са било случило понапреди, докле не беше возишел Мохамед на небето. Мохамед някоги видял двоица човеци, како са прегъртале като братя и целовали ся, и попитал някого човека, що е бил там: „Какова е тая причина, та има тия човеци толкова веселости и любов между себе си?“ А он му отговори: „Тие човеци вино пили и сас него са обвеселили, затова са тако между себе взаимно прегъртат и целуват ся.“ Като чу това, Мохамед много похвалил виното и рече: „колко е потребно това вино на утешение человеческое живение и вещь полезна ест.“ И по малом час пак ся повърнал оттамо. Видял едного от них умрял, а другия того двоица човеци го верзали и на судия го влачеха. И между другите човеци много мятеж имаше. И Мохамед паки попитал: „що е това толкова мятеж людский и що е за тоя мертвия человек?“ Отговориха му: „Два ония човеци, що са преди малий час братски прегъртаха и целуваха. И като си ги видял и похвалил си ги, ала от много питие вино опили ся и обезумили ся и наченаха да са крамолят, и свадиха са, и един уби другаго.“ Тогива Мохамед, що перво като похваляше виното, наченал да го похула и да го укорява, и рече: „О, да би Бог запретил на човеците това винопиение!“ И послушал му Бог молбата. Того ради, като возишел на небето, возбраненно било тому винопиение и на неговии последнии народи. Почто народ турецкий пьянственный народ ест от всите други народи. Мни ми ся, како е то всякому известно. Тверде мало ся насыщат от това вино, а най-више простаците сас отвореное гърло преизполняват стомах свой. Ала зарад на уничтожат тоя грях, хиляди хитрости и убежище измислили, а най-вече що са искуснии на закон. В перво думат, почто кой пий вино, страшний грях са уработя и не е подобно да са говори, како е добро вино или пьянство, или веселост, що са приема от него, да го похваляти или да го превозносити. Но това изречение едва не са противни вси стихотворци, що полагаат всю хитрост и израдство художества не тако на другое похвала като на виното, нито са срамят да превозносят това вино, що хочут они на рай да го пият, що го кевсер наричат и прилагат му имя нур, що са на Корана зове божественное сияние. И още го наричат абигаят, сиреч животная вода. Таковая титла и работа тому приписуват и още на това подобная.

Преславний ест стих на султан Мурада, що беше по право первоначалника пияниц. Ядеше маковий (афион) сок и много тютюн димяше (той султан Мурад беше избил такива на своя империя до четиринадесят хиляди, такава са слава обносяше). Он са смеяше и тако говоряше за них: „Егли кеиф олмак истерсен баденуш ол, бок еме“, сиреч, ако хочеш да будеш чител на веселости, пий вино, лайна (говна) не яж. Лайна, дума, маковий сок и други такиви вещи, що упояват човека. Паки други хочут виното да го претворят (да го наливат като) оцет но чревето свое, почто е оцет виний им позволен. Но коги изпият чаша сас вино, той час сол посипват тамо. Колко ли обмануват (лестят) сами себе, почто наливат вино у стомах свой и наполнят и жили свои, и претворили себе на оцетници, и що е възбраненно, учинят го позволено, а да укапне на одеждата му, грях имат и сол посипват. Вино гореное или други спирти, сиреч ракия, толико да от тях, ничто не е. Разсуждават, како не пият того за другое, но за пиянство, заради да приемнат от Бога казън. Ако са случи да хватят някого у то пиянство, от судия наказани има да будут. Почто всякое възбраненно, коги промине през огне или през алембик да буде пропушено, мни им са, како са очистя от всякия скверни и нечистоти, и като е нечисто, тогива чисто бива.

9. Возбраненно им ест мертвечину незакланое да не ядут и кров да не ядут. И на жени нищо не е позволено да заколи, почто от жена ща е заклано, запрещение имат да го не ядут.

10. Возбранено им ест свиное мясо да не ядут. Свиное мясо сас виното равное запрещение имат и утврдяват. И още за нечистое имат пес, котка, жаба, врана или грач и гарван и други плотоядния и калоядния животни и того ради не е позволено им да го ядут. А татарите, като ядут кониное и камилинное мясо, затова ги трупоядни^[80] наричат турците. Укорение било на турците от някои християнский писателей, като предала Писание, како они камилское месо ядат, макар то токмо у арапите бива. Но у нужда и камилское млеко ядат равно каквото другите животния и скотове, що не са запрещени. Паки нест позволено ним всякое животное четвероногое и фърковатое да убиват, що не е ни за ядене, ни за другая някоя потреба полезна и що не наноси на човека никаковий повред и убиток, каквото паук, мравии, жаба, домовная муха и медоточная пчела и

другии малейшии животнии, и други черепоконни, що излязат из тревата и из землята. Ала най-вече са износи у них история зарад паука, како бил някоги Амавия халифе сас флота корабленая на някой пристанище и на утре хочел да простре ветрила, сиреч елкеми, та да гони неприятели свое. Ала като видял едното паука како си прострел паячина своя от едни корабл на другий, и не хочел да му разкъса мрежата тоя ден до довчера, но терпеливо седял на тое пристанище, а плен и лов имал готов пред очи свое. А на втория ден видя неприятели свои, како са явиха сас много силний флот корабленый и идут верх него. И да не би бил излязъл от тое пристанище, не би избежал бил от беди злия. И от това разсуждаваше, како по Божию смотрению паука препятие учинил на кораблии неговии и удержал ги като някая новая котва у пристанище оное. И тако зарад паука на Корана има особливая (башкадже) глава, що са много чете зарад него.^[81]

11. Возбраненно им ест да уземат лихву (мамеле) или от свои пари пребиток да уземат — ни много, ни мало, — почто мнят, како е тая нечестивая работа по достоинство и по правду. На лихоимците и що пременяват пенезеи (дукати), на суд не подава им са някой слушание и на нихное марторисвание не хвацат вяра, и на никое друголюбное почетение да поставят ги за достоинии, но имат ги на хуление незагладимое и на повредное умаление доволно им ест да го назоват и да го показуват по праву, како таковий ест. Почто говорят, како между хайдути и между лихоимци токмо едно имя ги разделя, а работа не.

Ала на това време мохамеданите лихоимци изнайдоха една хитрост, що да могут сас тая хитрост да уземат лихву и да избягнут от имени укореннаго. В первых, ако хоче някой да подаде някому денги (пари) сас голямая лихва, сиреч да подаде сто, а после да уземе петдесят отгоре или двадесят лихва, поставя пред марторие зарад оная лихва, що хоче после да я уземе, някая златая вещь сас малая цена или сабля, или шуба (кожух) и пита оного человека, що узема ония денги: „Хочеш ли доброволно да купиш тая вещь за толкова денги, колкото е оная лихва?“ И он произволи за толкова да я уземе. И тогива рече оний, що хоче да уземе оная лихва: „Подари тая вещь сега на того человека — някого от неговите человеци, — а он да я подари мене.“ И тако прилагат злодеяние на добродетел и злоба на благодеяние. Почто

повелевает ся, како кавл шерии, сиреч договор праведен и от правди ест. Того ради на рукописание не са поменува име на лихву оную никога, но пишут оная вещь, що я е купил он за толико и за толико.

Паки лихвоземание у них невозбраненно ест на денги целковния, що са собирают зарад народных ползах, и на вещи божественния, сиреч на милостиня, да удоволяват сиротиня, да угостяват чужденци, да изцеляват болнии и на изучение, що ходят на школи, и на созидание джамиев и що е при джамията.

И още и денги сиротския, що останат малии деца без отца или без матер, могут да подани будут на торговци сас известная лихва, докле приидут ония сирачета на смисленная возраст, сиреч да имат откуда да са прехранят и да са облякат, зарад да са не умалят денгите им. Ала кога приидут на возраст совершения, по излечения судейскому, тогива е потребно да покажат добрии и достовернии мартории пред судия, како е пришло то мужское дете или девица оная на совершенный возраст и возможно им ест браком сочетати ся. Тогива ония отеческия денги или матерния подают им ги и повелева са от судия оная лихва да престане.

12. Возбраненно имат всякий лов освен риби, макар някоги по подлогом прохождение, гуляние и зарад да си починат от многия работи султану и другиим велможим, що висит на них народная работа, може да им буде разрешено веднож у неделята да поидут на лов. Почто спроти фетвата повелева им са да не отегчават и да не оскорбляют плотский естественный силы освен труда женского смешения, почто здраве султаново и велможное мни им са, како е то здраве народное.

13. Возбраненно им ест без работа да ходят и празни да седят, и много да спят безмерно, ала най-више во время молотви.

14. Возбраненно им ест празни речи и приказки да говорят, що не приносят никакой пользы кой ним слуша, или другиим някои непристойныйи фабула блядословити и сказовати.

15. Возбраненно им ест више или по-много от потреби и нужды своей разнос да учинят, но токмо колкото е потребно и колкото може да понесе состояние человеческое, толкова да разносит, а не повише. Паки запрещено им ест да носят одежды шелковыи, сас золото и сас серебро наткани, и перстен златый, и пояс златый на мохамеданский закон запрещено ест (о, да би и христианский закон запретил!). Носят някоги таковыи одежды и мужие, но токмо зарад славопоказание пред

народа и зарад украшение двора султанскаго, що служат у султанския двору и сам султан, ала по гражданский закон позволено ест, а не по пророческий.

16. Возбраненно ест, а най-вече безумно судят да буде това, кой дава на църквите, сиреч на джамията, някоя вещь, що е за дом потребна, или кога не е возможен да си киверниса жената и децата, а он да подава милостиня на сиромасите.

17. Возбраненно им ест освен арапский язык другии без всякии нужди да не говорят и на другий чуждий язык книги да не четут, ни да учат ся. Веруват, како на вси нужди никой закон ним не е наложен ест, почто по фетвата са говори: „Казаея риза“, сиреч подобно е на нужда да са покориш.

18. Возбраненно ним ест всякий уграние род, сиреч да играят хоро или другии игри християнския, почто таковии игратели, коги будут поймани от судия, сас биение педепсани^[82] биват, освен играние сас чан-пари^[83], ала под таковая причина — кой час чуват, коги вика ходжата на джамията, да престанут. Ами ако не престанут, тогива са вменява то играние като оное, що е возбраненно и запрещено.

19. Возбраненно им ест музикая, ала я имат на усумнение, почто гласную явно хочут невозбраненно да буде. Ала орган някои от них говорят, како возбранен ест, но все на това са согласуват, како и гласнии, и органии музикии Идрис, сиреч Енох, ги бил изнаишел. Тако после и пророк Давид сас органии музикии Зеббура, тоест псалтир, извадил и сас них пояше и на Бога слава и благодарение воздаваше. Спроти това толкяват учените мохамедани, како е музикая позволена, почто е небесная работа, ала говорят, како в молитви всяческии подобно е да молчи, защо яче из позволяние прешла би на возбраненную. Паки позволено имат свирели, почто сказуват, како сам Мохамед сас него са утешал.

20. Возбраненно им ест камбано да имат по градовете и голямия часове да бият, почто, като ударя часу, на звона та са уподобява на християнския церкви. Ала нине редкий град да не имат голямии часовнии да бият, токмо на Цариград и на Андрианополе не имат.

21. Возбраненно им ест, коги имат войска, да не обрязват ноктей свои и верх глави свои да не бриват, почто они мнят, како са ноктей на человека природное оружие и возможно е ним сас ноктей своей да хватят и да раздерат неприятели свои. А главу не бриват того ради, ако

са случи някому мохамеданину да буде убиен от неприятеля, та има оный неприятел за что да мухвати да подедне от космите му отсеченная неговая глава. А кога е обрета главата му да не има косми, тогива оный неприятел може да буде понужден да я поемне сас копие или сас палюш свой. Кога буде тако, мни им са, како причину подават на онаго неприятеля повише да са гнева и да реже на мученика онаго, що са ѝ исполнил звание свое, и повише умножава укорение оный неприятел на оная мохамеданская плот. Ето сас таковое подобное лъжесказание и блядословства у мохамезаните мало не безброение ест у них, сиреч безчетная.

[78] идолопоклонници ↑

[79] училище ↑

[80] животни, които ядат мърша ↑

[81] Коран, сура 29 ↑

[82] биват бичувани ↑

[83] У Кантемир — шахмат ↑

ПОВЕСТ МОХАМЕДАНСКАЯ О МЕКРУГ ТОЕСТ ГНУСНИХ ИЛИ МЕРЗОСТНИХ

Под имени мекруг нарича са все, що е по законному уставу, ала не е определено нито като позволенное, нито като возбраненное, но що са показува на самаго человека мерзостна и недушеприятна, що са показува или тако, или каквото ест.

1. Мерзостно ест ним, коги са окаля одеждата му или съдината му, или какова другая вещь да буде сас пикоч или сас човешкий кал, или сас другая нечистая вещь, що не е возможно да са измий сас топлая вода и сас мило (сапун), или я измил, ала са повредила.

2. Мерзостно им ест да ядут кон, осел, аслан, каплан, волко, лясица, птици и животния незнаемия и черепокожния земление и морския, и риби незнаемие, и още саранча, но у арапите тоя род саранча та са едри като врапци и они ги ядут като позволенных, и жаби, и прочая.

3. Мерзостно и гнусно им ест, когиу падне у някоя съдина, що има у нея мед, елей, масло крави и другая благая, мишка или другое нечистое животное и да са удуши у него. Сказуват, како някоги прение имали зарад муха, коги упадне у ястие, гнусна ли й или не, ала разсмотрили и узаконили, како муха не е гнусна, но приноси на стомаху возмущение. Що имат они другое присловие: „Не е потребно да не пречитеш неприятеля, макар да буде и немощен, почто, ако не може да тя учини някой зло, ала може да тя учини безчинство и някое смятение.“

4. Мерзостно им ест да хранят у доми свои псета и други нечистии животни, и четвероножных, и летающих, освен една котка.

5. Мерзостно им ест сас неумити руце и сас левая рука да ядат хляб коги яде, ако си не измий и руце, и уста своя.

6. Мерзостно им ест да ядут пловка^[84], гуска, кокошка и другия птици домовния, що погълнат и ядут всякая нечистота, докле са не очистят у кафезу най-мало барем три дни да будут хранени, заради да

изхвърлят из чрево свое вся оная материя, що я са напред погълнати. Но стомах и кишки^[85], и главу на всякая птица да ядут възбраненно ест. И още, докле ѝ не очистят утробата, не влагат ея у горячую воду, да ѝ изстрогат перята. Ако не учинят тако, не е позволено им да я ядут.

7. Всякое животно, що е от псе уловено и разкъсано, макар да е позволено им, ала им са мни, како е мерзостно.

8. Сас чуждя ухочистичка (хилал) уши и зуби свои да очистят мерзостно ест им. Ако ли учини някой това от нерасудство, должен ест оное ухочистичку да я преломи и да я хвърли, да не буде ни за него, ни за онаго.

9. Мерзостно бити, разсуждават, да си учеше браду свою сас гребен, що му е строшил един зуб, почто имат браду всякоги на почест, мало я не почитат за свята.

10. А това не е токмо ще го имат мерзостно, но и джаиз деил, сиреч неприлично ест, да влезе някой у джамията да са кланя сас раздрани емении или папуци, ала имало да са раздрани колкото два перста да са вместят, не е възможно тому да учини молба сас них, почто мнят, како прах влази у тая дира и умерсява му абдесту и неработно учиня оное измовение и очищение. Того ради, ако буде някой мохамеданин сиромах и не е возможен да си купи обувки нова или вехтий, повелява са тому сас боси ноги по все молебния часи абдест да узема и сас голии ноги молитва намаза да совершава.

11. Такожде мерзостно ест, ако му са омочват усите у лъжицата, коги яде, и у чашата, коги пий вода. Затова младии мохамедани опасно отпускает уси свои и подстригват ги или ги нагоре закудрят, да са не разпуцат по устне его. А старците са срамят да ги закудрят нагоре, но сас ножици мало ги постригват. А що са учени, они ги подбриват до половина, почто говорят, како са уси от кал человеческий родени.

12. Нокте свои на всие седмици должен ест обрезать веднож и като ги обреж, да ги фърли на землята, но да ги положи у пазуха своя, тоест от заповеди суннета, какво другое място показahme, но токмо на войска да ги не образува, каквото по-отнапред рекохме.

Ето това са най-вече знаменитейшии закони мохамеданския — отрицателния и утвердителния заповеди, ала ги соверших. Но да преступим сеги и да изтолкуваме и други религии и устави мохамеданския.

[\[84\]](#) патица ↑

[\[85\]](#) черва ↑

ПОВЕСТ О ДУГЮНЕ МОХАМЕДАНСКИЯ

Тако нарицают все празденство и веселие, що имат они и що учинят между них.

Това по арапски го наричат сур, а по просту дугюн, някое общественое радостотворство, веселие, празденство, торжество. Когито учинят на брачния дни, зоват го никяг дугюну, а коги е на обрезание, наричат го суннет дугюну, а коги са куртулиса някой от робство, да учини празденство, наричат го йесир дугюну.

Като имахме ний долгое и многовременное обхождение сас мохамеданите, та са много крати случи нам, та поидохме на таковое нихное веселие и празнование, що хотим вкратце да скажем вам.

Перво да речем зарад празденство обрезание мохамеданское. Отрок, докле не прииде на возраст свой осем години, не обрезают его, ала ако са случи у тия години да умре, никое сумнение не може да буде зарад спасении души его, като е умрял необрязан. Почто веруват, како и Авраам Исаака и Исмаил на тоя возраст обрязал. И още веруват, како е Бог пратил два ангела на самое рожедни Исмаиловое и преставлени били да вардят и да пазят Исмаила от всякаго греха, почто отрок не имаше совершен разум. Затова толкова прилежно сас трудна душа ангелите увардили душата на отрочето. Почто на оное состояние бил Исмаил като на состоянии блаженство и като другий ангел третий между них, тако са явяваше пред лицето Божие и ходяше.

ПРАЗДЕНСТВО ОТВОДУ К ХОДЖЕ

Кога прииде мохамеданское дете на пят години возраста своего, ако е мужеский пол, отводят го на ходжа да са учи на книжное учение, ако ли й девиче, заводят го на уста хатун да са изучи да нашива цветя сас игла, ала ги сас голяма слава отводят. Украшават отрока сас одежди златии и сребрении светящии и украшават шапката сас маргарите и сас другии драгиями камене, и фригийскою работою нашити наместо венец на главу его полагает. И посаждават го на избранный и много украшенный кон, и вси школнии отроци предидут сас него до мектеб, сиреч до школи, и поят и возпевают някои сладостния стихове, и молят Бога да му поможе да са изучи писмена и спроти оная писмена да разумей коран и закон Божий и уставы и заповеди пророческии. А домашнии и сродници неговии — еднии держат коня за юздата, а другии идат след него по два, по два и обихождат някои улици, що са широки и многолюдния сас музикии и сас другии громогласнии инструменти, и приводят го до школята, и предават го на ходжата.

ПРАЗДЕНСТВО ОБРЕЗАНИЕ ОБЩОЕ

Коги исполни мохамеданское дете осем години возраст свой или да буде и до тринадесят години, не е то противно паки таковое празденство бива. Но велможските деца пред петок три дни напред наченат да са готвят и хабер подават на роднини свое и на комшии свои, почто у петок должност има да са обреже. А зарад султанскии деца четиридесят дни напред хабер подават и сас голямое разносение празденство совершават. И тогива тако украшават то дете, каквото на школя коги хоче да поиде, и обиходят улиците сас него. И като са върнат у дом, кой богат велможа, они обичай имат да собираат другии деца сиромашкии три или пят, или до двадесят, зарад да будут и тии обрязани ведно сас неговое чадо или чада неговии, почто да не биша они един по един обрязани, че разнос много отходи. И тако у едину или у две горници (одаи), що са изрядно постлани, вси деца въводят тамо и хирург тамо готов ест, що и има художество на това изкусен, и нареди всите деца на постелята. И оний хирург има някое орудие, що пристисне на уд оний кожицата като сас клящи и крепко я пристегне, като да са не върне назад. Това като види оной дете, от страх начене да плаче и побледней, а хирург, зарад да му отнеме страх, начене да му говори и да преструва себе, како това обрезание хоче на другий ден да го отложи. И держи у себе сладкия конфекти или простий мед и той час наскоро бързо нечаяно отреже оная кожица, що е у клящите пристисната. И детето, като угади, начене да крещи, а хирург той час замаже му устата сас мед или другая сладостная вещь и то начене да са облизва, размеша болест свою сас сладост. После са укроти и престане да плаче, като са соверши тако обрезание, тогива сродниците и соседите, що са позовани на това празденство, той час принесут на постелята дари кой какво хоче и може, като да ги види оно и да приемне някоя утеха и да забрави оная болест. Ето на обрезание общии причини мохамеданских синов тако бивает.

ПРАЗНОВАНИЕ ОБРЕЗАНИЕ СИНОВ СУЛТАНСКИХ

Коги има да са обрязват синове султанскии, седем месеци напреду проваждат укази на все Турецкая империя и сказуват повсюду на кой месец и кой ден хоче да буде то обрезание, и повелява са на вся пашии и на все великии господари, що са на власт, да или сами да приносят дар на султанскаго сина, или да проводят на своите капунегаяси они да подадут достойния дари на султанскаго сина. И най-последний паша не може да принесе дар по-долу от пят хиляди талери, а везир и другии наши, що са беглербег назовава, от двадесят и пят хиляди талерове по-долу не можат да принесут, ако ли и по-више да принесут, то не е противно, токмо по-мало да не принусет. Молдовский и букурешкия господарей от всех везирей потребно е повише да принесут дари, що превозходят суму до шестдесят хиляди талерове, ако ли дадут по-мало, под гняв падат и бедно си затриват всячески достоинство свое. Тогива бива играния гражданская народная, топове, фишеци хвърляние, трапези везде пренагтовени по причину и состоянию при сидящих натъкмени. Ако са случи някои министри, послы христианскии властители, на Цариград, приканват и них на оное празденство не ради толкова за почтение, но зарад да приемнат от них подарки, що поставят ним стол отделен от другите и благочинно ги почествуют, що седят при оння стол по достоинству властители нихнии. Ала всякоги французкия посол тогива най-више са почиташе. Ето тако бивает обрезание синов султанских.

ОБРЕЗАНИЕ НОВОПРИЕМШИХ ВЕРУ МОХАМЕДАНСКУЮ

Някой християнин или евреин, или от другия вяра ако са обърне на веру мохамеданскую и хочут да го обрежат, ако е на Цариград, перво го приведут на везирскую Диван, ако ли й на другое място — пред пашата или пред аянина, или пред кадия приводят го в своите одежди облечен. И коги предстане пред везиря, той час си уземват шапку от главу, сам я хвърля на землята и рече: „Аз хочу да приемна мохамеданскую веру и това желая.“ А други и има, та са изкусни на турецкий язык и сами от себе учинят изповедание мохамеданския вере. Таковии той час не са приемат, но проваждат го на чаушбаши, зарад на втория ден да го изпита прилежно на вчерашния ден да не буде бил пьян и сас пьянство да пожелай вери мохамеданския, сас лишений разум. Почто они пьянаго и лишенаго разума, сиреч лудаго, равно ги имат. Воистину изрядно, защо оний кога е на таковое состояние, и вяра му не хващат. Того ради, кой хоче да приемне вяру мохамеданскую, и на втория, и на третия ден по три крати го питат от все сердце и от всею ли душею желает да възприемне веру мохамеданскую. И ако са случи тоя человек лишен сас разум и от многое време страждет оное ума повреждение, отпуцат го необрязан. Почто мохамедани мнят, що са обезумлени муслимани от какво да буде да си будут затрили разума, они са спасени, по това веруват, како наместо них ангелите пост держат и молби струват, и други мохамеданския заповеди все исполняват. И тако във второй ден той християнин или евреин ако рече, како вчера бях пьян и не помню що съм учинил и що съм обещал никак не зная, тогива люто го бият и по изволению судническому грозно и безчеловечно повелява са тому да си исполни обещание свое. И кой терпеливо понесе оное биение и непреклонно да рече, како хоче на своя си веру да пребуде, нито помни да буде учинил таковое обещание, почто е бил пьян, тогива са повелява тому от судия да приведе двоица мартории мохамедани, да биха они марторисали, како в оний ден видели того пьян или много вино пил. И находят ся таковии сиромаси мохамедани, що и они любят да пият вино и за

много пари надеят са после да пият доволно вино. И лесно такова мартория приносят пред судия, како е поистину ония пиян бил у тоя ден, и знаят, како е видян бил на то пиянство и от други мохамедани или сас имя сас кого мохамеданина пил толкова вино, докле били пияни. И приводят и них пред судия, и питат ги: „Видяхте ли того човека у той ден да пий вино и да са опий?“ А они са боят да рекут истину, зарад да не будут от судия наказани, като са и они пили вино. Тогива е потребно да си положат руце свои на Корана и да ся закленат. Ала ако не хочут и това да сторят, повелява им судния истина да марторисат. И тако зарад страх клятви да марторисат, како поистина видели того християнина у тоя ден и час, како вино пияше и пиян беше. Тогива повелява судия ония мартории да будут наказани сас седемдесят и една тояга, а оний християнин свободно отпущен бива, но едвам не подаде все свое и отеческое имение на того судия.

Ако ли рече на втория и на третия ден, како хоче и желае да възприемне веру мохамеданскую, паки го приводят при везиря или при судия и тамо си повдигне десная рука и покаже указателный перст свой, и стори изповедание вери мохамеданския, и тако соблюче одежди свои и обляче ся у новия одежди, и перво полагаат на главу его зелену шапку или чалму. После го посаждават на избранном и украшенном коне и подават му у десную руку стрелу, и он я подемне сас указателния перст свой, що показува знак божественнаго единства, що му са стои отсега да го верува. И тако сас голяма народная слава от везирския двор възседне на ония кон и обихожда улиците, где има много християни, или, ако е евреин, где има много евреи, сас музикия и сас тумпане, и сас него обходят много дворяни и яничари. После са върне у някой дом, где е подобно да го обрежат по вишереченному чину.

Оний бедний християнин, ако ли не е бил пиян, нито обезумен бил, макар и на шега да рече това пред двое турци, како хоче да буде муслиманин, а заради свое пиянство и обезумление не може да приведе мартории, и ако начене непреклонно на отговор да са запира, не е възможно вече тому никаковая надежда за спасение, сиреч да са куртулиса, но нужно и потребно ест тому или мохамеданин да буде, или лютая смерт да претерпи.

Зде да скажем история благочестивея и сладостнейшая.

Заради любопитнии човеци, ала повише заради благочестивия людей например да предложу тая история, що есм аз сам очевидний мартор за тая работа. Спроти това хочу да скажу, зам да познаят и другите християни колко е тежкое и бедное живението християнское, а най-много греки и болгары^[86], що воздишат и досега под турецкие и мохамеданские тежский и жестокий ярем и никак си не отдыхнут.

На вратах цариградских, що са нарича сеги Паша каписи, а на вехтое време са нарицала Златия врата, бил някой греченин младий до седемнадесят години на имя Николае. Ала бил юноша много прекрасен лицом и лицето му било красно и светло като ангелское лице. Бил бакалин тамо на един дукян. Ала насрещу тоя дукян имало караул, сиреч яничарский коллук. И някой от ноия яничари, като гледал онаго благолепнаго и краснаго отрока, по нихное нетрудное обичай хватил са за онаго оторока на злия любов, зарад да учини сас него содомский грях, и всякоги просяше от него това. Ала видя, како не е возможно да уговори того отрока ни сас коварнии хорати, ни сас многое обещание, тогива пременил любов свою в крайную ненавист и наченал хиляда коварнии хитрости да тражи враг, како би возможно тому да пресече живението на того незлобиваго отрока. Ала гледайте какво е начало положил вселюбнейший дявол. Написал на хартия азбуки турецкая, яки би хочел бедихава^[87] да научи того Николая турецкий писмена и раккам^[88], що е то много потребно на торговци човеци да знаят. Ала Николае, като не знаяше неговая лест или белким от Божия благодат сас таковая причина хочеше да му са изплете мченический венец, и наченал от онаго яничара да учи азбуки и раккам турецкий. Ала като беше остроумний и прилежний гречин, у малое время и писмена разумял, и раккам ся научил да слага. У някой ден дяволский оний яничар натъкмил другии двое яничари, та коги поиде на дукяну Николаев, а нои отвон да стоят и да слушат какови речи и хорати хоче он сас Николая да са разговаря и прилежно да ги уземнат, като да могат да разумеят гречина що кя чете, после да марторисат това. И тако като приговорил, написал на малой старой хартиице изповедание мохамеданския вери, като да не буде позната неговая лест, и по обичаю своему влязол у дукяну и наченал алфавит да учи Николая. И като сверши това учение и хочеше като да го настави добре на учение оное, приложил му да прочете оное изповедание вери мохамеданския. А Николае за трудност сложении писмена, почто още не беше совершено

изучен, и като четяше оное, не можеше да го подедне сас разум свой. А ония две яничари, като стояха отвон скрито и слушаха, той час напразно воскочиха у дукияну и онаго беднаго, повише блаженнейшаго, Николая наченаха онии перво сас ласкателни хорати да го поздравляют и рекоха му: „Ислам мурабек ола“, тоест вярна мохамеданская да будет тебе благополучна. Ала Николае нищо от това не приемаше, почто му са мняше, како са шегуват сас него, каквото и на другое время много кроти таковое шегование струвале сас него, и не отговоряше им, но просяше и моляше ги да не учинят молва и метеж на дукияно му. Али они като свирепи аслани грабнаха и хватиха того юноша и извлякоха го из дукияно му насилно и немилостивно и приведоха го при своего чорбаджия, що седеше на коллука, и навадяха го, и сказуваха, како е учинил пред них изповедание вери мохамеданския, и що са е обещал, не хоче сега да го исполни, ами укорява веру мохамеданскую. И той час го повлекоха оттамо и приведоха го пред самага везиря. И тамо пред везиря един о них сказуваше, како си е обещал да приемне веру мохамеданскую и прочел изповедание вери, а двоицата марторисваха, како е тако истина. А богоязливий Николае отричаше ся и думаше, како таковая хората нито е рекъл, нито е помислил и не е возможно тому да са отрече от Христа господа и Бога своего, а да изповядува Мохамеда. Тогива са прогнева везир и повеле да го бият и люто да го мучат да скаже по праву, и повеле тридесят дни наред по двеста тояги да му ударят и утро, и вечер. Спроти това са разгоре Николае, макар да беше млад сас тяло, но душею и верою христианскою повише от старец. И начена хвала да воздава на Христа господа, а Мохамед начена да го хули и да го укорява и сказуваше пред них мохамедовое ложное беснование сас явний глас и сас крепкое и неустрашимое сердце. И хулаше го, и подсмиваше ся на вярата njihная, и на всякое мучение готов показуваше себе. Като го видя везир, що беше тогива кара Ибрахим паша, такова дерзновенна, и помисли да не повише посмеяно и похулена буде почест и имя лъжепророково, повеле да му отсекут главу пред неговий дукиян. И като би това, блаженный Николае тоя ден принял венец мученичества. И стояли тялото му повержено на землята три дни. И зарад да си совершат мучителство свое, след третия ден хвърлили в морето святое тяло его, що са нарича Мраморное море. Но нощию от благочестивихи христиан било извадено от море и погребано било у манастир „Святая Троице“ честно, що са зове

Княжеский остров, скришом. А риза неговая, що била напоена сас кров мученичества его, тогива я узели от него и держи са у монастир и досега светла. Сказуват, како много чудесния целби приеMAT вернии християни и до днес.

Дивен Бог во святых своих.

[86] „и болгари“ липсва у Кантемир ↑

[87] бесплатно ↑

[88] смятане ↑

ПОВЕСТ О СУПРУЖЕСТВЕ МОХАМЕДАНСКОМ

Супружество мохамеданское таковое ест: ако е дева, зоват я бекире, ако е вдовица, зоват я мердум. Тие, що са рождени от мохамеданския родители и почестно охранена в дому, на таковий закон ест обверзана, како да я не види никой другой человек освен отец ея и дядове ея, и брати ея, а другое чуждое мужеское око никако да я не види никоги. И сам жених, що хоче да я уземе за жена, не е возможно да я види никако. Како хоче да излезе някоги из дом навон, сас покрито лице излази. Някой юноша, коги хоче да са ожени за някоя девица или за вдовица, проважда от сродници свои жени да я видят какова ест и от них приема вест нейная красота и добронравии ея, що помисли да я уземе себе за жена, и каковае она, не знае. Може да случи по срекя неговая. Тако от страни младоженцовой проважда са почестния и на верности достойния жени и они на матери девици или вдовица показуват, како таковий юноша неженатий или женатий, каквото и отнапреди сказахме, като един муслмиманин до пят жени узема по Божию повелению и по пророческому соизволению, хочет оженит ся. Евленмек по турецкий язык нарича са един дом да будут и като са сговорят изволно, тогива и от двете страни подарки са проваждат взаимно спроти сила и по достоинство, що са браком сочетават. И тогива подават вест на енорийския им и на другите комшии сас тия посредственния жени зарад брачном сговорение. После у ония наречение ден младоженеца на свой дом, такожде и невеста в дом родителей свои нагатвят потребная на празнование брачная и призовават комшии и приятели. Що са маломощнии, у един ден токмо трапезу и ядение предлагат, а мощнейшии на много дни поставляют трапезу и ядене изобилное, и различнии музикии слушат и игратели гледат, и довольно са утешават, и вся честно и безметежно бива то веселие, почто не има вино тамо да пият. И в четверток вечер противно петка, що са били позовани от младоженцова страна, тогива отхождат у невестино дом сас тумпани и музикии, колкото е возможно сас

почестное отхождение, и оттамо уземан оная невеста, ала я никой не видя лицето, почто я у двор уземат покритом сас коляска и сас голямое урбанство^[89], и възврѣцат са вси сас нея в младоженския дом. И невеста оная в харем уземат, сиреч в женское живелище, а младоженецу остане сас мужето на селамлишкий дом, сиреч во мужское обиталище. И тогива седнат вси позования на трапезах и сас голямое веселие продолжават това и до полунощи. После, коги приближи время да влезе младоженецу при невеста, ала оний жених има наместници, сиреч векили, някои женщина при невестата, тако и невеста има при жениха своего наместника. Тогива имам призове няколко старци от комшиите и като приидут тамо, попита ги имам защо е учинено това собрание и това брачное празденство, и они отговарят, како тия муслиманский син и дъщеря и муслиманская хочут да са уземат в супружество. Ала наместниците стоят тамо, кога соизволи имам да ги има, да му отговорят нихное согласие. Имам пак попита имат ли на това согласие достовернии и честнии мартории, като да утвердят нихная сговор и да биха показали верная мартория. Ала тия, що са оженват, ако ли будут от села, що са далеко един от другий, а они призоват тамо свидетели, и все това чуют и напишат имената и на младоженеца, и на невестата, и на родители их, тако и наместниците, и наместнический родителей, в книгу вси записует ся. Ако ли будут у едно село или у един град и младоженец и невеста, наместниците на имама ответ дават, како имат таковии мартории, ала не е потребно да отговорят они и да марторисват, почто и младоженецу, и невеста, и двоица от тоя село и от тоя град еста, подобно е сами зарад себе да марторисат: ето, и ний есми това. И тогива имам и другите старци приступят, и младоженеца ведно на ония врата, отгдето влязат жените у харему, и оная невеста прииде и стои на двор отвнутре вратния завес сас младоженцовая наместница.

И перво попита имам оную невесту зарад имена на родителей ея, ала имам отвон стои и пита я, а он отвнутре отговоря, како сама она таковое имя има и родителей ея тако и тако називает. Тогива имам повелява на младоженеца да попита он, що е внутре неговая наместница, тая ли й неговая невеста, що чухме ний вси глас ей. И она отвнутре отговаря, како е тая сама, що отговаря. Тако подобно и невестина наместник показува невесте отвон, како той ест същий юноша, що била отнапреди за него обручена. Тако зарад това коги са

известят и уверят, тогива имам отвон пак попипат оная невеста: „Хочеш ли доброволно по Божию повелению и по пророческому изволению да уземеш таковаго юноша за мужа себе?“ И она отвнутре отговори, како хоче того доброволно. На тая прилика и младоженеца пита таковии речи и он кога отговори това и утврди, тогива обявят сума парите колко е никяг^[90] ея, що го обрече тамо младоженецу пред имама и пред старците. Почто после, ако са случи развод, сиреч да напусти тая невеста, должност има тогива все ония никяг да го воздаде на оная невеста. И после по вопрошение имамовое и по определение никяга пита имам ония старци: „Хочете ли будете мартори за това?“, а старците питат младоженеца и невестата и рекут им: „Хочете ли ви да будем и ний мартори зарад това вашей супружество или за вашей согласие?“ Тогива они и двоицата отговарят: „Хочем и простим.“ Тогива имам и други, що са найдут тамо, фатят младоженеца того и като сас нужда натикат го внутре невестника, що го они гирдеги^[91] наричат, що хочут тамо двоицата да спят, ала сас тия речи: „Аллаг билен нихдже олсун“, сиреч „Бог с вами да будет“. И тогива пак са възврѣщат и на трапезата сядат, и тамо що са позовани сродници и комшии, кой каковии дари приготвил, полага ги на стол и после отходи всякий в своя си.^[92]

ДРУГОЕ СУПРУЖЕСТВО ЕСТ С КЕПИН

Имат мохамеданите и другое сочетание брачное. Того кепин наричат ради малая причина людею изнайденни, сиреч да не буде толкова разнос голямая да положат сас празнование брачное, що е това таковий обичай имат да го струват.

Муж и жена или девица коги са сговорят между себе си да са уземнат в супружество, тогива и двоица отхождат при гражданскому кадий и пред него скажат, како са сговорили между себе да са уземнат взаимно, почто он желает ея взяти за жену и она желаете го взяти за мужа. И судия ги попита три крати хочет ли по Божию повелению и по пророческому изволению да са уземнат в супружество. И они като са обещають, тогива им подаде марторисанное писмо и записува им мената сицилу мегкеме. Ала она жена должна ест да покажа мартория сас двое мартори, како никак не е никому била бракосочетана, или от мужа своего преди деветдесят и едн ден от мужа своего уволенна и отпущена ест. Тая скопост супружество много учинят и арменци, и греци, и латини, кой от них желай да има наложници, почто да не будут после уловени от церквата или от бостанджибаши, или от яничар ага, или от Галата войводаси, що са началници и вардители цариградский. Почто, кога будут уловени от них, колко хочут наказуват ги и колко желаят, толико пари уземат от них. Затова скришом от церквата приходяг и уземат от кадия писание кепини. Тогива могут после безбедно по своей вали да са волят у мресота сас курвите. По това на патриарха и на епископите, и на вси церкви от таковия человеци, що весма не имат страха Божия, голямая обида и пагуба бива и възприемат у себе внутренное болезнование. Почто, ако хочут нящо да им учинят наказание, та да ги отлучат от церквата, явно, не е безбедно, боят ся да не како зарад онаия неподобния любви курвенский белким оставят всячески и веру свою и приемат мохамеданскую веру. Много са пути случава и това, ако има някой степен сродства и по правило церковное да са уземат у супружество възбранява ги, а они останят церквата и отхождат на кадия и подава четиридесят дукати, и уземе едно писмо, и узема оная жена сас кепин. Но това не без

усмраждения и без болезнования нашего далеко да са потрудим да изявим сас перо нашей. Ако са случи някой роб сас робиня да са оженят, они пак на робство биват удержани до седем години, ала у седем ония години, ако родят чеда нито продавани могат да бъдат, нито отняти от них, нито отлучени. Тука самий чин потребвал би, да речем, о разводе, що си напустят мохамеданите жените, но да оставим него за последи, почто имае още да скажем другое празнование, що е и то под имене дугюн, що празнуват мохамеданите, зарад да куртулисват робито свое от други царства що са поробени, и какво обичай имат, вкратце да скажем.

ПРАЗНОВАНИЕ НЕВОЛНИКОВ

Коги са проводи писмо из Варвария, из Босна и из други места, що са покрай тоя турецкия империя, у Малта, на Шпаня, у немци, що са нахождат тамо мохамеданския роби, коги са известят сас колико цена возможно е да ги изкупят от робството, тогива за ония роби сродниците или приятели нихнии повдигнат са зарад благочестие мохамеданское и просят от везиря да биха могли спроти негово писмо и сас негово изволение да сторят свободное празнование, та да соберат милостиня от Муслиманите и сас тая милостиня да изкупят своите роби, що са нахождат у робство. Почто султан толкова трудно не са сожалева за них, защо не са помянува нигде да би дал някоги он негде една меднеца и да откупи своите роби, що са поробени. Почто сказуват, како е полезно на война и за душа, и за почест неговая и благополучно ест да са били сас неприятеля на баталия и да умре, да буде мученик, а не да са предаде на власт неприятелскую и да буде роб, како и други, коги видят тако, и они хочут да имат надежда, како хочут най-последе да ги изкупи султан срещу неприятеля на баталия. Но да са върнем ний к нашей предложение.

Като изпросят спроти везиря от султана позволение, известие подават по градовете и по селата ходи проповедник (телал) повсуду и вика, како у той ден и на то място у народное торжище празнование хоче да буде зарад робите муслиманския, що са поробени на войска, и онии братии наши страждут тамо зарад благочестие муслиманское у затворка и в окови. Но повдигните ся да сопоболайте зарад них и изволите да приидите на то място и кой колико милостиня подаде, има да са напише на каталог (тефтер). И на велможите, и на болярите, и на купците, почто знаят, како от много работа онии на оное собрание не могат да поидат, того ради ония, що са наставени да управят празнованието, они ходят по дворовете и раздават восковия свещи и кой изволи да приемне свещ, они знаят, како и милостиня хочут да получат от него. Тако няколико дни раздават свещи. И после на уречения ден и на уреченое място наемнат вервоходцов (що ходят по воже) и чародейнии (гъзбояджии) дивотворци, и игралищници, що

учинят позорища по своего разума, и тамо са собере и стече са многое множество народи, и мало не безчетное от различни вери человеци са собираат. На таковое собрание никому срамотно не будет, но повише го мнят благочестиво и почестно.

В первых ония вервоходци и други и игралцики учинят някое игране и не безработное явление, но сас стихове възпевают на тая работа пристойния песни сочининния и прочитают. И после приходят онии наместници из всего собора онаго сас чаши в руце свои и собираат пари. Три крати на ден бива таковое явление и игране и по три дни непрестанно празневание струват и на третия ден вечеру свершават игранието. Воистину чух от достовернии и почестнии людей, како на единое таковое празденстенное собрание собрали повише от петдесет хиляди ефимков. И тия пари приносят ги на градския судия и тамо ги преброят и сас печат ги запечатлеят. После ония собирателни уземат от християнските министри (илджие) марторисаное писмо, како имат толкова сума пари собрани и предадени на градския судия и сас писмо учинят общая полица и проваждат на оное място или на оное царство и тако изкупуват оттамо пленение роби свои. И робите имат должност да приведут сас себе от господарей своих или от управителей на ония провинции (кадалики), како сас тия пари сумою куртулисали са от робство и прияли позволение да са върнат на отечество свое. Ето това, що рекохме вкратце, довольно будет.

[89] разкошно облечена ↑

[90] зестра ↑

[91] брачная стая, чертог ↑

[92] У Кантемир следва подробно описание на обичая на кьносването и на установяването на непорочността на младоженката, което Софроний е пропуснал. ↑

ПОВЕСТ О РАЗВОДЕ МОХАМЕДАНСКИЯ, СИРЕЧ КОГИ ХОЧЕ ДА СИ НАПУСТИ НЯКОЙ МОХАМЕДАНИН ЖЕНА СВОЯ

Развод по коранову и арапскому речению нарича са далак, ала то бива двояко — едно възратное, а другое невозвратное. Но явно да покажем що е далак възратний и що е невозвратний. Зарад лесно да разумей читател наш, за това е потребно нам явно да речем: далак възратний ест някой мохамеданин муж, ако напусти жену свою и подаде ей от судия разводное писмо, ала после, ако хоче он, може да я уземе пок, ако не е поишла за другий муж, но по деветдесят и едни ден после я узема сас вторий брак. А невозвратний развод, що са нарича по турецки общо уч далак, тоест три крати напустена, или каквото другии зле толкуват — от три селезенки^[93]. Селезенок се нарича по турецки далак. Коги я напусти сас три далакя оний мохамеданин, тая жена вече не е възможно пак да я уземе за жену себе, докле не поиде она перво за другий муж и после от него да буде напустена, тогива може да я уземе за жену себе, докле не поиде она перво за другий муж и после от него да буде напустена, тогива може да я уземе пак себе за жену. Почто, като уразумехме различное развождение причината, сиреч како и зарад каковая причина бива тоя развод.

Коги му хоче да напусти жену свою, предоволна причина ест, коги я вече не хоче за жена, токмо должност има он да й заплати никягу, що са е обещал тогива договор на супружество пред имаму и пред ония мартории. Ама ако ли найде у нея порок, како е курва или не седи у дом, или без воля мужа своего ходила у чуждий дом, тогива не токмо що я напустява свободно, но не има должност и никяг ея да заплати, що са е подоговорил.

Но муж, коги положи на мисъл свою, като да напусти жену свою, он перво востане заутра должен ест да повелей ей да покрие лице свое и вече сас открыто лице пред него да са не являва. И на то повеление должна ест тая жена той час да покрый лице свое, почто, ако не стори

това, пречита са за курва и за прекурварница. И ако са случи да са напустят на то село или на той град, гдето са узеха на супружество, потребно е известие да подадут на имама своего. Ако ли будут на другое място, потребно е той час да пойдут на судия града того да му скаже, како е отпустил жену свою от союза супружества свободну. Тогива судия повелява да приведут жену его пред себе и оная жена, коги иде пред судия, узема си договорния никаг от мужа своего по изречению судническому и отходи в дом отца своего. Ако ли жената зарад почест свою или зарад упрямство свое не хоче да са покори на судническое повеление, не може да буде понужена, ала договорний никаг затрива. Но по случение, кога буде призована жената през судия, тогива судия пита мужа ея защо отпускава жену свою. И он, ако не може да наиде ей някоя причина, должен ест почестно да отговори, како е тая жена добра и почестна и на мохамеданская вяра совершенна, и никой кабахат не нахождам у нея, ала не хочу вече сас нея да живея, затова я свободна отпускавам и договорний никаг, що е по закон уставлен, готов есм да го запластя. На това жената нищо не може да отговори, Ако ли хоче муж да окабахати жената сас някое согрешение, должен ест оний муж това обвинение противно жени своя да го потверди сас крепкии и достовернии мартории, како истина говори муж ей. Ако ли наложе он на нея грешки, а мартории да не може да приведе, тогива от судия люто наказан хоче да буде и договорний никаг должен ест два ката да заплати на жената. Като знаят родителей девическия, како, кога похече муж, возможно ему да си напусти жената, затова, кога хочут да отдадут дъщер свою за мужа е супружество, трудят ся и кайратят ся сас по-много пари сума никаг да обверзат зетя своего, та да не може лесно да го заплати и без никоя грешка да си напусти жената.

Ала кой уземе на супружество султанская дъщеря, макар и голямая сума да налагат денги никаг, ала не гледат толкова на това, почто муж ей не е возможно никак да я напусти, почто от султана той час посечен бива в главу.

Но жена мужа своего не е возможно да го напусти токмо освен за три причини. Перво, коги не има доволное ядение и одежды, каквото е по закон уставлено, сиреч да не будет гола и на всякий ден да има една пара да си купи хляб и другая пара да си купи сиряне, и другая пара да си купи свещ. Вторая, ако уразумей мужа своего, како не ради о

намазе, сиреч не учиня намаз, не держи Рамазан и други пят шартове вери мохамеданския. Третия и важнейшия ест, ако са е смесил сас жену свою, ала не по естественному обичаю, но по содом си понудил ю или хочел да я понуди. Ала зарад двое ти причини возможно е да приведе мартории, зарад да утвердят реченая ея, ала зарад третая причина не е возможно никои мартори, да приведе и да потверди, почто вещь оная не може да буде при очевиднии мартории, но токмо сас самый муж свой. Зарад това всякая жена варди почест свою и не смей сас дума да изяви таковая нелепотная умишления и нечестоя на мужа своего, но превръща си папуча пред судия и спроти това показува, како мужа ея содомская работа искал да учини сас нея или учинил, а не по естество законное. Ама ако са он отрече, како не е сторил таковая беззаконная работа, тогива е потребно жената да са заклене, како е таковое мерзостное и по естество страшное претерпяла утеснение или веднож, или много крати била понуждена на таковая гнусная работа изкушена. И коги стори клятва клятва, тогива е потребно да рече пред судия и пред всяя народ, що са тамо найдут, явно сас глас таковия хорати: „Никкягум галал, джанум азад“, сиреч „Никяг мой, що ми е обещал, да му буде позволен и душа моя свободна да буде“, и що са тамо, подпишат ся вси часиджилю. Тогива й даде судия свободное писмо и като го уземе, макар муж ея начене немало противнии хорати, ала она си отходи свободна и що има предадено от своите родители, узема го сас себе си и отходи у дом родителей свои или где сама хоче, токмо ако има оружие, не може да го уземе.

[93] селез нок, рус. — далак ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.